

سُورَةُ الْبَقَرَةِ
Suuraa Baqaraadhaa

*Dura dursoo suuran tun suuratul baqaraa je`amti .

قبل كل شئ هذه هي سورة البقرة

* Isiin suuraa madiina'aati.

وهي مدنية

*Aayaanni isi'ii dhibba lamaafii saddeetta-mii jaha {286}

وآياتها مائتان وست وثمانون {٢٨٦}

*Lakkooyisi isi'ii lama {2}.

وترتيبها اثنان {٢}

*Isiin suuraa dura dursoo madiina'atti buute

وهي أول سورة نزلت بالمدينة

*Jalqabni dubbii maqaa Rabbi qanani xiqqo'oo guddo'oon waan uume hunda qananiisutii.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1}*Harfiin sadeen tun { alifiifii, laamifii mi-im { أ ل م } harfii arabaa diiddamii saddeetir-

المر

raayi . waan Rabbiin suuraa tana harfii sadeen tanaan jalqabeef Rabbiitu beekha , haa tayuu wanni harfiin sadeen tun akeektu akka waan Rabbiin warra gaafa san qur'aana kana Rabbiin hin buufne je'ee moromuun mee qur'aanni kun harfii isin beytanirraa kaayamee , yoo qur'aana kana Rabbiin hin buufnee namaatu kaaye kan jettan taatan , isin warra afaan arabaa beekhuu qur'aana biraa kan akka isaa harfii beytan tanarraa fidaa. qur'aana guutuu mee inumaa qur'aana guutuu dhiisa'aa suuruma takkittii akka suuraa qur'aanaa harfii tanarraa kaaya'aa fidaa orma kuffaaratiiin je'uuti, duuba akkas jennaanin fiduu dadhaban hoggaa san Rabbiin akki je'een;yaa warra qur'aana moromu eega qur'aana biraa kan akka ergamaan kiyya Muhammad isinirratti qara'uu fiduu dadhabdan akka qur'aanni kun waan namni kaayuu hin dandeenye taye , akka kitaaba Rabbumti Muhammadirratti buuse taye dhugo'oomsaa shakkiin keessan jiruu beekhaa je'een.

* Kitaabni sun .

ذَلِكَ الْكِتَابُ

*Akka waan Rabbiin nabi Muhammadirratti buuse taye shakkiin keessa hin jiru waan ragaan irratti dhaabbateef jecha

لَارِيَبَ فِيهِ

2}*Kitaaba warra Rabbi sodaatu qajee lchu ,takkaa kitaaba qajeellon warra Rabbi isaan uume sodaatuu keessa jirtu , warra isaa je'ee hamtuu dhiisee gaarii dalagu .

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

*Warra waan qur'aanni itti odeessu kan wa-

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ

an nabi odeessu kan waan nabi Muhammad ergamaan Rabbii itti odeessu waan dhufaa jiru kan isaanirraa fago'oo dhugo'oomsu , kan akka jannataatifii azaabaa , kan akka guyyaa qiyaamatiifii waan isa keessa jiru hunda dhugo'oomsu

*Warra salaata guutee salaatu

وَيُؤْتُونَ الصَّلَاةَ

3}*Warra waan Rabbiin isaanii kenne isaanis nama itti haajamuuf kennu akka waa barsiisu'uufaa akka horii ifii kennu'uufaa Rabbumaa je'anii.

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُغْفِقُونَ ﴿٣﴾

*Ammas warra waan Rabbirraa sirratti buufameefii waan anbiyoota si durarraratti buufame dhugo'oomsu kan akka towraata muusa'aatifii , injiila nabi iisa'aa , zabuura daawuudfa'atti amanu,

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ

4}*Ammas isaan warra guyyaan qiyaam'aa ni dhufaa yaadu, yookaa dhugo'oomsu.

وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

*Jarri waan dubbannetti amane sun warra karaa qajeelaa Rabbiin isaanif kaayerra jiru,

أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًىٰ مِنْ رَبِّهِمْ

5}*Isaanuma warri bakkayyuttuu milkaayuu , nama biraatii mitii , jara kanaaf jannanni qophaayee taa`a.

وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

*Ammoo warri waan dubbanne sanitti kafare, yookaa dide, jarri akkanaa kun warra kufrii keessatti hidda gad hidhate ,warra odoo argee dhagayuu didu,warra odoo beekhuu moromuu

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا

6}*Jara akkanaa kana` haa amanani'iif jecha sodaachisu`uufii, sodaachisuu dhabuun kee ,wal qixa, hin amanan,jara akkanaa kana amanuun isaanii hin kajeelamu.

سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا

يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

*Isaan warra mokkorriin isaanii, heddomm-

حَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ

aanan Rabbiin qalbii isaanii cufee, isaan waan Rabbiin uume qalbi'iin laalanii ,Rabbii ifii beekhuu hin dandayan,silaa odoo akkas tayuu baattee, qalbi'iin laalaniiti,si nuti dur hin jirruu guyyaa keessaa argamnee ,nuti ifin uumnee ,eenyutu nu uume,eenyutu gurraa,ija,harkaa, miila ,aylii nuu kenne? inni guyyaa keessaa nu uume, bishaan nuti beynurraa ,kan akkanatti nu bareechee waan itti haaja-

mnu hunda nuu uume, Rabbii guddaa beekkomsa qabu,kan argu,kan dhagayu, kan waa takkatti hin haajamne ,kan waan inni nuun je`u dhagayuun nurratti jiru je`aniiti Rabbitti silaa amanan haa tayuu qalbii isaanitiitu cufa`aa hin amanan, *Ammallee gurra isaanirra qadaadda'atu jira

وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ

*Jara san ija isaanirra daboolla`aatu yookaa

وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةٌ

hogoogga'aatu jira tan diliin itti fiddee haqan argan,silaa odoo diliin yookaa cubbuun ija isaanii duuchuu baattee,uumaa dachi`ii sami`ii laalaniiti , kan mukhaa cita`aa laalanii kan namaa sa'aa laalanii, waan nyaatanii dhuganii uffatan,kan inni nuu uume laalanii guddina Rabbii beekhanii qananii inni nuu kenne arganii,itti amananii, galata isaa galchan, 7}*Rabbiin warra akkaatti kafare , kanaaf

وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾

azaaba guddaa,qixaaxa jabaa qopheeysee,jira, akkuma warra isatti amaneef jannata qopheyse, aayatoonni dabarsine tun ,gariin isi'ii haala mu'minaatiffii waan Rabbiin isaanif qopheyse dubbatti,ammoo garriin isi'ii haala kaafiraatiffii waan Rabbiin isaanif qopheyse dubbatti duuba Rabbiin karaa hama'arraa nu qabee ,karaa gaarii nu haa qabu.

8}*Ilmaan namarraa nama Rabbiifii guyyaa qiyaama'atti amanne je'uutu jira , afaanum-aan kan gara'aan yookaa qalbi'iin hin amanin takkaa hin dhugo'oomsin .

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتُونَكَ بِاللَّيْلِ وَإِلَّا أُولَٰئِكَ هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

*Wanni afaanin amanne je`anii ,kufrii gara-

يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا

'atti dhoyfataniif,Warra islaamaa sossobu'uufi,akka ormi islaamaa kuffaaratti isaan hin lakkooynef.warri afaanin islaamaa kan gara'aan kaafiraa kun munaafiqa je'aman, warra fuula lamaati jechu .

*Ormi munaafiqa sun dalagaa isaanii san-

وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ

iin ifuma khadda`an malee,yookaa ifuma gowwoomsan malee takkaa ifumatti khijiban malee,Rabbiifii warra amane khijibaan sossobuu hin dandayan .

9}*Isaa numaatu hin beyne malee, maalif

وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

gooytan addunya`aa aakhira'atti isaan qixaaxu`uu taa`a ,addunya'arratti abalu munaafiqa je`eeti Rabbiin nabi Muhammaditti himee dirree isaan dhaaba, ammoo aakhira'atti ibidda irra hama`aati isaan naqa.

*Wanni jarri kun afaanin amanee gara'aan kafareef dhukkuba kufri'iitu duraanuu qalbii isaanii keessa jira, kan qur'aanni bu'uudhan itti ida'ame sababaa isaan qeebaluu didaniif,

فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا

10} *Jara kanaaf ibidda isaan laalessuutu qophaayee jira,sababaa isaan amanne je'anii khijibaniif ,yookaa sababaa isaan nabi Muhammad khijibsiisaniif .

*Hoggaa jara kanaan ifii kafartanii , nama birallee islaamarraa dhoowwitani, akkasuma waan biraa hamtuu dalaydaniif lafan balleysinaa je'aniin ,

11} *Nutii warra waa tolchu malee warra waa balleessuu miti je'an.

12} *Warri lafa balleesse isaanuma malee nama biraatii miti,isaantu hin beyne malee, yookaa if quban qabne malee.

*Yoo jara munaafiqaa saniin akka as-habonni nabi Muhammad afaanifii gara'aan amanantitti amanaa je'aniin,

*Akka warri waan beyne amanetti amannaa je'an,ma'naan kanaa,waan isaan yaadan hin yaannu waan isaan dalagan hin dalaynu jechu

13} *Rabbiin dubbii isaanii deebisee akki je'een: jarri waan isaanii tolu hin bayne isaanuma nama biraatii mitii isaantu hin beyne malee.

*Jarri munaafiqaa sun hoggaa warra islaamaa argan nuti amanne je'an,

*Ammoo hoggaa orma islaamaa biraa deemanii matootii isaanii tan munaafiqaa bira dhaqan,duuba matootin isaanii ni islaamoytaniif jettee isaan gaafatte,

14} *Wanni isaan matootii isaanitiin je'an

nuti isiniin Wajji diinaa kheenyarratti jirra wanni hoggaa orma islaamatiin wal garre islaamummaa mul'ifnuuf isaan sossobu'uufi ,yookaa isaan ganu'uufi, takkaa isaanitti taphatu'uufii.

15} *Gooytan isaan ganu'uuf , yookaa xiqqeesu`uuf taa`a sababaa isaan Rabbitti kafararii , orma islaamaa gananiif . gooytan addunyaa tana keessatti haada isaanii dheeressa akka jallina isaan wasanaa bayanii itti jiran san keessa gara gagg-

وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ

قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ

قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

وَإِذَا قِيلَ لِلَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا

وَإِذَا حُلُّوا إِلَىٰ شَيْطَانِهِمْ

قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾

اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾

alan, dhama'anii { yakgmahuun } jechuun: dhama'an jechu' { xughyaan } jechuun ; jallina wasana baye jechuu.

* Jarri munaafiqaa sun,

أُولَئِكَ

*Warra qajeelloodhan jallina bitate warra iimaana kennee kufrii fudhate,

الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى

*Duuba nagganni isaanii hin tirfooynee ni khasaaraman yookaa ni khasaaran, maalif waan isaan bitatan kanaa jecha ibiddi isaan eeggataa,

فَمَا رِيحَتْ بِمَدَرَتْهُمْ

16} * Jarri sun waan isaanii tolutti hin qajeelle.

وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

*Haalli munaafiqoota sanii akka haala orma dukkana keessatti ibidda argatee bobeeffateeti fakkaata, kan sababaa saniin karaa deemmu argee dhaamochi irraa bayee sodaan irraa deemte,

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْفَدَ نَارًا

*Duuba eeguma bobeeffatanii maddii isaanii ibsee oow`ifataniisodaan irraa deemtee Rabbiin ibidda duraa dhaamsee,

فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ

17} *Dukkana keessatti isaan dhiise , kan

وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يَبْصُرُونَ ﴿١٧﴾

waan isaan maddi`ii hin agarre kan karaa deeman hin beyne ,kan wahayyuu sodaatan , gooytan haala munaafiqootaa haala jara dukkana keessa jiruu , kan ibidda argatetti fakeesse, kan ifaa argataniin sodaan irraa deemtee ibiddi duraa dhaamnaa sodaan itti deebite ormi munaafiqaa odoo hin islaamayin dukkana soda`aa keessa jiran namaatu nu ajjeesa'aaf. Ammoo afaanin islaamoynaan orma islaamatiin wajji jiraatuu dandayanii sodaan irraa deemte karaan jiru'uu isaanii ife.ammoo eega du`anii sodaan addunya'arratti irraa deemte itti deebi-teeti. manni isaanii aakhira'atti mana azaaba hama'aa taya. waan isaan afaanin amananii qalbi`iin kafaraniif jecha.

18} *Jarri munaafiqootaa sun haqa hin dhagayan haqa hin dubbatan haqa hin argan tanaaf jecha jallinarraa hin deebi'an.

صُمُّوا بِكُمْ عَمَىٰ فَهُمْ لَا يَرِجِعُونَ ﴿١٨﴾

*Takkaayuu haalli munaafiqootaa akka haala jara tokko ,kan roobni duumessa gurraacha mandiisu'uufii , hangaasun keessa jirturraa itti roobiti,

أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيْهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ

*Kan qubbeen isaanitiin gurra cufatan,

يَجْعَلُونَ أَصْبِعَهُمْ فِيْ آذَانِهِمْ

*Bakhakka'arraa yookaa mandiisu'urraa,

مِنَ الصَّوْعِقِ

* Du'a soda'aaf,

حَدَرَ الْمَوْتِ

19}*Rabbiin beekkomsaafii dandeytii isaa-
tin kuffaaran marsee, bakka itti jalaa bayan
hin qaban.

حَدَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾

*Kan hangaasun ija isaanii isaan keessaa ba-
asu'uu dhiyaattu, takkaayuu butu'uu dhiya-
attu,

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ

*Hogguma isaanii hanga'ee ife mara ni de-
eman waan karaan isaanii mul'ateef jecha :

كَلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشْأُوذِهِ

*Ammoo hoggaa dukkanaaye karaa dha-
ban ni dhaabbatan,

وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا

*Rabbiin odoo fedhee, orma munaafiqaa
san ,ammuma qalbii isaanii cufee gurra
isaanii cufee ,yookaa duuchee, ija isaanii
baysa,

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَرِهِمْ

20}*Rabbiin kan wahayyuu dandayu rabb-

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

iin haala orma munaafiqaa haa orma roobni itti bu'etti fakkeeyse maalif, qur'aanni hoggaa bu'u kufrii dubbata, kufriin akka dukkana roobati, ammas azaaba warra kafareeti dubbata, sun akka mandiisu'uuti, ammas daliila yookaa ragaa haqaati dubbata , sun akka hangaasu'uuti, duuba akkuma warri roobaa sun, mandiisu'urraa gurra qabatee, hangaasu'urraa ija qabatu, akkan duune'eef, takkaan bayn'eedhaf akkasuma ormi munaafiqaa, akka waan qur'aanni je'u dhagayanii hin islaamoyneef, gurra qabatan, maalif islaamayuun orma munaafiqaa biratti akka du'aati, akkuma warri roobaa hoggaa hanga'e deemee, hoggaa taan dhaabbatu, ormi munaafiqaa ,hoggaa qur'aanni waan isaan jaalatan dubate dhugo'oomsanii ,hoggaa waan isaan jibban dubbate irraa deebi'an, yookaa itti kafaran, akkanatti munaafiqoonni jiruu isaanii keessatti dhama'an.

Munaafiqaa jechuun gaafa qur'aanni bu'u : nama afaanin amanee gara'aan kafare, kan dhoysa'aan amantii isaanii kan durirratti deemu, gaafa qur'aanni bu'u namni bakka sadiyitti baya :

Tokkoffaan nama afaanifii gara'alle'een amane

Lammeysan nama afaanifii gara'alle'een kafare, kan akka inni kaafira taye namuu beeku .

Sadeysan nama gara lachuu jiru . kan afaanin orma islaamatiin wajji jiru kan gara'aan orma kuffaaraatiin wajji jiru dhoysa'aan. haa tayuu orma munaafiqaa kana Rabbiin nabi Muhammad beysisee jira, nabi Muhammadis orma islaamaa beysisee jira, akka balaa isaanirraa eeggamaniif. ormi munaafiqaa kun bakka meeqaatamitti orma islaamaa miidhe, haa tayuu ormi islaamaa

isaan ba'ateetuma wajji jiraatan wanni isaan ba'ataniif akka heera islaamatti namni shahaadaa qabate: { ashhadu an laa ilaaha illallaaahu wa ashhadu anna Muhammadan rasuulullaah } je'e { Rabbii tokkicha malee Rabbiin biraa hin jiru muhammad ergamaa Rabbii tayuu raga'aan baya } namni je'e addunyaa tanarratti waanuma ormi islaamaa qabu qaba, odoo qalbi'in kaafira tayelle'ee. ammoo aakhira'atti azaaba kaafirri beekkamaan hin seenne jabaa seena akka Rabbiin nuuf hime:

{ إن المنافقين في الدرك الأسفل من النار } je'ee, munaafiqoonni darajaa ibiddaa ta jala keessa jira jechu, ammoo munaafiqoonni addunya'aafii aakhira`attillee islaamaa nama haala afur qabu :

1 - Nama yoo waa odeesse kijibu.

2 - Nama yoo waa bira kaayatan nama ganu.

3 - Nama yoo baallama seene baallama diigu .

4 - Nama hoggaa aare wasana namatti dabru eega haqa isaa argatee afaanin tayuu harkaan tayuu.

Namni haalli afaran kun keessa jiru takkaayuu walitti qabate munaafiqa guutuu yoo haala garii qabaate munaafiqa ir'uu je'ama.

Haalli munaafiqa kan munaafiqa kaafiraa tayuu kan munaafiqa kaanii tayuu haala hama',kan namaa sa'a balleysu . kan biyya balleysu kan addunya`aa aakhiraa balleysu, tanaaf jecha haala munaafiqarraa fagaadhaa waan gaarii hojjadhaa.

*Yaa ilmaan aadam kan warra makkaa , takkaa ilmaanuma namaa hundaatu itti fedhamee ,warra qaanfaterraa,takkaayuu saalfaterraa,

يَا أَيُّهَا النَّاسُ

*Rabbii keessan ibaadaa,tokkummaa isaa yaadu`uun wajji

اعْبُدُوا رَبَّكُمْ

*Waaqa isin uume,akka is ibaaddaniif ,akka

الَّذِي خَلَقَكُمْ

tokkummaa isaa yaaddaniif akka aayata biraa keessatti {wamaa khalaqtul jinna wal'insa illaa liyakgbuduun } je'e, jinni`iifii nama haa tokkummaa tiyya yaadanii na gabbaraniifan uume malee waan biraatifii miti jechuu,

* Waaqa warra isin dura dabrellee uume

وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ

21} *Akka Rabbi ibaadu`uun du'uun, isatti amanu'uun, isa sodaattan yookaa qixaaxa isaa sodaattan.

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾

*Rabbii dachii isinii uume

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ

*Akka afaadhaa godhee.Akka irratti jiraatuu

وَرِشًا

dandey saniif karaa hundaan maraan

*Kan samii akka gonbisaa manaa godhee isinii uume,

وَالسَّمَاءِ بِنَاءٍ

*Kan sami`irraa yookaa duumessarara bishaan isinii buuse yookaa roobse,

وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً

*Kan rooba saniin midhaan isinii magarse akka isaan jiraattaniif,

فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ

*Rabbitti waa takka hin qindeessinaa rabb-

فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا

iin akkatti isin uumee ,Dachi`ii samii isinii uumee, rooba roobsee, wahayyuu isinii magarse kun, hiriya yookaa fakkaataa qabaa hin yaadinaa, isa malee waan biraa hin ibaadinaa, hin gabbarinaa, { andaadan } jechuun; hiriya jechu', 22}*Akka Rabbiin { gooytan } waa hunda

وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

uume isin ni beeytanii ,Ammallee akka namni yookaa wanni biraa waan uumne ni beeytanii , duuba waaqa jechuun isa waa uumuu isumaatu , isaaf gad je'uu haqa godhataa, tanaaf jecha waa takkallee ittin fakkeessinaa, inni fakkaataa hin qabuu, wanni uumame hundi waan inni dalagee mee wanni ati dalaydeefii ati wahi wal fakkaatanii.

*Yoo qur'aana gabricha kheenya Muhammadirratti buufne kanarraa shakkii qabaattan ,yoo kan Rabbiin, qur'aana khana isarratti hin buufnee nabi Muhammad ifumaaf, je'e kan jettan taatan,

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا

*Mee suuraa takkittii suuraa qur`aanaa fakkaattu fidaa,suuraa dubbiin isi'ii tolu'uufii waan dur dabre odeessu'uufii , ammallee waan dhufaa taa'u odeeysuu keessatti qur'aana fakkaattu,

فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ

*Waan Rabbii achitti Rabbi jettanii gabba-

وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ

rtan yaammadhaa haa suuraa akka suuraa qur'aanaa fidu'urratti isin gargaaranii, takkaayuu suuran isin fiddan tun suuraa qur'aanati fakkaatti je'anii ragaa haa isinii bayanii haa isin gargaaranii yaammadhaa,

23}*Yoo dhuga'aan qur`ana kana nabi Mu-

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾

hammaddu baase malee Rabbiin isarrattin buufne , kan jettan taatan, mee isin warra afaan arabaa akka nabi Muhammaditti beekuu qur'aanni harfii arabaatin bu'ee , mee suuruma takkittii fidaa.

*Eaga tanaan dura fiduu dadhabdani,

فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا

*Amma eegullee fiduu hin dandeessanii namni Rabbiin uume waan akka Rabbiin dalagee dalaguu hin dandayuu waan hin dandeenyetti hin hiixatina'aa,

وَلَنْ تَفْعَلُوا

* Ibidda sodaadhaa,

فَاتَّقُوا النَّارَ

24} *Ibidda qoraan isaa nama Rabbitti kafareefii dhaga`aa, kan gooytan yookaa waaqni nama isatti kafareef qopheeyse sodaadha'aa Rabbi tokkichatti amanaa akka qur'aanni waan Rabbiin nama uume gabroottan isaatin qajeelchu'uu je'ee nabi Muhammadirratti buusi taye dhugo'oomsaa itti dalagaa.

الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

*Warra Rabbitti amanee qur`aana inni sirratti buuse dhugu`oomse ,kan Waan gaarii Rabbiin itti giddeefii waan gaarii birallee dalage gammachiisi,

وَيَسِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

*Wanni gammachiiftun jannata warra Rab-

أَن لَّهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

bitti amanee waan gaarii dalageef masno'ootu jannata keessa jiraaf, masnoo manaafii, mukni midhaanii, gosa gosaan keessa jiru, kan layni hedduun isii keessa yaa'u,

*Hogguma masnoo sanerraa midhaan nyaatan hunda

كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرٍ رِزْقًا

*Wanni isaan je'an : midhaan kun midhaan

قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ

kun midhaan mukha addunya'arraa dur nyaanne fakkaata yookaa midhaan jannata keessatti tanaan dura nyaanne fakkaata bifaan, ammoo dhamaan muka addunya'aatin adda, yookaa midhaan jannataa kan saniin dura nyaatanin adda, wanni hadiisa nabii keessatti dhufe mukni addunya'aatifii kan jannataa maqa'aatu tokko malee akka biraatin adda,

*Rizqii bifaan wal fakkaattu, tan dhamaan wal dhabdu, warra jannataatii fidan

وَأَنؤُوا بِهِ مُتَشَبِهًا

*Warra Rabbitti amanee, waan gaarii dalageef, beera gaggaarii, waan hamtuu beerri addunya'aa qaburraa qulqullu'uutu jira, jannata keessa isaanif jira,

وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ

25} *Warri Rabbittii amanee waan gaarii

وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

dalagee jannata seene sun warra zalaalamii qanani jannataa keessaan baane Rabbiin warra isatti kafaree waan biraa gabbaru isaanifii waan isaan gabbaran sharariiti`iifii mana isi`itti fakeesse, aayata takka keessatti, duuba akkuma manni sharariiti`ii yookaa saapaphu'uu roobaafii aduu hin deebifne wanni kuff-

aarri gabbaru addunya'aafii aakhira'atti isaanif hin tolle.

Ammas aayata biraa keessatti Rabbiin kuffaarafii waan isaan gabbaran dubatee akki je'e, kuffaarafii wanni isaan gabbaran hundinuu, odoo wal gargaaranii wahi uumna'aa ka'anii , tiissisaayuu hin uuman, uumuu dhiisii, odoo tiisifni takkaa tiitichi waa duraa butee bararee irraa buufatuu hin dandayan je'e

Duuba Rabbiin akkanatti kuffaarafii waan isaan ibaadan sharaariiti'iifii tiisisaan maqaa dhooyan ormi kuffaaraa akki je'e: Rabbiin waan biraa dhabbeeti nuufii waan nuti gabbaru waan xixiqqoo tanatti fakeysaa? kun waan isaan hin malle, jennaan Rabbiin isaanirratti deebisu'uu jecha akki je'e;

*Rabbiin sodaa namaatii yookaa saalfatu`uu je`ee maymaaka yookaa fakeesaa dubbatuu hin dhiisu fakeessuma taatee haa taatuu,
*Wanni itti fakkeysu bookhee, yookaa bin-

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيٰٓءُ أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا

بِعُوضَةٍ فَمَا فَوْقَهَا

bee, takkaa buusee, taatuu waan isaanii olii taatuu wanni Rabbiin maymaakha fiduuf yookaa waa wahitti fakkeysuf isaatu beekkumsa wahii namaa dhiyeysa'aafi. duuba waan beekkomsa namaa ida'u dubbatuun waan irraa qaanfatani miti, wanni fakkeessaniin bookhee tayuu waan isi`irra guddo'oo tayuu kan akka sharariiti'iifii tiittisaa yookaa tiitichaafaa. duuba warri waa hunda keessa baru'uu demu kan dhugaa barbaadu, dubbiin galteefii waan yookaa faaydaa Rabbiin maymaaka kana yookaa fakkeysaa tana fideef arganii gammadanii dhugo'oomsan.

Ammoo warri dubbii keessa baru`uu hin deemne faaydan Rabbiin maymaaka, yookaa fakkeysaa fideef isaanii hin galtuu, waan Rabbiin maymaaka kana fideef hin arganii, maalif Rabbiin waan kana dubbate, maalif waaqni fakkeesaa tana fide je'aniiti gagaafatan, tanaaf jecha Rabbiin akki je'e

*Jarri Rabbitti amane yookaa dhugo`oo msu , akka maymaakni yookaa fakkeesaa`aan dubbii namaa galchuun kun, waan Rabbi isaanirraa dhufe, haqa diduun hin mijjooyne taye ni beekan,

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ

*Ammoo warri dubbii Rabbii didu kan dubbii baru`uun deemne,

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا

*Wanni isaan je'an: maali wanni Rabbiin maymaaka kanatti fedhe faaydan fakeessaa tana fideef maali je'an dubbii Rabbii didu'uf jecha, duuba Rabbiin isaanirratti deebisee akki je'e,

﴿فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا

*Rabbiin fakkeesaa saniin nama hedduu jallisa yoo jaalatuu baatan,

﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا

*Ammallee nama meeqaatam isaan qajeelcha

﴿وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا

yoo isa jaalatani, dhugo`oomsan qaraatin gariin { yudgallu bihii wa yuhdaa bihii} jetti, **ma'naan sanii**; maymaaka kanaan nama heddu`uutu jallifama ammallee nama heddu`uutu isaan qajeelfama jechu',

26} * Haa tayuu Rabbiin maymaaka kanaan , nama karaa isarraa baye malee nama biraa hin jallisu {faasiqiin} jechuun : warra karaa Rabbirraa baye jechu'.

وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

*Warra baallama Rabbii diigu,

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ

*Eega Rabbiin hin diiginaa guutaa je`ee itti

مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ

jabeessee, Rabbiin kitaaba towraatiffii injiil keessatti akka nabi Muhammaditti amanana yahuuda'aafii nasaaraa baallama seensise, akkasuma anbiyoonni hundi wanni ummata isaanitii dhaamanii baallama seensisan, akka yoo nabi Muhammad ergame itti amanana, duuba ormi karaa Rabbirraa baye baallama Rabbiitiffii baallama anbiyootaa diiganiiti nabi Muhammad itti amanuu didanii qur'aana isarratti Rabbiin buuse dhugo'oomsuu didanii jallatan,

*Akkasuma jarri sun waan Rabbiin walitti

وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ

hidhaa je'e addaan muran, waan inni walitti qabaa je'e addaan facaasan, sun akka aalii yookaa fira ifirra muru'uuti akka orma mu'minaa addaan facaasu'uuti, akka harka tokko tayuu nama dhowwu'uuti,

*Isaan warra waan hamtuu dalaguudhan lafa balleessan, haqa Rabbiitiffii haqa namaallee balleeyyan, islaamatti seenu'urraa nama dhoowwan,

وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ

27} * Jarri sun warra galaafame yookaa kha-

أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾

saarame warri waan dubbanne dalage kan akka baallama diiguudhaa, warra addunya'aa aakhira'atti bade.nama hamtuu dalagu, addunyaa tanarratti namuu xilaata isaati ammoo aakhira'atti ibiddi hamaan mana saati, duuba khasaaran tanarraa eessa jirti?.

*Akkamitti mee Rabbitti kafartan yookaa moromtan , akkamitti odoo inni islaamatti isin yaamuu yaaminsa isaa owwaattanii islaamayuu diddan?,

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ

*Isin yaa ilmaan aadam waan du`aa lubbuu hin qabne tayuu turtan, garaa haadha teessanii keessatti, odoo lubbuun isinittin afuufamin

وَكَنتُمْ أَمْوَاتًا

*Duuba Rabbiin lubbuu qaama keessan see-

فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ

nsisee, isin jiraachise. garaa haadha teessanii keessatti, ammoo eega waytiin teessan addunyaa tanarratti dhumtee isin ajjeesa yookaa lubbuu isinii kenne isin keessaa baasa,

*Ammoo eega sanii gaafa guyyaan qiyaama`aa dhufe isin jiraachisa qabri`ii isin kaasa ,
28} *Eegasii gara Rabbiiti deebitan , akka

ثُمَّ يُحْيِيكُمْ

ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾

waan isin addunyaa tanarratti dalaydanirraa isin gaafatuuf jecha, akka kan gaarii dalage jannata seensisee kan hamtuu dalage ibidda seensisu, duuba namni akkanatti harka Rabbii jiru akkamitti waan Rabbiin isaa je`u dida? Kun waan nama ajaa`ibu yookaa nama dinqu.

*Waaqni yookaa Rabbiin isaaf gad je`uu ha-

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

qa godhutu ,isa dachii isinii uumee waan dachii keessa jiru hunda isiniif uume , kan waan nyaattanii, dhuydani, uffattanii, keessa galan, isinii uume, akka isa beytanii, galata isaa galchitaniif. Duuba mee akkamitti itti amanuu diddan,

*Rabbiin isa eega dachii uumee waa hunda keessatti isinii uumee samii uumuu fedhee,

ثُمَّ أَسْتَوِي إِلَى السَّمَاءِ

*Duuba samii torba godhee uume,

فَسَوَّيْنَهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ

29} * Inni yookaa Rabbiin kan waa hunda beeku beekkomsa guutuu. tanaaf waan uume hunda tolchee uuma.

وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad waan Rabbiin malaayka`aan je`e dubbadhu, wanni isaanin je`e,

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ

*An nama narraa bakka dhaabbatee waan an je`u dalagee, nama birallee dalaysiisee dachii jaarun uumaa hayyee je`eti mariyaateen , yookaa itti odeesse .

إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً

*Jennaanin malaaykan yaa Rabbi nama dilii dalagee dachii balleysu uumtaa je`aniin,

قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا

*Kan dhiiga wal gad naqan , akkuma san dura ilmaan jinni`ii wal balleessan,

وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ

*Ammoo nuti malaaykonni warra si qulqu-lleessuu malee, si faarsuu malee, dilii hin dalayne warra { subhaanallaahi wa bi ham-dihii } je`ee si faarsu,

وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ

*Ammallee warra waan siin hin mallerraa

وَنَقَدِّسُ لَكَ

si qulqulleeyisu, kan waan siin hin malleen maqaa sin dhooyne, ma'naan dubbii tanaa ,nuti aadamirra, takkaa nama uumu'uu deemturra, dachii tana mooyu'uun malla jechu',

*Duuba Rabbiin akki je'een,

قَالَ

30} *An waan isin hin beynin beekhaa tana-

إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

afan aadam dachii haa jaaru'uuf jecha maraxadhe, jennaan malaaykonni wanni waliin je`an Rabbiin keenya nama nurra caalu, kan waa nurra beekhu , waan uumu . nuti nama amma eegu uumamu hunda dura, waa garree waa dhageenyee hangamuu odoo je'ee,ibaada'aafii beekkomsa kheessattillee namni Rabbiin uumu'uu taa'u, nu dura bayuun dandayu ifiin je'an, duuba Rabbiin aadam biyyee gosa gosarraa uumeti lubbuu itti seensisee akkasitti aadam nama waa argee dhagayu taye.

*Rabbiin eega aadam uumee maqaa waan uumee hunda isa barsiisee,

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

*Eega sanii Rabbiin waan uume hunda malaaykaa dura qabee,

ثُمَّ عَرَّضَهُمْ عَلَى الْمَلَكَةِ

*Maqootii waan kanaa naa himaa je'een,

فَقَالَ أَنِثُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ

31} *Yoo ka Rabbiin nama nurra waa beekhu ,ka dachii mooyuu nurra haqa godhatu hin uumu jechaa keessatti kan dhugaa dubbattan taatan.

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾

*Malaaykonni waan Rabbiin isaan gaafate himuu wallaalanii wanni je'an,

قَالُوا

*Yaa Rabbi nuti waan ati feete dura dhaabbatu`urraa si qulqulleeyisinaa,

سُبْحَانَكَ

*Nutu waan ati nu barsiifte malee beekkomsa biraa hin qabnu,

لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا

32} *Yaa Rabbi kan akkaan waa beekhu suma kan waa takkalleen isarraa hin dhokkanne,kan wanni inni dalagu akka malee hin taane.

إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾

*Hoggaa san, Rabbiin Adamii maqootii

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ

waan malaaykonni wallaaltee kana isaanii himi je`een, duuba aadam kha`eeti waa hunda maqaa isi`itifii faaydaa inni uumameef isaanii hime,
*Hoggaa nabi aadam maqootii isiidhaa isaanii himu,

فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ

*Rabbiin wanni malaayka'aan je'e waan dachi'ii samii keessa jiru kan isinirraa fago'ootin beekha isiniin hin jennee ?

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

33} * Waan isin ul'iftaniifii waan isin dhoy-

وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

sitan hunda nan beekha je`een wanni malaaykan mul'ifte hoggaa Rabbiin nama dachii tanarratti mooyun uuma je'e, nama dachii balleysu uumtaa? je'aniin, ammoo wanni isaan dhoysanii gara'atti qabatan Rabbiin nama nurra waan beekhu hin uumu jechu.

Wanni dubbii Rabbiifii malaaykaa isaa jiddu'utti argamerraa fudhannu waa heddu', sanirraa ;

1 - Waan dalagu'uu deeman keessatti namaan mariyatu odoo namni ati mariyattuun nama sii gadillee tayee, sanumaan wajji namni ati mariyattuun dubbii isaa galuu dhabdee mala ati garte dhiisee mala biraa baasun ni malaa wanni sirratti jiru waan dubbii jabeessaa fiddee dubbii isaa ibsuu hanga inni dubbii keessa argee waan ati deemtuf sirraa beekhutti, akkuma Rabbiin hoggaa aadam uumu'uu ka'e malaayka'aan mariyatee waan malaaykan quban qabne isaanii odeeysee aadam dachii mooyuu haqa godhatuu isaan agarsiisee, akkasitti waan duraan je'anirraa deebi'an.

2 - Namni waa mooyuu haqa godhatu, takkaa namaan deemuu haqa godhatu, nama waa hunda beekhu isumaatu wahayyuttuu durfama ammallee wahayyuu kheessatti isumaatu guddina, ammallee khabajaa haqa godhata, tanaaf Rabbiin malaayka'aan aadam khabajaa je'ee isaan ajajee.

*Yaa ergamaa khiyya Muhammad waan nuti hoggaa aadam , beekkomsaan malaayka'arra caale, malaayka'aan jenne dubbadhu ,takkaa odessi wanni isaanin jenne,

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ

*Aadamiif sujuuda godhaa ,yookaa gad je'aa isa kabaju'uuf jecha, waan inni beekkomsaan isinirra caalef,

أَسْجُدُوا لِآدَمَ

*Duuba malaaykonni hundi sujuudde .dubbii Rabbi dhagayu'uuf jecha. ammallee kabajaa aadam beekkomsaan argate jaalatu'uu jecha,

فَسَجَدُوا

*Isa tokko kan ibliis je'amu malee kan akka je'anitti mataa malaayka'aa tayuu ture,

إِلَّا إِبْلِيسَ

*Inni ibliis je'amu ,sun if guddisu'uuf jecha ,dubbii Rabbii dhagayuu didee aadamiif sujuuduu oolee, malaaykaa jalaa hafe .

أَبْنَىٰ وَأَسْتَكْبَرُ

34} *Akkasitti ibliis warra Rabbitti kafare tayuun isaa mul'ate, waan Rabbiin aadamii kenne jibbu'uun , waan Rabbiin beekkomsa isaatin dalage jaalatu dhabu'uun.

وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾

*Duuba aadamiin siifii jaartin tee , jannata

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ

kana keessa taa`aa jenneen, rabbiin adam biyye'erraa uumeti, ammoo jaartii isaa hawwaa cinaacha isaa kan bita'arraa uumee, isaan guddisu'uu jecha jannata keessa isaan lamaan qubsiisee,

*Waan jannata keessa jiru , bal'otti nyaadhaa je'een,

وَكُلَا مِنْهَا رَعْدًا

*Bakka feetanirraa ,waan feetan nyaadhaa ,namni isin dhoowwu hin jiruu,

حَيْثُ شِئْتُمَا

*Muka kanatti hin dhiyaatinaa malee, midhaan isaa nyaatu`uun,

وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ

35} *Yoo muka kanarraa nyaattan warra if miidherraayi taatanii beekaa je'een, mukni sun qamadii, takkaa inaba.

فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾

*Duuba sheyxaanni xilaanni aadamiifii haw-

فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا

wa'aa heelaa godhee, yookaa ababbalee muka Rabbiin irraa isaan dhoowwe sanitti ,isaan kaasee, akka nyaatan isaan godhee, jannatarraa isaan fageesse,

*Akkasitti ibliis aadamiifii hawwaa qanani isaan jannatatti keessa jiran, keessaa isaan baase,

فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ

*Hoggaa san aadamiifii, hawwa'aafii ibliisiin , jannatarraa dachi`itti gad bu'aa jenneen,

وَقُلْنَا اهْبِطُوا

*Gariin keessan garii keessaniif xilaata,

وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ

*Teessumti teessan dachiidharraa,

وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَفِرٌّ

36} *Hanga jiraatan waan qananiitaniin dachiidharratti argattanii.

وَمَتَّعَ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾

*Duuba nabi {adam} waan je`ee Rabbi ara-

فَنَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ

arfatu Rabbii Isarraa argate , jechi inni Rabbirraa argate, kan Rabbiin isa barsiise,kan jecha saniin Rabbi kadhannaan Rabbiin araarameef { Rabbanaa zgalamnaa anfusanaa wa'in lam taghfir lanaa wa tarhgamnaa lanakuunanna minal

khaasiriin}

Ma'naan isaa ; { yaa Rabbii keenya, nuti waan ati irraa nu dhoowwite nyaatu-uun if miinee, jannataa if baafnee, yoo ati nuuf hin araaramin rahmata nuun godhin warra zalaalamii baderraa taanaa nuuf araarami } jechu', duuba hoggaa nabi aadam akkasitti Rabbi khadhatu,

*Rabbiin aadamiif ni araarame,

فَنَابَ عَلَيْهِ

37} *Rabbiin isa nama araara isarra barbaadef akkaan araaramu kan nama waa isarra barbaadef kennu yookaa rahmata godhu

إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

*Wanni aadamiifii, hawwa'aafii, ibliisiin jenne, jannatarraa hundi keessan gama dachi'ii bu'aa, waan itti giddamtaniitu jiraa .

فَلَمَّا أَهْبَطُوا مِنْهَا جَمِيعًا

*Duuba yoo namni,takkaayuu wanni karaa kiyya isin qajeelchu narraa isinitti dhufe, kan akka anbiyootaa yookaa kitaabaa,

فَأَمَّا يَا تَيْتَبَتِكُمْ مِّنِّي هُدًى

*Namni isinirraa waan anbiyoonni dhufeen qajeelloo tiyya jala deemee natti amane , yookaa na dhugo'oomse takkaayuu warri karaa kiyya jaalate,

فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ

*Addunya`arratti waan sodaatan hin qaban .

فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

38} *Ammallee aakhira'atti hin yaaddwan, waan jaalatan hunda argatanii

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

*Ammoo warri isinirraa anaafii anbiyoota kiyyatti kafare yookaa morome,

وَالَّذِينَ كَفَرُوا

*Warri isinirraa waan anbi yoonni dhufeen kijibsiise takkaa aayata kiyya qeebaluu dide,

وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

*Jarri sun warra ibiddaati,

أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ

39} *Isaan ibidda keessaan bayan inis hin du'an, isaan zalaalamii ibidduma keessa ta'aniiti gubatan.

هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾

*Yaa ilmaan israa'iil,{ isra'iil } : maqaa nabi ya'quub ilma nabi is-haaq ilma nabi ibraah-iimi, ma'naan isaa gabricha Rabbii jechu'uu,

يَبْنِي إِسْرَائِيلَ

*Waanin an isiniin qananiise takkaayuu isin

أَذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

badhaase yaadadhaa Galata naa galchaa,Rabbiin yahuudaa yookaa ilmaan israa'iil waa heddu'uun qananiise sanirraa abbootii isaanii roorroo mootii misraa { fir'awna} jalaa baasuu,ammas zamana nabi Muhammad isaan dha-

qabsiisuu, Rabbiin orma yahuudi'ii kanaan akki je'e,

*Yaa ilmaan israa'iil anaafii ergamaa kiyya Muhammaditti amana'aa baallama kiyya guutaa,

وَأَوْفُوا بِعَهْدِي

*An baallaman isinii seene isiniifan guutaa jannatan isin seensisaa,

أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ

40} *Anuma sodaadhaa nama biraatii mitii qixaaxa kiyya sodaadha yoo baallama kiyya guutuu baattan.

وَإِنِّي فَأَرْحَمُونَ ﴿٤٠﴾

*Qur'aanan ergamaa kiyya Muhammadirraatti buusetti amanaa,

وَمَا آمَنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ

*Qur'aana waan isin beytan kan towraat ke-

مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ

essa jiru dhugo'oomsu Wannii isaan beekhan kan qur'aanni dhufeen tokkummaa Rabbiiti, ammallee Rabbi biratti ilmaan namaa walqixa tayu, ammallee milikkata nabi Muhammad kan Rabbiin towraat keessatti dubbatee ilmaan israa'iil, yahuudaa beysisee, yoo ergamaan kiyya kan milikkata kana qabu dhufe itti amanaa je'ee Rabbiin nabi muusa'aafii nabi iisa'atti dhaame, akkuma anbiyoota biraatii dhaame, tanaaf nabi Muhammad nabi muusan odoo jiraatee karaa kiyya malee karaa biraa hin qabu je'e,

*Yaa ilmaan israa'iil warra kitaaba qaburraa warra dura dursoo ergamaa kiyya Muhammadii qur'aanan isarratti buusetti kafaare, takkaa morome hin tayinaa,

وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ

*Ammas hin jirjiirratinaa, yookaa hin bitatinaa,

وَلَا تَشْتَرُوا

*Aayata kiyyaan, milikkata nabi muhammad kanan kitaaba keessan keessatti dubbadhe san hin gurguratinaa,

بِأَيْتِي

*Gatii xiqqo'otti hin jirjiirratinaa, bakka aayata kiyyaa addunyaa hin jirre tana hin fudhatinaa akkana jechuun; hori'ii jecha milikkata nabi Muhammad hin jirjiirnaa jechu',

ثَمَنًا قَلِيلًا

41} *Nama biraatii mitii anuma sodaadha'aa waan kana hin dalaginaa.

وَإِنِّي فَأَنْقُومُونَ ﴿٤١﴾

*Dhugaa khijibatti hin makhinaa , waan

وَلَا تَلْبَسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ

dhuga`aa kan an towraat keessatti dubbadhe, waan kijibaa kan isin itti idaan tanitti hin makhinaa . dhugaa Rabbi khijiba keessanitti hin makhinaa . milikkata ergamaa kiyya Muhammad kan an dubbadhe jirjiirtanii waan khijibaa kan isin dubbattan Rabbiitu dubbate jettanii namatti hin fakkeesinaa,

42} *Dhugaa hin dhoysinaa akka inni dhugaa taye ni beytanii akka nabi Muhammad ergamaa Rabbii kan boodaa, yookaa kan maayyi'ii taye, kitaaba keessan keessatti dubbannee jirraa ni beytanii, hin dhoysina'aa namaa himaa, ifiifis itti amanaa.

وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْمُونَ ﴿٤٢﴾

*Salaata Rabbiin itti isin dirqe shanan salaataa yookaa dhaabaa guuta'aa,
*Zakaa hori'ii, kan mataa namaa baafadhaa,

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ

وَأَتُوا الزَّكَاةَ

43} *Warra salaatu wajji salaataa, ma'naan kanaa; islaamayaa jechu'.

وَأَرْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾

*Si isin waan gaarii dalagu'utti nama gorsitanii,

﴿ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ

*Lubbuu teessan waan gaari'itti ajajuu, takkaa gorsuu dhiifanii yookaa irraanfatanii?,

وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ

*Odo kitaaba towraat qaraatanuu wanni towraat keessa jiru namni waan ifii hin dalaynetti nama gorsu, dilii guddoo qaba jechu'uu,

وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ

44} *Si isin aylii hin qabdani waan isin mi-

أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

idhufii waan isinii tolu addaan hin beytanii .

Dubbiin tun namni deemtuf khabiirroonii yahuuda'aati, tan gaafa nabi muhammad ergame, aalii isaanitiin nabi muhammad ergamaa Rabbii kan dhuga'aa, kan Rabbiin towraat keessatti itti amanaa je'ee nuu dhaamee itti amanaa jettee gorsitu, kan ammoo ifii saanitii, matummaa yahuudi'ii dhabna'aaf itti amanuu dhiisan, odoo inni ergamaa Rabbiitii itti amanuun nama hundarratti jiraa beekhanuu, odoo namni ittin amanin qixaaxa guddaa mudataa beekanuu, duuba Rabbiin aayata tana buusee kabiirroonii yahuuda'aatin wanni je'e, isin nabi Muhammaditti amanaa jettaniiti nama gorsitanii maalif lubbuu teessan gorsuu irraanfattan, odoo qixaaxa nama akkana dalagee kitaaba keessan keessatti agartanuu, si isin aylii hin qabdani?, haa tayuu aayanni tun odoo ulamaa'ii yahuuda'aatii jettee kan buutellee taatee wanni hin dareemamne akka aayanni tun warra akka isaanii, kan waan je'utti hin dalayne hunda qabattu.

*Obsaan dalaga'arratti gargaarsifadhaa obs-

وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ

aan lubbuu teessan karaa haqarratti dhoowwaa, obsaan gargaarsifadha'aa lubbuu teessan karaa hama'arraa dhoowwaa, obsaan gargaarsifadha'aa balaa akka dhukkubaa, takkaa hiyyumma'aa, takkaa waan fedhan dhabu'uu mooyadhaa,

takkaayuu injifadhaa, sabriin yookaa obsi gosa sadii: waan gaari'irratti obsuu, waan hamtu'urraa obsuu, waan balaa taye hundarratti obsuu, wanni obsa nama barsiisu heddu'uu, sanirraa takko soomana, tanaaf ulamaan gariin sabrii Rabbiin dubbate soomanan fassaran yookaa hiikhan,

*Ammallee salaatan gargaarsifadhaa namni

وَالصَّلَاةَ

salaatu Rabbi isatti hoggaa mara hidha', tanaaf salaata hunda keessatti yaa Rabbi si malee nama biraa hin gabbarru, yookaa hin ibaannu, ammallee si malee nama biraatin hin gargaarsifannu je'an, salaanni waan gargaarsa Rabbi, bakka cinqamanitti dafee namaa fidu, nabi Muhammad aadaa isaanirraa, hoggaa wanni isaan yaachisu itti argamte gama salaataati fiigan,

45} *Salaanni warra Rabbi sodaatu malee

وَأَنَّهَا كَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿٤٥﴾

warra kaan itti ulfaata, salaata qalbii takkaan gara galanii salaatan namatti ulfaata, warra Rabbi sodaatu malee, warra Rabbi isaan uume, kan isaan argee, isaan dhagayu, dura dhaabatuu mi'eeffate malee, jara kanaaf salaanni ni laafa, maalif dilii dhiisun waa hunda namaa laaffifti, akkuma diliin dilii harkiftu, duuba nama salaatee soomanuuf ibaadan ni laafti, mi'aa isi'illee ni argan, warri Rabbi sodaatu, kan salaanni ittin ulfaanne.

*Isaan warra Rabbi isaanii boru ni garraa

الَّذِينَ يَطُّنُونَ أَنَّهُمْ مُلْقَوُا رَبِّهِمْ

yaadu jara akka waan Rabbi isaanii ijaan arganitti ibaadaa godhu, maalif wanni isaan yaadan, odoo ifille'ee ijaan arguu baatanii Rabbiin isaan argaa yaadan, tanaaf isaan akka nama boru du'u, kan Rabbi isaa argu'uu deemutti salaatan, namni akkanatti salaatu akkumaan qalbii takkitti'iin salaate, nabi Muhammad akki je'e { صَلِّ صَلَاةَ مُوَدَّعٍ } **Ma'naan kanaa:** hoggaa salaata hunda salaattu, salaata nama dhaammattuu salaati, salaatuma tanaatu irraa naa booda jechaa yaada'aa salaati hoggaa san tolchitee salaattaa jechu'u,

46} *Warri salaannii laafuf warra eega du-

وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾

`anii gara Rabbi isaanii deebi'uu yaadu eega qabri'ii ka'anii akka galata dalagaa isaanii tan addunya'arratti dalagan achitti argatan. namni yaada akkanaa yaadu, dalagaa hamtuu addunyaa tanarratti hin dalagu. maalif yoon hamtuu dalage ittin yakkamaadha beekaa.

Rabbiin waan dabarsine keessatti kharaa addunya'aa aakhiri'aati nu qajee-lche, maalif dalagaan addunya'aa aakhira'aa wayti'itti haajamti, nama namaan deemee dalagaa nama dalaysiisutti haajamti, sanumaan wajji irratti sabbaruu yookaa obsu'utti haajamti, Rabbiin wanni itti nu gorse dalagaa addunya'arratti salaatafii sabri'iin gargaarsifatuu, maalif salaanni waytii qabdi, ammas namaan deemaniiti, yookaa nama jala deemaniiti dalagan, wal khabaju'uun wajji, duuba namni dhuga'aan salaata salaatu nama jala deemee, takkaa imaama tayee, na-

maan deemee, akkaataa dalagaa biraa hunda isarraa barataa, dalagaan takka-
lleen isan dabartu duralle'een baddu, ammoo sabriin Rabbiin itti nu gorse akka
waan irraan maaramne taye, namni wallaale hin jiru, tanaaf je'eeti Rabbiin sa-
bri'iifii salaataatti nu gorse, duuba akkuma salaanni nama Rabbii je'ee hin sala-
annerratti ulfaatu dalagaan addunya'aa nama gara'aan hin dalaynerratti ulfaatti,
duuba Rabbiin warra addunya'aa aakhira'aaf qalbii gaari'in dalagu nu haa godhu

*Yaa ilmaan yakgquub,

يَبْنَئِ إِسْرَائِيلَ

*Qanani an isiniifii abbootii teessaniin qananiise yaadadha'aa, galata naa galchaa ,

أَذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

47} *Qanani sanirraa takka abbootii teessan ummata zamana isaanii jiru caalchisu', anbiyootafii , mootota isaanirraa godhuudhan

وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾

*Guyyaa qiyaama'aa sodaadhaa,

وَاتَّقُوا يَوْمًا

*Guyyaa isa keessa nam tokkolleen namaarraa bakka dhaabbatuun dandeenye, waa takkalle'een, kan ammallee waa takka nama godhuu hin dandeenye,

لَا تَجْرِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا

*Guyyaa lubbuu namaarraa araari hin qee-balamne,

وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ

*Guyyaa isa kheessa hori`iin cinqii jalaa if

وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ

baasun hin mijjooyne, guyyaa yoo hori'in if binna, yookaa if baafna je'an, horiin namaarraan fuudhamne, { adlun } jechuun; waan lubbu'uun baasu'uu jecha kennan,

48} *Guyyaa qiyaama`aa, yookaa boruu kan namni azaaba isaanirraa deebisu hin jirre.

وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

*Yaa ilmaan israa'iil waan nuti isiniin qananiifne yaadadhaa, sanirraa tokko balaa motii misraa firkgawnafii, balaa warra isaan wajji jiru jalaa isin baafne,

وَإِذْ جَعَلْنَاكُمْ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ

*Kan cinqii hamtuu isin dhandhamsiisan ,

يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ

*Kan dhiira teessan gogorra'an,

يُدْبِحُونَ أَبْنَاءَكُمْ

*Kan dhalaa keessan jiraachisan, if gabbar-

وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ

siisu`uu jecha`wanni farkgawna dhiira israa'iil tan dhalattu mara ajjeessee, dhalaa isaanii jiraachisuuf, warra faala laalutu takkaayuu raaga laalutu mootii misraa firkgawnan, ilma dhiiraa kan gosa israa`iilirraa dhalatuutu, mootummaa

tee balleessaa je'aniin, tanaaf dhiiruma dhalattu hunda ajjeesuu takaa gorra'uu ture,

49} *Balaa fir'ownaa jalaa isin baasun qanani Rabbi keessanii guddo'o yookaa ma'naan isaa; balaa fir'awna isinitti buuse san keessa mokkorrii Rabbii guddo'ootu jira.

وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾

*{Faraqnaa} jechuun: addaan falaysine yo-

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَمْجَيْنَاكُم

okaa addaan murre jechu'u, ma'naan kanaa; yaa ilmaan israa'iil, ammas wanni yaadattan bahara nuti isinii jennee addaan murree karaa goggogaa gamaa gamni isaa bishaan bahar, kan akka gaaraa taye goone, akka karaa saniin xilaata keessan, kan isin faana jiru jalaa baataniif yaadadhaa,

50} *Kan odoo isin gartanuu xilaata keessan

وَأَعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ نَنْظُرُونَ ﴿٥٠﴾

fir'awnaafii cifraa isaa bishaan bahara sanii nyaacifne eega isin karaa san dabartanii, fir'ownaa ashkara fudhatee isin fixu'uu isin jala gulufu, kan hoggaa namni isinirraa boodaa karaa baharaa saniin, gama ceyu, kan fir'awna bahara wal'akkaa jiru bahara duraan adda murre, walitti deebifnee, akkasitti xilaata keessan bahari liqimse odoo isin laaltanii gartanuu.

*Ammas wanni yaadattan, gaafa nabi muu-

وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً

sa'aaf qaaxaroo maqa'oo, tan hanga halkan afurtamaa geessu qabne, san booda kitaaba isaa kennu'uuf, duuba maqoo sanii jecha nabi muusan isin biraa deeme,

*Duuba eega inni isin biraa deemee, dibicha ibaaddan, dibicha namichi tokko kan muusaa saamiri'ii je'amu, meetafii ziqiyarraa tolche .

ثُمَّ أَخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ-

51} *Kan badii guddoo dalaydan waan uumameen Rabbi je'uudhan,

وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾

*Duuba eega sanii dilii san isinii araaramne, isin dhiifama nurra barbaannan,

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ

*Eeguma akkasitti balleessitanii,

مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ

52} *Wanni kana hunda goonef akka galatanaa galchitani'iifi.

لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾

*Ammas yaa ilmaan israa'iil wanni yaada-

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ

ttan gaafa kitaaba towraat, Kan furqaan je'amu, nabii keessan muusa'arratti buufnee isin qananiifne, {furqaana} jechuun; kan waan gaari'iifii hamtuu adda

baasu jechu,

53} * Wanni kitaaba san irratti buufnef, akka waan isa keessa jirutti dalaydani qajeeltani'iiif

لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾

* Ammas waan nabi muusan ummata isaatin je'e dubbadhaa, yookaa yaadadhaa

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ

* wanni isaanin je'e; yaa ummata kiyya isin dilooytanii, lubbuu teessan miitan sababaa dibicha namichi saamirii je'amu tolche ibaadu'ootin,

يَقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلِ

* Gara waaqa isin uumee deebi'aadhaa, araara khadhadhaa { baari'ikum } jechuun; kan isin uume jechuu,

فَتَوْبُوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ

* Lubbuu teessan ajjeesaa yookaa lubbuu teessan leenjisa'aa, akka waan gaarii malee waan hamtuu hin dalayne godhaa,

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ لَا تَمِيلُونَ

* Santu Rabbii isin uume biratti isiniif caalaa,

ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ

* Duuba isiniif araarame,

فَنَابَ عَلَيْكُمْ

54} * Rabbiin nama araara irra barbaadef akkaan araaramaa, inni kan waa kennee nama qananiisuu, yookaa rahgmata nama godhuu

إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾

* Ammas yaa ilmaan israa'aa'iiil wannu yaa dattan jecha nabi muusa'aan sittin amannu, yookaa sin dhugo'oomsinu jettan,

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ

* Hanga waaqa ijaan laallee garrutti,

حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً

55} * Duuba bakhakkaan isinitti buutee isinii argu dhumtan.

فَأَخَذْنَاكُمْ الْأَصْحَفَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾

* Eega duutanii isin jiraachifnee isin kaafne,

ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ

56} * Akka galata nuu galchitaniif.

لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾

* Ammas eega isin kaafnee gaaddisa duumessaati isin gubbaa qabne akka aduun isin hin miine'eef,

وَوَضَعْنَا عَلَىٰ كُمُ الْعِمَامَ

* Duuba achitti {mannii} isiniif buufne { ma-

وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّانَ

nniin } waan mi'aayati, kan ganama baala mukaatifii baala mishinga'aa fa'a-

rratti bu'u, kan deyma adii takkaa waan nuti dayma mishinga`aa jennuun fakkaatu,

*Amallee{ salwaa } isiniif buufne{ salwaan } shinbirroo, duuba Rabbiin shinbirroo gag-gabbatu'uufii waan mi'aayaa isaanif dhang-alaasee,

وَالسَّلَوٰى

*Duuba waan isinii kennine kana nyaadhaa isiniin jenne,

كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ

*Ilmaan israa'iil kan akkatti waa hunda go-onef sun waan nuti goonef moromuudhan nun miinee

وَمَا ظَلَمُوْنَا

57} *Haa tayuu waan nuti isaanii goone moromuudhan ifuma miidhan malee nun mine , maalif moromaan isaanii tun qixaaxa isaanitti fiddi.

وَلٰكِنْ كَانُوْا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٥٧﴾

*Yaa ilmaan israa'iil waan gaafa dur abbotii teessaniin jenne yaadadhaa wanni Rabbiin isaanin je'e, eega gammoojjii siina'aa keessaa bayanii,

وَإِذْ قُلْنَا

*Ganda kana seenaa,kan{beytal maqdis} yookaa { ariihaa} je'amu ,

أَدْخُلُوْا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ

*Ganda sanirraa waan Rabbiin isinii hire yookaa kenne nyaadhaa,

فَكُلُوْا مِنْهَا

*Bal'otti, bakka feetanii,

حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا

*Hoggaa hulaa yookaa balbala ganda sanii seentan mataa gada qabadha`aa seenaa , takkaa mataa gad qabata'aa seenaa,

وَأَدْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا

*Hoggaa seentan wanni jettan;yaa Rabbi wanni sirra barbaannu hixxaa,{ hixxatun } jechuun;dilii nurraa buusu, nuu araaramuu jechu'u .

وَقُولُوْا حِطَّةٌ

*Dilii teessan isiniif araaramnaa , yoo isin waan itti isin gorsine dalaydan,

نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيْئَتِكُمْ

58} *Ammoo warra isinirraa waan gaarii dalaguu heddommeeysef galata yookaa sawa-aba idaana.

وَسَتَزِيْدُ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٥٨﴾

*Duuba isaanirraa warri dili'ii waan Rabbiin itti isaan gorse dhiisaniiti waan biraa dalagan , waan Rabbiin je'aa je'een dhiisaniiti

فَبَدَّلَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِيْ قِيْلَ لَهُمْ

لَهُمْ

waan biraa je'an waan Rabbiin dalagaa je'een dhiisaniiti waan biraa dalagan, kan Rabbiin hoggaa hula'aan seentan gad je'aadhaa seenaa je'een huddu'uun yookaa taa'aadhan lafarra shorroyfata'aa seenan, ammas kan Rabbiin hoggaa seentan hixxatun je'aa je'eeni qishna'aa jecha, yookaa waan Rabbiin itti isaan gorse xiqqeysu'uu jecha {hinxatun} je'an, {hinxatun} jechuun; qamadii jechu'u,

*Duuba hoggaa sani, warra dilaaye sanitti azaaba sami'ii buufne,

فَأَنزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رَجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ

59} *Sababaa isaan dubbii Rabbii dhagayuu

بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

didanii kara'arraa bayaniif, {rijzan} jechuun, azaaba yookaa dhukkuba akka dhukkuba xane'eeti, duuba Rabbiin waan san isaanitti buuseti saa'aa takka keessatti namni kunni torbaatam isaanirraa dhume.

*Ammas waan nuti abbootii teessanii goon-

وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ

erraa, wanni yaadattan gaafa abboonni keessan gammoojjii seena'aa keessa seenanii waan dhugan dhabanii, duuba nabi muusa'aan bishaan dhugaati'ii Rabbirraa nuu barbaadi je'anii Rabbirraa isaanif barbaannan,

*Nabi Muusa'aan dhagaa san ulee teetin

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ

dhawi jennee itti qajeelchine dhagaan Rabbiin dhawi je'een sun dhagaa xiqqaa hanga mataa namaa gayu tokko, kan gaaf tokko odoo nabi muusan haccuu, yookaa wayaa isaa isarra kaayatee qaama, yookaa nafa dhiqatu'utti jiruu, huccuudhan nabi muusaa duraa ceyee, duuba nabi muusan jalaa ceyee irraa buufate, dhagaa san Rabbiin ulee teetin dhawi nabi muusa'aan jennaan dhawee,

*Duuba dhagaa sanerraa ijji bishaanii kudha lama maddite takkaa burqite, wanni ijji bishaanii kudha lama irraa burqiteef gosa israa'iilitu gaafa san kudha lama,

فَأَنفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا

*Duuba gosti hundi ija bishaanii adda addaan qabattee, namuu bakka irraa dhugu beekhe, kan wasana walitti hin dabarre,

فَدَعَا لَهُ كُلُّ أَنَاثٍ مِّمَّ شَرِبَهُمْ

*Duuba wanni isaanin jenne: shinbirro'o-offii dayma isinii buufne nyaadha'aa, bishaan isinii baafne dhugaa,

كُلُّوْا أَشْرَابًا مِّن رِّزْقِ اللَّهِ

60} *Hamtuu dalaydani dachiin balleessinaa, {laata'thaw} jechuun: hin balleessinaa jechuu.

وَلَا تَعْتَوُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

*Yaa ilmaan israa'iil waan abbootin teessan nabi Muusa'aan jette yaadadhaa wanni is-

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَّبْرَحَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ

aan je`aniin waan nyaatarraa gosa takkittii qofarratti hin obsinu, akkana jechuun isaanii, manni`iifii, salwaa yookaa foon shinbirro'ootifii dayma qofaan jiraatuu hin dandeenyu jechuu,

*Tanaaf jecha Rabbii kee nuu khadhu,

فَادْعُ لِنَارِكَ

*Akka waan nyaannu kan dachiin magarsitu gammoojjii siina'aa keessatti nuu magarsu nuu khadhadhu,

يُخْرِجُ لَنَا مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ

*Waan magra taye kan akka raafu'uu,

مِنْ بَقَائِهَا

*Kan akka dubba'aa yookaa baaqila'aa,

وَقَشَائِهَا

*Kan akka qullubbi'ii, yookaa qamadi'ii,

وَقَوْمِهَا

*Missiri'ii,

وَعَدَسِهَا

*Shunkurtiifaa akka nuu magarsu Rabbii kee nuu khadhadhu je'aniin,

وَبَصَلِهَا

*Jennaanin nabi muusan wanni isaanin je'e;

قَالَ

*Si fudhatuu barbaaddanii?,

أَسْتَبْدِلُونَ

*Waan darree, takkaayuu waan irraa gadii fudhatuu barbaaddanii?,

الَّذِي هُوَ أَذْفَى

*Waan irra caalu dhiiftanii yookaa waan ga-

بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ

arii dhiiftanii? ma`naan isaa ilmaan israa`iil foon shinbirro'ootifii deyma Rabbiin isaanii buuse aminfatuu dhiisaniiti, waan akka goomanaatifii, shunkurti'ii, kan foonifii deymaa gadii barbaadan, duuba nabi muusan waan barbaaddan kanarraa deebi'aa je'eeti isaan gorse,haa tayuu irraa deebi'uu didan ,hoggaa san nabi muusan akka waan barbaadan gammoojjii homaan baafne keessatti Rabbiin isaanii magarsu Rabbi khadhatee akki isaanin je'e,

*Gammoojjii tanarraa ganda tokko, yookaa mandara tokko jaaradha'aa qubadhaa

أَهْبِطُوا مِصْرًا

*Mandara san keessatti waan barbaaddan ni argattanii je'een,

فَإِنَّ لَكُمْ مِمَّا سَأَلْتُمْ

*Rabbiin xiqqeenya ilman israa`iil , yahuuda'arraa kaayee jira,takkaayuu xiqqeenyi isaanirra kaayame,

وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ

*Ammallee bolola addudunya`aa , yookaa hiyyummaa qalbi`ii , tan odoo duroomanille`ee irraa hin deemne isaanirra kaaye

وَالْمَسْكَنَةُ

*Ormi yahuudi'ii sun dallansuu Rabbiitin gal-atan , {baa'uu} jechuun; deebi'an jechu',

وَبَاءٌ وَبِعَضِّ مِنَ اللَّهِ

*Wanni,wanni sun isaanitti argamteef wanni Rabbiin xiqqeenyafii,hiyyummaa , dallansuu isaa, isaanirra kaayef .

ذَلِكَ

*Sababaa isaan aayata Rabbii kitaaba Rabbitti kafaraniif,sababaa waan Rabbiin isaanitti fide moromaniif,

بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِعَايَتِ اللَّهِ

*Ormi yahuuda'aa sun anbiyoota Rabbii kharaa malee,yookaa haqa male'etti ajjeesan , kan akka ergamaa Rabbii zakariyya'aafii ilma isaa ergamaa Rabbii yahyaadhaa,

وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ الْحَقِّ

*Wanni yahuudan kana dalaydeef,

ذَلِكَ

*Isaantu warra Rabbitti balleeyse,

بِمَعْصُوا

61} *Isaan warra karaa Rabbirraa baye, tanaaf waan hamtuu san dalagan.

وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

*Warri anbiyoota Rabbitti amane,

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا

*Ormi yahuuda'aa kan nabi muusa'atti amane,

وَالَّذِينَ هَادُوا

*Ormi nabi iisa'atti amane,

وَالنَّصَارَى

*Warri saabi'aa je'amu, kan yahuuda'aafii nasaara'arraa tayan jarri sun hundinuu

وَالصَّابِغِينَ

*Namni isaanirraa eega nabi muhammad ergamee Rabbitti amanee nabi Muhammad dhugo'oomse ,

مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ

*Kan guyyaa borutti amane,

وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

*Warri isaanirraa nabi Muhammaditti amanee, karaa shari'aa isaatin waan gaarii dalage,

وَعَمِلَ صَالِحًا

*Galanni waan gaarii dalagatanii isaanif taa'a, Rabbii isaanii bira, kan waa takka duraan banne,

فَالَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

*Isaan sodaa hin qaban, hamtu'uutu nutti dhufa je'anii hin sodaatan,

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

62} * Ammallee wanni isaan yaachisu hin jiru waan kana dalaguu oollee sawaabni nu duraa dabre je'anii hin yaaddawan , yookaan sheenawan

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

*Gaafa abbootii teessanirraa akka waan towraat dhufeenitti dalagan baallama fuune yaadadhaa, yaa ilmaan israa'iil,

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ

*Kan isin dubbii teenya dhagayuu dinnaan, gaara { xuur } je'amu buqqifnee isin gubbaa qabnee,

وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ

*Waan isinii kennine kana jabeessa'aa, qab-adha'aa fudhaa,

حُدُّوْا مَاءَ آتَيْنَكُمْ يُفُوْءَ

*Waan isa keessa jiru yaadadha'aa itti dalagaa,

وَأَذْكُرُوا مَا فِيهِ

63} * Akka jaalalaa Rabbiitifii sodaa isaa argattani'iif jenneen, duuba gaaratu nurra kufaa soda'aaf, waan isiniin jenne qeeb-altanii.

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

*Eeguma qeebaltanii, baallama san diiyd-anii waan qeebaltanirraa deebitan,

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

*Odo Rabbiin tola isiniin fedhee kara'ar-ratti isin deebisuu baatee, takkaayuu qixaaxa isinirraa booda aansuu baatee,

فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ

64} *Silaa warra baderraa taatan.

لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٤﴾

*Yaa ilmaan israa'iil isin warra isinirraa guyyaa sabti'ii Rabbitti balleesse, yookaa dil-aaye quba qabdan, yookaa beytanii jirtan, isaan warra guyyaa sabti'ii qurxummii hin al'oolinaa jenneenii, duuba didanii al'oolan,

وَلَقَدْ عَامَتْهُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ

65} *Duuba jara saniin jaldeysa tayaa jennee abaarree rahmatarraa fageessinee jaldeessatti gara galanii guyyaa sadii booda dhuman, { khaasi'iin } jechuun; fagaatan jechu'.

فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾

*Duuba qixaaxa san nama biraatif gorsa goone,

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا

*Warra gaafa san jiruufii, warra eegasii dhufulle'eef,

لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا

66} *Keessattuu warra Rabbi sodaatuf gorsa goone.

وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

*Waan nabi Muusan ummata isaatin je'e

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ

dubbadhu, gaafa tokko orma nabi muusa'arraa namni ajjeefamee nama ajjeese wallaallan, akka Rabbiin nama ajjeese isaanii mull'isu, nabi muusa'aan Rabbi

nuu khadhu je'aniin, duuba nabi muusan Rabbi khadhatee argatee, wanni isaanin je'e,

*Rabbiin loon tokko qaqalu'utti isin ajaja yoo namni nama san ajjeese, haa mul'atuu feetan je'een,

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً

*Akkana jennaanin wanni je'aniin si nutti taphattaa, yookaa nama itti taphatan nu godhattaa je'aniin,

قَالُوا أَنْتَخَذْنَاهُمْ زُورًا

67} *Jennaanin nabi muusan wanni je'een warra waan beyne kan namatti taphatu tayu'urraan Rabbitti maganfadha wanni nabi muusan kanarraa maganfateef, nama waa hin beynetu, waan hin jirre dubbatee namatti taphata'aafi, anbiyoonni waan kanarraa fago'o, duuba jarri kun nabi muusan muratuu garraan.

قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

*Wanni je'aniin akka Rabbiin loon qalaa nuun je'e umrii isaa nuu ibsu Rabbii kee nuu gaafadhu je'aniin,

قَالُوا ادْعُ لِنَارِكَ يَبِينُ لَنَا مَا هِيَ

*Jennaan nabi Muusan wanni je'e; Rabbiin wanni isiniin je'u; loon sun yookaa saani sun dullachaa miti ,

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِصٌ

*Joollele'ee miti,

وَلَا يَكُرُّ

*Isiin jiddu jireysa,

عَوَانٌ يَبِينُ ذَلِكَ

68} *Dubbi dhiisa'aa waan Rabbiin itti isin ajaje dalagaa sa'attii qalaa.

فَأَفْعَلُوا مَا تَأْمُرُونَ

*Jennaan ammas wanni je'aniin mee Rabbii kee nuu khadhu, yookaa nuu gaafadhu akka bifa waan qalluu nuu himu,

قَالُوا ادْعُ لِنَارِكَ يَبِينُ لَنَا مَا لَوْنُهَا

*Jennaan nabi muusan wanni isaanin je'e ; wanni Rabbiin isiniin je'u : Saani sun daalacha akkaan daalachaati , {faaqi'un} jechuun ; akkaan daalachaa jechu'u,

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ

لَوْنُهَا

69} * Tan nama isii laalu gammachiiftu lalacha toluu keessa.

تَسْرُ النَّظِيرِينَ

*Ammas wanni nabi Muusa`aan je`an mee Rabbii kee nuu khadhu akka waan isiin taate nuu himu, tan waa dalaydu tayu'uufii, tan waa hin dalayne tayuu nuu ibsu ,

قَالُوا ادْعُ لِنَارِكَ يَبِينُ لَنَا مَا هِيَ

70} *Horiin kun nutti wal fakkaatee yoo Rabbiin je'e nuuf galaa yookaa itti qajeellaa nuu himi je'aniin.

إِنَّ الْبَقَرَ تَشَبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾

*Jennaan nabi Muusan wanni isaanin je'e, Rabbiin wanni isiniin je'u; saani sun sa'a dalaga'aa gad hin jenne,

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لِذَا لُوطٍ

*Tan lafa hin qonne, tan isi`iin bishaan ooyru'utti hin waraabne,

ثِيْرًا لِلْأَرْضِ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ

*Isiin waan isii ir'isuufii, waan dalagaa tay-erraa qulqullu'u,

مُسَلَّمَةً

*Tan bifa takkitti malee bifa biraa hin qabne,

لَأَشِيَةٍ فِيهَا

*Jennaan amma akka gaari`itti nuu ibsite

قَالُوا لَئِن جِئْتَ بِالْحَقِّ

je`anii, duuba horii akeekkaa tana qabu yookaa milikkata dubbanne qabu, ka'-anii barbaadanii, gurbaa tokko kan akkaan haadha isaatii qajeele biratti arganii, ziqiya gogaa isi'ii guutu'uun irraa bitanii,

*Duuba isii qalan,

فَذَبْحُوهَا

71} *Bakka dhabanii qalu'urraa ooluu gaya-nitti argatanii qalan.

وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

*Gaafa lubbuu namaa ajjeeftanii nama ajje-eserratti wal dhabdan, kan sa'a qalaa isiniin je'ee qaltan yaadadhaa,

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادْرَأْهُم فِيهَا

72} *Rabbiin waan isin dhositan mul'isu'uuf jiraataa karaa waan qaltanii saniin.

وَاللَّهُ يُخْرِجُ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾

*Duuba garii waa qaltaniitin nama ajjeefame

فَقُلْنَا أَصْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا

san dhawaa jennee, arraba waan qaltanii saniin isa dhooytanii, lubbuun nama sanitti deebitee jiraatee, abaluufii abaluutu na ajjeese je'ee himee, eegasii du'ee, akkasitti warri isa ajjeese mul'atee ajjeefame,

*Rabbiin akkuma namicha san jiraachisetti nama du'e hunda jiraachisa,

كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى

73} *Rabbiin waan saniin milikkata dandey-

وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

tii isaati isin agarsiisa, akka ayli`iin laaltanii, Rabbiin lubbuu takkittii jiraachise ,lubbuu heddu'us jiraachisuu dandayaa beytanii itti amantani'iif.

* Duuba yaa yahuudota, eega akkasitti mil-

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبَكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

ikkata dandeytii Rabbii nama du'e jiraachisu'uufii, bahara addaan isinii muree

karaa isinii godhu'uufii, waan biraa hedduu agartaniiyi, qalbiin teessan gog-goydee haqa ehamuu didde,

*Qalbiin teessan goggoguu keessa akka dha'aati,

فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ

*Inumaa dhaga'arraa jabaatti,

أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً

*Maalif dhagaa garii lagooti'iitu keessaa burqa,

وَأَنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لِمَا يُنْفَجِرُ مِنْهُ إِلَّا نَهْرًا

*Ammoo dhagaan gariin kan baqaqee bi-shaan keessaa maddu takkaa burquutu jira,

وَأَنَّ مِنْهَا لِمَا يَسْقُوقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ

*Ammoo gariin dhaga'aa kan soda Rabbiitif, gaararraa ka'ee khonkololaatutu jira, ammoo qalbiin teessan, yaa yahuudota, hin badaddu, hin laaftu, Rabbi hin sodaattu,

وَأَنَّ مِنْهَا لِمَا يَهْطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ

74} * Yaa yahuudota , Rabbiin waan isin dala-dan hin daganne, ammallee isin hin maa-rre, yookaa isiniin araaramne, guyyaa kees-saniin isin eega malee.

وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

*Rabbiin nabi Muhammadiifii asaabota

﴿٧٤﴾ أَفَنظَمُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ

isaatin akki je'e, si isin ormi yahuuda'aa sun isin dhugo'oomsuu ni khajeeltanii? akka isin Rabbitti amantanitti isaan Rabbitti amanuu ni kajeeltanii?,

*Odoo tuutti isaanii takka jirtuu, tuutti sun

وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ

waan Rabbiin towraat keessatti dubbate ni dhageessi, milikkata nabi Muham-mad kan Rabbiin towraat keessatti buuse, ammas aayata nama jaartii fuudhee eegasii zinaa godhe ajjeesaa jettu tan towraat keessa jirtu tuutti sun ni dha-geessi, ammallee ni qaraati,

*Duuba eeguma dhagayanii, dubbii akka Rabbiin itti buuseraa jirjiiran,

ثُمَّ يَحْرِفُونَهُ

*Eeguma Rabbiitu buusee beekhanii,

مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ

75} *Odoo beekanuu, odoo ajaja, yookaa du-

﴿٧٥﴾ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

bbii Rabbii tan towraat keessatti dubbate jirjiiru'uun Rabbitti balleessinee bee-khanuu jirjiiran, duuba odoo kabiirrotiin yahuuda'aa, tan akkatti dubbii Rabbii jirjiirtu jirtuu yahuudan islaamayuu khajeeltanii? hin khajeelinaa jechu'.

*Munaafiqoonni yahuudi`ii kan afaanin isl-aamaa, kan gara'aan kaafiraa, hoggaa warra dhuga'aan islaamaye argan,

وَإِذَا قُؤُوا الَّذِينَ آمَنُوا

*Nuti nabi Muhammaditti amanne inni kanuma Rabbiin towraat keessatti itti amanaa nuun je'e je'an,

قَالُوا آمَنَّا

*Ammoo ormi munaafiqaa hoggaa waliin khophaa bayan kan ormi dhuga'aan islaamaye wajji hin jirre,

وَإِذَا خَلَا بِبَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ

*Matootin munaafiqaa orma munaafiq-aatin akki jettu ,

قَالُوا

*Si waan Rabbiin towraat keessatti isin beysise,orma islaamatti odeessitanii? nabi muhammad kanuma towraat keessatti dubatame jettanii,

أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ

*Akka waan isinirraa dhagayaniin, gyyaa boruu isin ratta'aniif jecha, jarri kun beeka'aati kafare je'anii, mee maalif orma islaamatti odeessitan je'anii komatan, yookaa anaannatan,

لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ

76} *Akka ormi islaamaa waan isinirraa baraneen, guyyaa boruu isin ratta'an hin baytanii, aylii hin qabdani, duuba Rabbiin akki je'e.

أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

*Si ormi yahuuda'aa sun akka Rabbiin waan isaan dhoifatani dalaganiifii,

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ

77} *Waan isaan dirree baasani dalagan hunda beeku hin beekani? hin beekan jechu' , silaa odoo beekani akkas hin je'enii, ammallee akkas hin dalagani.

وَمَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٧﴾

*Yahuuda'arraa warra waa hin beynetu jira,

وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ

*Isaan towraatirraa homaan beekan,

لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ

*Waan kijibaa ,kan kabiirrotiin isanii isaan

إِلَّا آمَانِي

qabsiifte malee, sun kan akka namni yahuudaa hin tayin jannata hin seenu jechu'uuti, kan kabiirrotiin yahuuda'aa ifuma biraa kaaftee, Rabbiitu je'e jettee, ummata yahuudi'itti odeesitee, barsiifte,

78} *Ormi yahuuda'aa, nabi Muhammaditti

وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾

amanuu dide sun, waan kijibaa malee, yookaa waan seyan malee, waan dhuga'aa kan islaamarraa isaan dhoowwu hin qaban, {yazgunnuun} jechuun , ni seyan jechu' .

*Laga ibiddaatitu kan gad fageenyi isaa kaafirri hoggaa itti darbame hanga amata afurtamaa gaduma deemutu qophaayee jira,

فَوَيْلٌ

*Warra yookaa isaan towraat harka ifiitin katabanii, waan Rabbi je'e irraa dhiisanii, waan fedhen itti ida'anii,

لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ

*Duuba waan itti ida'an san kana Rabbiitu je'ee qabadhaa je'anii awaama yahuuda'aa barsiisan, jara kana dalageef azaabatu qophaayee taa'a,

ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

*Wanni kabiirronni yahuuda'aa akkas dala-

لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا

ganiif, akka waan saniin addunyaa xiqqoo hin jirre tana bitataniif, takkaayuu argataniifi, wanni isaan bifa nabi Muhammad, tan Rabbiin towraat keessatti dubbate haqanii, dhoysaniif, akka ormi yahuuda'aa islaamayee matummaa, yookaa kabiirummaa dhabanii, sababaa saniin addunyaa yahuuda'arraa nyaatuu turan, hin dhabneefi,

*Khabiirotii yahuuda'aa saniif, laga ibiddaatitu jira,

فَوَيْلٌ لَهُمْ

*Sababaa waan kijibaa, kan harki isaanii katabeef jecha

مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ

79} * Ammas laga ibiddaatu isaanif jira sab-

وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

abaa waan isaan dalaganiif, sababaa isaan kijibaan ummata yahuuda'arraa horii nyaataniif jecha, nabi Muhammad yahuuda'aan Rabbiin isin qixaaxaa jallinarraa deebi'aa je'ee gorsinaan.

*Wanni isaan je'an,

وَقَالُوا

*Ibiddi guyyaa xiqqaa malee nun tuqu je'an

لَنْ نَمَسَّنَا النَّكَارُ إِلَّا أَيُّهَا مَعْدُودَةٌ

guyyaan lakkaawamaa, guyyaa afurtama malee nun gubu jechuu isaaniti, guyyaa afurtamman sun, guyyaa afurtamman, zamana nabi muusa'aa abbootin isaanii dibichaan Rabbi jettee ibaadde, yookaa gabbarte,

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad orma yahuuda'aa saniin akka jettu,

قُلْ

*Si guyyaa afurtama malee ibiddi nun gubuu jettan kana Rabbiitu baallama isinii seenemoo, yoo kan baallama isinii seene taye Rabbiin baallama hin diiguu,

أَتَخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ

80} *Takkaa, si qishna'aafi, waan hin beyne

أَمْ نَفُؤُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

jettanii khijiba Rabbirraa keessanii **ma`naan kanaa** ; guyyaa afurtama malee hin gubannuun isaan je'an, waan Rabbiin hin je'ini. kijiba Rabbirraa kaayan malee jechu. akkanatti ulamaan yahuudi'ii khijibaan, awaama isaanii jalliftee , awaamni isaanitis horii kennee khabiirrotoii isaanii quubsee , khabiirrotoiin isaanii khijibaan waa xiqqo malee hin gubannu jette, duuba Rabbiin wanni isaanin je'e.

*Eeyee ibiddi isin guba,guyyaa afurtama qofaamitii , zalaalamii ibidda keessa taa'u-udhaa jiraattan,

*Namni dilii dalagee,

*Duuba diliin isaa isa ukkaamsite, diliin isa ukkaamsun;kufri'irratti du'uudhaa

*Warri kufri'irratti du'e sun , warra ibiddaati,

81} *Isaan zalaalamii ibidda keessa ta'a'an , kan irraa hin baane kan gubatanii hin dhumne.

*Ammoo warri Rabbitti amanee,

*Waan gaarii dalagan, kan hori'iifii gurra argatu'uu jecha, Rabbii isaanii hin ganne, akka yahuudi'itti,

82} *Jara san teesson isaanii jannata, isaan warra zalaalamii qananii jannataa keessa taa'u, kan irraa hin baane, kan duraan dhumne.

*Gaafa dur ilmaan israa'iilirraa baallama fuune,takkaayuu seensifne dubbadhu

*Baallama san keessatti akki jenneen; Rabbii tokkicha isin uume malee, waa takkaan Rabbin je'inaa, takkaayuu waaqa hin je'inaa, hin ibaadinaa,

*Haadhaa abbaa keessanii tolaa,

*Aanaa keessaniifis tolaa

*Daa'ima yookaa joollee abbaan irraa du'efis tolaa ,

*Warra waan qabneefis tolaa ,warra haajame haajaa baasaa,

بَكَى

مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً

وَأَحْطَتْ بِهِ، خَطِيئَتُهُ.

فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ

هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

﴿٨٢﴾

وَإِذَا أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ

لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ

وَيَأْتُوا بِنِجْمَاتٍ

وَذِي الْقُرْبَىٰ

وَالْيَتَامَىٰ

وَالْمَسْكِينِ

*Nama hunda afaan gaari'iin dubbisaa, waan gaari'itti gorsaa,

وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا

*Salaata dhaabaa, yookaa salaataa,

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ

*Zakaa baafadhaa, duuba baallama kana jalattanii, ehamtanii,

وَأَتُوا الزَّكَاةَ

*Eegasii baallama sanirraa gara galtanii ha-

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ

adhaa abbaa keessanitti hammaattanii, aana'aafii yatiima miitanii, nama hunda karaa gaari'iin, waan dhuga'atti gorsuu dhiiftanii, baallama san diiyyan,

*Nama xiqqaa malee, irra hedduun keessan baallama san diige, jarri baallama diige sun abbootii teessanii,

إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ

83} *Isinis yaa ilmaan israa'iil akkuma abbootii teessanii baallama sanirraa gara galtan.

وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

*Ammas gaafa baallama biraa isinirraa fuune yaadadhaa, kan baallama san keessatti,

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ

*Dhiiga keessan gad hin naqinaa, wal ajjeesu'uun isiniin jenne,

لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ

*Ammas mana keessanii wal hin baasinaa isiniin jenne, wal lolu'uun,

وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ

*Duuba baallama san ehamtanii akka wal hin ajjeefne, akka biyyarraa wal hin baafne qeebaltan,

ثُمَّ أَقَرَّرْتُم

84} *Isinii akka wal hin ajjeefne ragaa ifitti bayu.

وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

*Duuba eeguma sanii isin lubbuu teessan ajjeftan. gariin keessan garii keessan ajjeesu'uun,

ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ

*Gariin keessan garii keessan mana isarraa ari'uudhan, takkaa baasuudhan,

وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِّنْ دِيَارِهِمْ

*Cubbuu tanarratti walii tumsitanii,

تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ

*Karaa dili'iitifii walitti roorrisu'uutin,

بِالْإِيمِ وَالْعُدْوَانِ

*Yoo warri isinirraa boojiyame horii kennaa'aa nyaaba yookaa xilaata harkaa nu baasaa je'ee isinitti dhufan,

وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسْرَىٰ

*Isaan bittan, orma isaan boojiyeef horii kennitaniiti, isaan baafatanii, biyyatti, yookaa manatti isaan deebifan, akka Rabbiin warra

تَفْدُوهُمْ

boojiyame furaa isiniin je'etti,

*Odo orma boojiyame kana biyyaa baasun

وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ

dhoowwamee jiruu,xilaata gargaartanii akka orma keessan kana boojiyan gootanii, duuba eegasii xilaataa horii kennitanii biyyatti deebifan ,dubbiin tun wanni irraa dhufte biyya madiina'aa, islaaman dura gosa lama ta arabaa ta wal loltuufii gosa yahuuda'aa lamaatu jira, gosti arabaa lamaan takka { awsi } takka { khazraj } gosti yahuuda'aa lamaan takka {qurayzaa} tuun{ baninnadiir } duuba gosti yahuuda'aa tan {qurayzaa }je'aniin gosa arabaa tan{ awsi} je'aniif gola taateti, gosti yahuuda'aa tan { baninnadiir } je'aniin gosa arabaa tan { khazraj } je'aniinif gola taatee walitti duulanii wal balleysanii, wal boojiyanii biyyaa wal baasan, duuba ormi yahuudi'ii kan bakka lamatti bayee, xilaatan wajji gola gola tayee , wal dhayu kun, warra gosa lamaan yahuuda'arraa gosti arabaa lamaan boojite, gosti yahuuda'aa lachuu wal taateti horii kennitee baafti, duuba yoonif orma yahuuda'aa kanaan maalif orma keessan kan hori'iin baaftan kana duraan itti duultanii, kaan ajjeeftanii kaan manaa baaftan je'aniin, wanni isaan je'an Rabbiitu orma keessan kan boojiyamu hori'iin hiikkaa je'ee kitaaba isaa towraat keessatti nu ajaje je'an, duuba Rabbiin akki je'een,

*Si isin garii waan towraat dhufeenitti amantaniiti, garii waan towraat dhufeenitti kaftanii je'een, ma'naan kanaa, warra booji-

أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ

بِبَعْضِ

yame baasuu Rabbiin itti isin dirqe qeebaltaniiti wal ajjeesu'uufii xilaatan wajji dhaabbattanii orma keessan miidhuu Rabbiin towraat keessatti irraa isin dhoowwe qeebaluu diddani jechu,

*Qixaan'i, yookaa yakkiti nama isinirraa waan san dalaguu,waan biraatii mitii,addunya tana keessatti saplatu', xiqqaatu', zaliil tayu'

فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ

فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

*Guyyaa boruu ibidda irra hama'atti naqamu'uu taa'an, takkaa deeffaman,

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ

85} *Rabbiin waan isaan dalagan hin dagatu isaanif ol kaaya,takkaa waan isin dalaydan hin dagatu.

وَمَا لِلَّهِ يَغْفِلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾

*Jarri sun warra aakhiraa addunya'atti gurgurate ,kanneen aakhiraa dhiisanii addunya maraxatan,

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ

*Jara san qixaan'i irraa hin laaffifamu,

فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ

86} Warra isaanif dirmatu yookaa birmatu

وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾

kan qixaaxa jalaa isaan baasu hin argatan .

Rabbiin aayatoota tana keessatti haala ilmaan israa'ilifii, badii isaan nabi muusa'aafii nabi iisa'aafii nabi muhammaditti, akkasuma anbiyoota biratti dalagan nuu dubbata.

*Nabi muusa'aaf kitaaba towraat je'amu dhugumaan kenninee jirra,

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ

*Eega isaatii anbiyoota hedduu ergine, ergaa isa faana deemsifne jechu,

وَفَقَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ

*Nabi iisaa ilma maryamiif waan ergamaa Rabbii tayuu isaa baysisu kenninee jirra,

وَأَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ

*Jibriilin isa jabeessinee jirra, kan bakka nabi iisan deemu hunda wajji deemu,

وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

*Si isin hogguma ergaan keenya isinitti dhufte hunda

أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ

*Waan lubbuun teessan hin jaalanneen,

بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ

*Mataa ol qabataniiti, waan isaan isinittiin dhufan ehamuu diddanii,

أَسْتَكْبَرْتُمْ

*Garii isaanii kijibsiiftanii , kan akka nabi iisa'aa,

فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ

87} *Garii isaanii ajjeeftanii , kan akka nabi zakariyya'aa.

وَفَرِيقًا نَقَلْتُمُوهَا

*Nabi Muhammad yahuuda`aan amanaa je-

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ

nnaan,yahuudan akki jette, qalbiin teenya daboollaa,yookaa qolofa qabdiin ,waan ati jettun dhageessu je'an, isaan akkana jennaan Rabbiin wanni je'ee isaanirratti deebise,

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad ormi yah-

بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ

uuda`aa kun karaa ati itti yaamtu dhagayuu dhabuun isaanii, waa qalbiin isaanii daboollaa qabaatu'uufii mitii, wanni dhagayuu diddeef sababaa kufrii, yookaa balleessaa isaanitiif, Rabbiin rahmata yookaa karaa gaariidharraa isaan fageesse,

88} *Tanaaf jecha namni yahuuda'arraa islamayu nama xiqqa'a ,takkaa iimaanni isaanii xiqqa'.

فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ

*Hoggaa kitaabni Rabbirraa isaanitti dhufe , hoggaa qur'aanni nabi Muhammadirratti bu'e,

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

*Kan waan kitaaba yahuudi'ii keessa jiru, kan Rabbiin nabi muusa'arratti buuse dhu-

مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ

go'oomsu,

*Odoon nabi Muhammad ergamee qur'aanni irratti hin bu'in dura, yahuudan maqaa Muh-

وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا

ammadiin gargaarsa Rabbirraa barbaaduu turte, odoo nabi Muhammad hin ergamin dura, hoggaa yahuuda'aafii kuffaarri kuun wal lole, yahuudan orma kuffaaratiin akki jettu ; nuti warra kitaaba qabuu, nabiyyicha tokkootu ergamu'uu taa'aa, gaafa inni ergame, isatti amanneeti isaan wajji isin fin'a je'aniin, ammas yahuudan akki jettee; Rabbi khadhatuu turte, hoggaa kuffaaran wal lolan yaa Rabbi nabiyyicha zamana boodaa keessa ergamu, kan milikkata isaa towraat keessatti nuu himte sanii je'iitii nuu dirmadhu je'aniiti, dirmachuu Rabbirraa barbaadan, { yastaftihuuna } jechuun; dirmachuu barbaadan jechu'u,

*Duuba hoggaa nabi Muhammadiin, isaan milikataan akka ilmoo isaanitti beekhan, kan isatti amanu'uu jecha isa eegan dhufe, takkaa ergame,

فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا

*Moromaniiti itti amanuu didan,

كَفَرُوا بِهِ

89} *Duuba badiin Rabbii isaanifii warra ak-

فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾

ka isaanifii warra akka isaanitti kafare hundarratti haa jiraattu, wanni yahuudan nabi Muhammadii duraanuu asxaadhan beytu, kan eega inni ergamee milikkata, yookaa asxaa Rabbiin towraat keessatti dubbate irratti agarte itti amanuu diddeef, yahuudan hoggaa duraa wanni yaaddu, nabiyyichi ergamu yahuuda'arraa tayu', duuba nabi Muhammad arabarraa tayuu garraan, akkamitti nabiyyicha yahuudaan tayinitti amanna je'anii qeebaluu didan, maalif akka isaan yaadanitti isaanirraa malee Rabbiin gosa birarraa anbiyaa hin ergu, duuba Rabbiin akki je'e.

*Yaa hammeenya waan, lubbuu isaanii itti gurguranii, sun,

بِسْمَا أَسْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ

*Waan Rabbiin buusetti kafaru'uu, yookaa moromu'uu

أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ

*Rabbiin gosa birarraa anbiyaa erguu jibbu'uu jecha, Rabbiin ergaa ifii abbaa fedheef kennuu, gosa fedhe rraa erguu, Rabbi harkatti qabu'uuf jecha, nabi Muhammaditti kafaran,

بَعِيًّا أَنْ يُنَزَّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ

عِبَادِهِ

*Duuba jarri yahuuda'aa sun, dallansuu dallansuudharraan ida'atanii deebi'an.

بِنَاءٍ وَيَعْضِبُ عَلَى عَضِبٍ

90} *Warra Rabbitti kafareef ibidda isaan gubee, isaan xiqqeesutu jira.

وَاللَّكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾

*Yoonif waan gooytan buusetti amanaa ,dhugo'oomsaa je'aniin, sun qur'aanaa,

*Wanni isaan je'an: nuti waanuma nurratti buufame qofatti amanna je'an, sun towraatii,

*Waan isa booda Rabbiin buuse itti kafaran, sun qur'aanaa,

*Odoo inni haqa tayuu,

*Waan isaanirratti buufame dhugo'oomsa'aa, duuba isaan waan nurratti bu'etti amanna malee waan birattin amannu jennaan, Rabbiin akki je'e nabi Muhammadiin,

*Akki isaanin jettu yaa ergamaa kiyya Mu-

hammad; yoo waan isinirratti bu'e kan dhugo'oomsitan taatan, maalif anbiyoota Rabbi tanaan dura ajjeefan, towraat isinirratti bu'e haqa malee nama ajjeesun hin gayu je'aa?

91} *Yoo kan dhuga'aan amantan taatan, takkaa towraat dhugo'oomsitan taatan.

*Tanaan dura nabi muusan mu'jizaa gurguddoodhan isinitti dhufee jira, waan inni ergamaa Rabbi tayuu mul'isu,

*Duuba sanumaan wajji itti amanuu dhiiftanii nabi muusan maqoo guyyaa afurtamaatii jecha isin biraa deemee, dibicha tokkoon Rabbi jettanii gabbartan,

92} *Isin akkas dalagu'uun warra dilaaye kan if miidhe, sun wanni nu garsiisu, akka isin waan isinirratti bu'e hin dhugo'oomsin.

*Gaafa towraat isinii kenninee ,itti dalagaa jennee baallama isinirraa fuune yaadadhaa,

*Kan isin qeebaluu dinnaan isin sodaachisu'uu jecha, gaara xuur je'amu buqqifnee, akka isinirraa bu'utti mataa keessan gubbaa qabnee,

*Kitaaba isinii kennine kana, jabeessa'aa qabadhaa, mirqaanan qeebalaa fudhadhaa,

*Waan inni je'u dhagaya'aa itti dalagaa isiniin jennee, duuba sodaa gaara saniitif ,

*Afaanin qeeballee, qara'aan dinne je'an,

وَإِذْ أَيْدِي لَهُمْ ءَامَنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ

قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا

وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ

وَهُوَ الْحَقُّ

مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ

قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ

إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

﴿٩٢﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ

ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ

وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٩٣﴾

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ

وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ

خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ

وَأَسْمِعُوا

قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا

*Kan jaalalti dibichaan Rabbi je`uudhaa qalbii isaanii seente,sababaa dubbii Rabbii didaniif , yookaa itti kafaraniif

وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ

*Yoo waan nurratti bu'e malee , waan biratti

قُلْ بِسْمَايَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ

hin amannuun isin jettan, dibichaan Rabbi je'utti, kan isin giddu yookaa isin ajaju taate, yaa hammeenya waan inni itti isin dirquu, takkaa itti isin yaamuu,

93} *Yoo kan dhuga`aan amantan taatan

إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

ji`iin wanni aayanni .as deemtu tun buutef orma nasaara'aatifii yahuuda'aatitu jannanni nuuf qopheeffame malee namni biraa jannata hin seenu je'e, jennaan Rabbiin nabi Muhammadiin akki je'e,

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad yahuuda-adhan akki jettu; yoo jannanni nama hunda keessaa numaa qopphaaye kan jattan taatan akka daddaftanii seentan,

قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ

خَالِصَةً مِّنْ دُونِ النَّاسِ

*Du'aaf hawwaa, yookaa dharra`aa ji`iin

فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ

namni jannanni qurxi`iin isaaf qophaaye dafee seenee, cinqii addunya'aa tana jalaa bayuu jaalataa, wanni dafee jannatatti nama dhiyeessu, karaan , yookaa hulaan jannataa du'aa, du'aa hawwaa ji`iin

94} *Yoo kan dhugaa dubbattan taatan, namni waan gaarii Rabbirraa argatuu yaadu, dafee gara isaa deebi'uudhaf hawwaa

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٤﴾

*Ormi yahuuda'aa sun abaduma du'aaf hin hawwan, yookaa hin jaalatan,

وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا

*Sababaa waan Rabbitti balleessaniif jecha, nabi Muhammaditti amanuu didanii , waan jan-nataan argatan hunda dalaguu dhiisanii,

بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ

95} *Rabbiin warra dilaaye yookii cubbuu dalage ni beekha,akkuma waan isaan haqa godhatan beekhu, sun qixaaxaa.

وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾

*Orma yahuuda'aa du'aaf hawwuu dhiisii, akka isaan nama hundarra jiruu addunya'aa tana jaalatan, yookaa bololaniif garta,

وَلَنَجْذِبَهُمْ إِلَىٰ حَيْوَاتِهِمْ

*Nama biraa dhiisii ,warra mukaan Rabbi

وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا

je'u ,kan yoo duune jannata hin seennuu, jiruu addunya'aa tanaatu nuuf irra caala je'ee, jiruu addunya'atti goggogurrallee, yahuuda'aatu jiruu addunya'aatif bolola,

*Tanaaf jecha,namni yahuudi'ii wanni jaalatu umriin isaa hanga amata kum tokkoo dheeratu',

يَوْمَ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ

*Haa tayuu amata kum tokko taa'un isaa, waan ibiddarraa isa fageessu hin qabu booddee , yookaa maayyii keessa du`eetuma qixaaxatti dhaqu`uu jiraata

وَمَا هُوَ بِمُرْزَخٍ حِجْهِ مِنْ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ

96} *Rabbiin waan yahuudan dalaydu ni

وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

argaa isaan qixaaxu'uu jiraata.Ormi yahuuda'aa nabi muhammadiin eenyutu qur'aana Rabbirraa sitti fida je`anii gaafannaan, jibriilii je'een, jennaan yahuudan akki jette; jibriil xilaata keenyaa, eega kan inni sitti fidu taate, sitti hin amanuu je'aniin, duuba Rabbiin isaanitti deebisee akki je'e.

*Yaa ergama khiya Muhammad, akki jettuun namni jibriil jibbu, yookaa xilaata godhatu, waa takka isa godhuun dandayuu, aaran haa du'uu ji'iin,

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلْجِبْرِيلِ

*Fedhii Rabbiitin,jibriil qur'aana qalbii teet-irratti buusee,

فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ

*Qur'aana, kitaabban isa dura Rabbiin buuse gaxxamu ,yookaa dhugo'oomsu,

مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

97} *Kan warra Rabbitti amane qajeelchee jannataan gammachiisu.

وَهَدَىٰ وَبُشِّرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾

*Namni Rabbiifii malaaykaa isaatifii anbiyoota, yookaa ergamoota isaa akkasuma keessattuu malaayka`arraa jibriilifii miikaa'iil xilaata godhate, inni nama Rabbitti kafaree, Rabbiin qixaaxa hamaa isa qixaaxu'uu jiraata,

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ

وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ

98} *Rabbiin xilaata warra isatti kafareetii

فَاتَّ اللَّهُ عَدُوًّا لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾

akkana jechuun Rabbiin warra isatti kafare kan akka yahuudi'ii qixaaxa hamaa qixaaxa jechu', Rabbiin aayata tana keessatti wanni nuuf addeesse, akka ergamoota Rabbirraa tokkichatti kafaruun, Rabbitti kafaruu taate, akka malaaykaa Rabbii tokkichatti kafaruun, hundatti kafaruu taate.

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad dhugumaan qur'aana waan gaari'ii, hamtuu adda baabaasu sirratti buufne,

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ

99} *Warra karaa qajeello'orraa baye malee ,namni aayata qur'aana kana morumu hin

وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾

jiru.

*Si ormi yahuuda'aa kun, hogguma baallama seenan hunda, gariin isaanii baallama seene san diigaa,

100 } *Inumaa irra hedduun yahuuda`aa baallama seenan guutun nurratti jiraa hin yaadan, tanaaf jecha yahuudan hoggaa namaafii Rabbille'ee baallama seente baallama san diiydi.

*Tanaaf hoggaa ergamaan Rabbii nabi Muhammad isaanitti ergamu akkuma milikata isaa beekhanitti waan isaanin wajji jiru dhugo'oomsa'aa bakka isaan jallisan qajeelcha'aa ,akkuma kitaabni isaanii je'utti itti dhufu
*Gariin yahuuda'aafii nasaara'aa, kitaaba Rabbii ifirraan darban, aayata milikkata nabi Muhammad qabdu kitaaba isaanirraa darbu'uun, yookaa dhoysu'uun,

101 } *Aayata milikkata nabi Muhammad

qabdu towraatiffii injiilirraa darbaniiti, akkuma waan hin beynee, akkuma waan oduu isaa hin qabnee if godhan, ma'naan kanaa; warri towraatiffii injiil irratti bu'e, kan milikkata nabi Muhammad kitaabban isaanii keessatti qara'anii, yoo inni ergame itti amanna'aaf eegan, hoggaa nabi Muhammad ergamee inni yahuuda'aa mitii gosa birarraa tayuu argan itti amanuu didan, inumaa dabranii, milikkata nabi Muhammad kan towraatiffii injiil keessatti dubbatame haqanii ,kaan jirjiirani, kan dhoysanii, akka waan nabi Muhammad kitaabban isaanii keessattin dubbataminii godhan,duuba aayata milikkata nabi Muhammad dubbattu dhoysuun isaanii akkuma waan biraa, kan towraatiffii, injiil keessatti Rabbiin dubbate hundatti kafaru'uuti, tanaaf yahuuda'aafii nasaaran kafarte, waan yahuudan kafarteen saniraa tokko, nabi Muhammad nageenyi isarratti haa jiraatuu, nabi suleymaan ergamoota Rabbirraa lakkooyan, ormi yahuuda'aa sulaymaan falfalaan mooye malee, akkamitti ergamaa Rabbiiti je'anii nabi Muhammad harkatti qaban, yookaa didan, hoggaa san Rabbiin isaanirratti deebisu'uu jecha, akki je'e.

*Ormi yahuuda'aa, waan jinniin zamana

mootummaa nabi sulaymaan jettu dhugo`oomsanii jala deemanii, nabi suleymaanin kaafira je'an, zamana nabi sulaymaan jinniin sami'itti ol dhiyaatteti waan dachi'itti argamu'uu demu, kan malaaykan haasooytu dhaggeeffatanii,

أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا بَيْنَهُمْ

بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ

بَدَّ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كَتَبَ اللَّهُ وِرَاءَ ظُهُورِهِمْ

كَانَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

waan takkittii dhuga'aa tan malaayka'arraa dhagayanitti, khijiba dhibba ida'anii, warra falfala godhuu geessan, duuba warri falfala godhu irraa kataba hanga jinniin waan dhufaa taa'u beyti jechaan, bakka hunda wal geessee dhagayametti, duuba nabi sulaymaan dubbii tana dhageenyan, akka namni hin jallanne jecha`aaf , kitaabban jinniin warra fala laalu katabsiifte, hunda walitti qabee awwaale, duuba nabi sulaymaan duunan jinniin kitaabban sanitti nama qaje-elchitee, bakka itti awwaalamee baasan, kan falfalaafii wanni warri falfala godhu katabe keessa jiru, hoggaa san jinniin wanni suleymaan mootummaa arga-teen ,wanni qilleensafii, shinbirro'oon ajajuu ture falfala khanaa jettee, nama keessa labsite, Duuba yahuudin waan jinniin jettu kana dhugo'oomsiteeti, suleymaan falfalatti dalagu'uun, Rabbitti kafare jettee nabi suleymaanirra kijiba keesse, inumaa yahuudan hanganattin dhaabbannee ,kitaabban anbiyootaa dhiifteti falfala baratu'utti seente, duuba Rabbiin yahuuda'arratti deebisee akki je'e,

*Nabi suleymaan falfalatti dalagee, Rabbitti hin kafarre,

وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ

*Warri kafare jenni'i, kan kijiba nabi suleymaanirra keesse,

وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا

*Ormi jinni'ii sun ,falfala nama barsiisan falfala nama barsiisun Rabbitti kafaru',

يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ

*Akkasuma jinniin waan falfalaa kan baabilitti malaaykota lamaan haaruutifii maaruut je`amanirratti buufame nama barsiisan akka

وَمَا أُزِيلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ
وَمُرُوتَ

ibnu abbaas je'utti; haaruutifii maaruut jara lama kan falfala beekhu, ammoo yaanni biraa akki je'u; haaruutifii, maaruut malaaykaa lama tan mokkorri'iif falfala nama barsiisu'uuf, { baabil } biyyaa iraaqitti buute,

*Isaan lamaan, nam tokkollee falfala hin barsiisan,

وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ

*Hanga nuti mokkorri'iif dhufnee , nama fa-

حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ

Ifala baratee Rabbitti kafaruufii, kaan addaan laalu'uuf dhufnee falfala nurraa baratee hin kafarin hanga je'aniinitti, nam tokkollee hin barsiisan, ammoo yoo didee na barsiisaa je'een numaa barsiisan namni namarra rakkoo deebisu'uu barate najaa baye, kan nama miidhu'uu barate bade,

*Duuba falfala jaarsaa jaartii wal jibbisiisee adda baasu haaruutifii, maaruutirraa baratan,

فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ
وَزَوْجِهِ

*Warri falfala baratee itti dalagu sun, falfalaan nam tokkollee miidhuu hin dandayan, yoo Rabbi fedhe malee,

وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ

*Warri falfala baratu sun, waan addunya'aa aakhiraa duraa balleessu, kan waa takka isaan hin fayyanne baratan,

وَيَنعَمُونَ مَا يُصْرُهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ

*Ormi yahuuda'aa sun, akka namni karaa Rabbi dhiisee , karaa falfalaa maraxate kan aakhiraa ifii falfalatti gurgurate, aakhiraa`atti qooda jannatarraa hin qabne, beekanii jiran,

وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ

*Yaa hammeenya waan isaan lubbuu isaanii itti gurguranii sun, falfala maraxatu'uu,

وَلَيْسَ مَا شَكَّرُوا بِهِ أَنفُسَهُمْ

102} *Odo qixaaxa isaan eeggatu beekhanii, silaa falfala hin maraxatan.

لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

*Yahuudonni odoo qur'aanafii nabi muhammaditti amananii,

وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا

*Rabbi sodaatanii, falfala baratu'uufii cubbuu, yookaa dilii biraa dhiisanii , silaa galata guddaa Rabbirraa argatan,

وَاتَّقُوا

*Galata Rabbirraa argatantu falfala isaan maraxatanirra caala,

لَمَثُوبَةٍ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ

103} *Odo ayli'iin laalanii, beekhanii.

لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾

*Yaa warra Rabbiifii nabi Muhammaditti amane, hammeenya yahuudan nabi Muhammaditti dalaydu ifirraa eegaa, nabi Muhammadirraayis eegaa,

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا

*Tanaaf jecha nabi Muhammadiin hoggaa inni qur'aana isiniif qara'u,

لَا تَقُولُوا

*Raa'inaa hin je'inaa, { raakgnaa } jechuun

رَاعِنَا

nu afijechu', hanga waan duraan nu qaraasiifte qomatti qabannuu , takkaayuu baafnu nu afadhu, takkaayuu nu eegi jechuu, afaan arabatti, ammoo afaan yahuudi'itti { ra'inaa } jechuun; arraba yahuudan hoggaa ormi mu'minaa nabi Muhammadiin nu eegi jecha'aaf { raa'inaa } je'e, nabi Muhammad arrabsu'uufi rogaan, raa'inaa jetti, duuba akka yahuudan nabi Muhammad arrabsu'uuf karaa hin arganne, Rabbiin mu'mintootan raa'inaa hin je'inaa je'e,

*Hoggaa waa xiqqo nu afadhu jechu'uunii

وَقُولُوا أَنْظِرْنَا

kaatan { unzgurnaa } je'aa { unzgurnaa } jechuun ; nu afadhu hanga waan duraan dhageenye qabannuu jechu', ma'naan { unzgurna'aa } akkuma ma'naa { raa'inaa } jechu'uutii, wanni Rabbin jecha raa'inaadharraa nu dhoowwee, unzgurnaa je'aa nuun je'eef, raa'inaa jechu'uutu yahuudii biratti arraba, ammoo { unzhurnaa } jechuun isaan biratti arrabaa mitii inuu jacha kana hin qaban, du-

uba akka yahuudan nabi Muhammad daylaan yookaa rogaan hin arrabsineef karaa yahuuda'atti cufu'uu jecha {raa'inaa} hin je'inaa {unzgurnaa} je'aa je'ee jaalaloota nabi Muhammad Rabbiin gorse,

*Waan nabi Muhammad isiniin je'u akkaan dhaggeefadha'aa qabadhaa,

وَأَسْمَعُوا

104; *Warra Rabbitti kafaree, nabi Muhammaditti balleeyse, kan aka yahuuda'aatif, ibidda qixaaxaa kan isaan laalessuutu qophaayee jira.

وَاللَّكَفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾

*Warri Rabbitti kafare, hin jaalatu,

مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا

*Yahuuda'aafii nasaaran warri kitaabaa,

مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ

*Ammas warri mukaafii, waan akka mukaa guddisu, hundi isaanii hin quudhan takkaayuu hin jaalatan,

وَالْمُشْرِكِينَ

*Wahyiin, yookaa kitaabni takkaayuu wanni

أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ

gaarin Rabbirraa isinirratti buufamuu hin jaalatan, hisdummaa isaanitiif, yookaa waanyummaa isaanitiif, yookaa waan Rabbiin isiniif kennu dura dhaabbatu'uuf, haa tayuu waan Rabbi isiniif kennu dura dhaabbatuu hin dandayan,

*Rabbiin rahmata isaa, wahyii isaa abbaa fedheef kenna, namni dura dhaabbatu hin jiru, kennaan isaatis hin dhumtu,

وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ

105; *Rabbiin isa kennaan isaa guddo`ooti

وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

yahuudan Rabbiin aayata qur'aanaa, aayata biraa tan qur'aanatiin shaaruu ehammuu, takkaa fudhatuu dinnaan akka je'ee Rabbiin isaanirratti deebise.

*Aayata qur'aanaa tan buufne, aayata biraa yoo buufnee ma'naan isi'ii jirjiirre, takkaayuu jecha isi'ii jirjiirre, ma'naan hafu'uun wajji,

مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ

*Takaa yoonif aayata buusuu oolle,

أَوْ نُنسِهَا

*Aayata aayata jirjiirerra takkaa buusuu oolerra sawaabaffii waan biralle'een caaltu finna, yookaa buufna

نَأْتٍ بِخَيْرٍ مِنْهَا

*Takkaayuu tanuma akka isi'iiti, sawaabaffii dalagaa keessattillee finna, yookaa buufna,

أَوْ مِثْلَهَا

106* Akka Rabbiin waa hunda dandayu hin beeynee?

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾

*Akka sami'iifii dachiin, waan Rabbii taate hin beeynee?.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ

*Yaa ilmaan aadam Rabbi malee namni waa isinii godhu, takkaayuu harka isin qabun jiru,

وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ

107} *Ammallee Rabbi malee namni isin

وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾

gargaaru hin jiru { minduunillaahi } jechuun; isaa achitti jechu' .

Warri makkaa nabi muhammadiin makka nuu bal'isi, bakka {safa} je'aniin ziqiya nuu godhi je'anii gaafannaan, Rabbiin aayata as deemtu tana buusee akki je'e.

*Yaa wara makkaa ergamaa keessan muhammad waa gaggaafatuu feetanii,

أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ

*Akka nabi muusaa ,ormi yahuuda`aa dur

كَمَا سَأَلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ

waa gaggaafatetti, yahuudan waa hedduu nabi muusaa gaafatte, waan yahuudan isa gaafaterra tokko; Rabbii kee ijaan nu garsiisi hoggaa san sitti amanna je'aniin,

*Namni mu'jizaa Rabbiin nabi Muhammadii

وَمَن يَتَّبِدِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ

kenne dhiisee amanuu didee kafaree, mu'jizaa biraa barbaadu, akka yahuuda'aafii kuffaari makkaa mu'jizaa Rabbiin isaan garsiise dhiisanii mu'jizaa biraa barbaadanitti,

108} *Dhugumaan karaa haqarraa bayee jallina keessa bu'e.

فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾

*Namni hedduun yahuuda'aafii nasaara'arraa keessattuu kabiiirrotiin isaanii wanni jaalatan,

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ

*Eega amantanii kufri'itti isin deebisu',

لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا

*Jibbansa lubbuun isaanii isiniif qabduuf jecha, waan Rabbiin isiniif kenne didu'uu jecha,

حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ

*Eega dhugaan isaanif mul'attee, nabi Muhammad ergamaa Rabbii tayuu beekhanii,

مِّنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقُّ ۗ

*Hamtuu yahuuda'aa irra dabra'aaf,

فَاعْفُوا

*Yakka isaanii, isaanif araarama'aa obsaa

وَأَصْفَحُوا

*Hanga Rabbiin amrii isaatin dhufutti, Rabbiin amrii isaatin dhufuun yahuuda'aan lolu'utti isin kaasu',

حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ ۗ

109} *Rabbiin waa hunda dandaya', tanaaf jecha yahuuda'arraa biiluu isiniif baasu'uu jiraata.

*Salaata salaataa , akka Rabbiin isin barsiisee, nabi Muhammad isin garsiisetti,

*Zakaa baafadhaa, waan zakaan keessatti wajabdurraa,

*Waan lubbuu teessaniif dalaydani, gara aakhiraadhaa dabarfattan, waan gaarii dalagu'uun, sadaqaa tayuu, waan biraa tayuu,

*Ol isinii kaayamteeti, galata isi'ii guyyaa boruu Rabbi biratti argattanii jannata seentan,

110} *Rabbiin waan isin dalaydan hunda ni argaa, namuufuu waan inni haqa godhatu kenna.

*Kabiirrotiin yahuuda'aa, nama yahuuda'aa malee, namni biraa jannata hin seenu jette, kabiirrotiin nasaara'aatis nama nasaaraa taye malee namni biraa jannata hin seenu jette,

*Wanni isaan je'an kijiba isaanitii,

*Mee waan jettan kanarratti ragaa keessan fidadhaa ji'iin,

111} *Yoo kan dhugaa dubbattan taatan.

*Eeyee namni yahuuda'aafii nasaaraa hin tayin jannata ni seena,

*Namni fuula isaa, qalbii isaa Rabbi kennu, kan lubbuu isaa Rabbi je'ee kennu , kan waan inni je'u dhagayu,

*Kan isatti amanee tokkummaa isaa yaadu, kan waan inni je'utti tolchee dalagu,

*Inni galata Rabbi isaa biraa qaba, sun jannata seenu'uu,

*Sodaa hin qaban, qixaaxatu nu mudataa hin sodaatan,

112} *Waan gaarii dalaguu dhabneeti, galaanni Rabbi nu duraa dabre je'anii hin shee-

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ

وَأَتُوا الزَّكَاةَ

وَمَا تَقْدِمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ

تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ

إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا

تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١١﴾

بَلَىٰ

مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ

وَهُوَ مُحْسِنٌ

فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

nayan.

*Yahuudan ormi nasaara`aa karaa qajeello`o`oo, kan azaaba jalaa isaan baasu hin qabanne jetteeti, nabi iisaa nasaaran itti aman-tutti, amanuu didanii, kafaran,

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصْرَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ

*Nasaaranis yahuudan karaa qajeello'orratti hin jirtu jetteeti ,nabi Muusaa yahuudan itti amantutti, amanuu didanii kafaran,

وَقَالَتِ النَّصْرَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ

*Jarri lachuu ,kan yahuuda`aatifii, nasada`a-

وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ

atifii, nasaara'aa, odoo kitaaba towraatiffii injiil qara'anuu akkanatti walitti kafaran,kitaaba yahuuda'aa { towraat } keessa wanni jiru, akka nabi iisaa dhugo'oomsun dirqii taate, kitaaba nasaara'aa {injiil} keessa wanni jiru ,akka nabi Muusaa dhugo'oomsun dirqii taate,duuba odoo kana arganuutuu hamtuu tana dalagan,

*Warri waa hin beyne, kan kitaabni irrattin bu'inis akkasuma je'e,

كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

*Akkuma yahuuda'aafii nasaaran waliin

مِثْلَ قَوْلِهِمْ

je'an isaanis je'an, wanni warri waan beyne, kan Rabbitti kafare, kan araba-atiffii kuunilleen je'an, yahuuda'aafii nasaaran, haqarrattin jiran je'an,

113}*Waan yahuuda'aafii nasaaran kara'arra hin jirtan je'anii,wal moroman kana keessatti, Rabbiitu guyyaa boruu, yahuuda'aafii nasaara'arraa, kan haqarra jiru addaan baasa.

فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ

يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾

*Nama masaajida Rabbii keessatti maqaa Rabbii dhawuu,yookaa dubbatuu nama dhoowwe,salaatafii waan biralle'een,

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا

أَسْمُهُ

*Kan masaajida Rabbii onsee diigu`uu de-

وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا

emurra eenyutu bada'a? namni isarra bada'aa hin jiru jechu'uu, Rabbiin wanni aayata tana keessatti nuuf addeeyse, orma { ruum } je'aniin, kan beytalmaqdisitti duulee caccabseefii, qureyshii nabi Muhammad amata {hudeybiyaa-dhaa} makkarraa dhoowwite,

*Warri masaajidarraa nama dhoowwu sun , nagayaan masaajida Rabbii seenuu hin qabanii, jihaadan sodaachisaa jechu'

أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا

خَائِفِينَ

*Jara saniif addunyaa tanarratti, xiqqeenyatu isaan mudatu'uu taa'a, ajjeefamu'uufii,

لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ

boojiyamu'uun,

114} *Aakhira'attis azaaba jaba`aatu isaan

وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

eeggata, salaata shanan fardi'ii hoggaa salaatan gara makkaa gara galanii salaatan gididi'i, ammoo salaata biraa kan sunna'aa, kan ida'ataaf salaatan, gara wanni yaabbatan deemtutti gara galanii salaatu Rabbiin karaa nuu godhee jira, duuba yahuudan qibla'arraa gara galanii salaatan maali jettee, orma islaamaa hamannaan, Rabbiin akki je'ee isaanirratti deebise.

*Bakkeen bayaatifii, dhiyaa hundinuu tan

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ

Rabbiiti, akkana jechuun: dachiin hundi tan Rabbiiti jechu', maalif? eega ba-yaafii dhiiti tan dachi'itti marsitu, ta Rabbii taate, dachiinis ta Rabbiiti jechu',

*Bakkuma Rabbiin itti gara gala'aa salaataa

فَأَيَّمَا تَوَلَّوْا

je'e hundatti, yoo gara galtanii salaattan,

*Garri Rabbiin isinirraa jaalatu sanuma,

فَسَمَّ وَجْهَ اللَّهِ

115} *Rabbi beekkomsa isaa bal'aadha ,be-

إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

ekkomsa isaatin waan rakkate hunda bal'isa, tanaaf jecha sunnaa imaltu'uu keessatti gara deemtanitti gara galtanii salaatu isinii eehame, takkaayuu baqqaa'ise.

*Ormi kuffaaraa Rabbiin ilma qaba je'a ya-

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا

huuda`aafii nasaaran waaqayyoon takkaa Rabbiin ilma qaba je'an, yahuudan nabiyyicha tokko kan {uzeyr} je'amu, eega inni du'ee amata meeqaatam taa'ee, Rabbiin isa jiraachifnaan, ilma Rabbiiti je'anii kafaran, nasaaranis nabi iisan, takkaa yasuu', abbaa malee dhalannaan, ilma Rabbiiti je'aniin, duuba Rabbiin isaanirratti deebisee akki je'e,

*Rabbiin ilma qabaatu'urraa qulqullu`u Ra-

سُبْحَانَ

bii ilma hin qabu, maalif? ilmoo hourun waan uumamaati malee, waan inni waa uumu qabuu miti, Rabbiin uumama hin fakkaatu, namni waan uumametti isa fakkeesse kafare, wanni jaarti'iifii ilmoo barbaadu'utti nama kaasuu wahitti haajamu', ammoo Rabbiin dureessan haajamne

*Wanni dachi'ii samii keessa jiru hundi kan isaati, isaatu uumee hundi isaanii gabroottan isaati,

بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

116} * Hundi isaaf gad je'a.

كُلُّ لَّهُ قَانُونَ ﴿١١٦﴾

*Rabbiin dachi'ii samii, kan wahirratti hin laallatin uume, dandeytin isaa hangana hin

بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

je'antu,

*Rabbiin yoo waa argamsiisuu fedhe,

وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا

117} *Waan saniin tayi je'aa wanni sun nu-

فَأِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾

ma taati duuba Rabbiin akkanaa akkamitti ilmo'otti haajama. Rabbiin aayata biraa keessatti, warra nabi iisan, abbaa malee dhalate'eef, ilma Rabbii isaan je'urratti deebisee akki je'e: haalli {iisaadhaa} gara uuma'aatin, akka haala aadami, inumaa haala aadamtu irra nama dinqa ,Rabbiin yoo kan nabi {iisaa} abbaa malee haadharraa uume taye, aadam haadhaa abbaa malee uume, akkuma hawwaa haadhaa malee abba'arraa uume , tanaaf jecha abbaa malee dhalatuun ilma Rabbii naman gootu, odoo abbaa malee dhalatuun ilma Rabbii nama gootee silaa aadami.

*Warri makkaa kuffaarri waan beyne nabi Muhammadiin akki je'e,

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

*Maalif waaqayyoon,yookaa Rabbiin nu dubbisee ,akka ati ergamaa isaa taate nuun himne,

لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ

*Takkaayuu maalif mu`jizaa nuti sirra bar-

أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ

baanne, tan ati ergamaa Rabbii tayuu dhugo'oomsitu nuun dhufne je'an, wanni isaan nabi Muhammadirraa barbaadan, makka bal'isee, bakka { safa } je'aniin ziqiya godhee laga burqisiisu',

*Akkuma warri makkaa mu'jizaa nuti siif kennine didanii si hiffisu'uu jecha, ta biraa nuu fidi siin je'an,

كَذَلِكَ

*Ummanni isaan dura dabre anbiyoota isaanitiin je'e,

قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ

*Akkuma jecha isaanii,

مِثْلَ قَوْلِهِمْ

*Qalbiin warra makkaatifii tan kuffaara isaan duraa wal fakkaatte, isaan lachuu waan Rabbiin anbiyootaa kenne qeebaluu didaniiti kafaran,

تَشَبَّهَتْ قُلُوبُهُمْ

118} * Dhugumaan warra dhagayee, amanu-

قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾

uf laga takkaa,mu'jizaa ati ergamaa kiyya tayuudhaa addeessinee jirra,namni san dhiisee laga biraa barbaadu morkorri'iif deemaa, hin dhagayuu hin amanu.

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad dhugumaan qajeello'oon si ergine,

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ

*Warra amane jannataan gammachiis-a'aa warra kafare azaaban sodaachisa'aa,

بَشِيرًا وَنَذِيرًا

119} *Ati warra ibiddarraa hin gaafatamtu wanni sirratti jiru diinaa itti geessu`u yoo amanuu didan maalif jarri sun amanuu oolan je'ee, namni si gaafatu hin jiru.

وَلَا تَسْتَلْ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad, yahuuda-'aafii, ormi nasaara`aa yookaa nasaara'aa yookaa kiristaanaa, yoo ati diinaa isaanii qabatte malee, waan ati jettu sirraa hin qeebalan, yookaa hin jaalatan,

وَلَنْ نَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودَ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ

*Duuba wanni nasaara'aafii yahuuda`aan je-

قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ ۗ

ttu, karaan qajeello'oo karaa Rabbiiti, karaa Rabbiin gabroottan isaatii jaalate karaa islaamati, kan anbiyoota Rabbii hunda dhugo'oomsu, kan waaqa waa-hittin fakkeysine, kan waan Rabbiin akkuma waan biraa uumetti uumen ilmoo Rabbiiti hin jenne,

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad, yoo waan yahuuda'aafii, nasaaran siin jettu jala deemtee diinaa isaanii qabatte,

وَلَيْنِ أَنْتَبَعَتْ أَهْوَاءَهُمْ

*Eega ergamtee beekkomsii Rabbirraa sii dhufee , jallina isaanii beytee yoo karaa isaanii deemte,

بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعَالَمِ ۗ

*Tikha Rabbirraa hin argattuu beekhi,

مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ

120} *Ammallee nama sii tumsee cinqii, yookaa azaaba jalaa si baasu hin aragattu.

وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

*Warri kitaaba isaanii kennine,kanneen

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ

*Akkuma Rabbi buusetti, akkuma Rabbi isaanii kennetti dubbisan, yookaa qara'an ,isaan yahuuda'aafii nasaara'aa,

يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ ۗ

*Jarri sun, kantowraatifii injiil akkuma rab-

أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۗ

biin buusetti dubbisu, waan kitaaba lamaan keessa jirutti ni amanan ,bakka kitaaba isaanirraa nabi Muhammad dubbattu dhugo'oomsaniiti itti amanan, wanni Rabbiin aayata tana buusef, orma habasha'aa tokko, kan injiil akkuma Rabbiin buusetti qara'ee, nabi Muhammad keessatti argee, inni ergamnaa itti amane nuu odeessu'uufi, Rabbiin aayata tana buuse,

*Namni warra kitaabni kennameefirraa kita-

وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ ۗ

aba isaanii kenninetti kafare, waan isa keessa jiru dhugo'oomsuu dhiisanii, bakka nabi muhammad dubbattu kitaaba sanirraa haqanii, yookaa jirjiirani,

121} * Jarri sun, warra hoongaye ,yoo-
kaa khasaame, waan guyyaa boruu
ibiddi warra dubbii Rabbii didee isaan
eeggatuuf jecha.

فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٢١﴾

*Yaa ilmaan israa'iil, israa'iil maqaa nabi
ya'quub ilma ishaaq ilma ibraahiimii,

يَبْنَئِي إِسْرَائِيلَ

*Qananii an isin qananiise yaadadha'aa natti
amanaa, nabi Muhammad dhugo'oomsaa,

أَذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

122} *Anbiyoota hedduu isinirraa godhuu-
dhan, orma birarra abootii teessan caalchise-
etan jiraa, qananii san yaadadha'aa, ergamaa
kiyya muhammaditti amanaa

وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٢٢﴾

*Guyyaa jabaa tokko sodaadhaa, sun gu-
yyaa qiyaama'aati,

وَاتَّقُوا يَوْمًا

*Kan guyyaa san keessatti nam tokkolleen
nama kaanirraa waa takkalle'een bakkan
dhaabbanne,

لَا تَجْرِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا

*Kan guyyaa san keessa nam tokkorraa ho-
ri'iin rakkoo jalaa if baasu'uu kennu irraa hin
qeebalanne,

وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ

*Kan namni araara barbaadu lubbuu takk-
allee hin furre,araara nama Rabbiin fedhee
malee,

وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَعَةٌ

123} *Kan guyyaa san namni azaaba Ra-
bbii isaanirraa dhoowwu hin jirre guyyaa
san sodaadha'aa, nabi muhammaditti ama-
naa yaa yahuudota.

وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾

*Gaafa Rabbiin nabi ibraahiim ajajaan mo-

وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ

kkore yaadadhaa,takkaayuu dubbadhu, wanni Rabbiin nabi ibraahiim, mokko-
ru'uu jecha, itti ajaje dalagaa hajji'iiti, takkaa bishaanin afaan lulluuqatu'uufii,
bishaanin fuf je'uufii, riga'aan ilkaan rigatu'uufii, kottee ciratuu, rifeensa jalaa
haaddatuu, kan boba'aa ifirraa buqqisuu, dhayna qabatuu, waan jalaan nama-
rraa bayu ifirraa qulqulleeysuu, kanaafii kan birattillee Rabbiin nabi ibraahim
ajaje, akka dubbii isaa dhagayu laalu'uu jecha .

*Duuba nabi ibraahiim waan itti ajajame da-
lagee bakkaan gaye karaa guutu'uun akku-
ma Rabbiin itti ajajetti,

فَأْتَمَّهُنَّ

*Duuba Rabbiin akki je'e galata isaaf gal-
chu'uu jecha

قَالَ

*Nama ummataa deemun si godha je'een,

إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا

*Jennaan nabi ibraahiim akki je'e; akkuma nama namaan deemu na gootu, ilmaan kiy-yallee godhi je'ee ilmaan isaatif Rabbi khadhate,

قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي

124} *Jennaan Rabbiin akki je'een, warri

قَالَ لَا يَنْتَظِرُ الْظَّالِمِينَ ﴿١٢٤﴾

nama miidhu, ilmaan keetirraa akkan nama amantii keessatti namaan deemu isaan godhu isaanif baallama seenuu narraan argatan je'een, akkana jechuun; warra naman miine, amantii keessatti nama namaan deemu Rabbiin isaan godhuu ni argatan jechu'.

□

*Gaafa {ka'baa} makka keessa jirtu mana ibaadaa Rabbii, bakka namni itti wal gayee if amanu goone yaadadhaa, yookaa dubbadhu,

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا

*Bakka nabi ibraahiim irra dhaabbatee ka'baa jaare, bakka salaataa godhadhaa, hoggaa ka'baadhan hoggaa torba naanoytan booda achitti salaataa,

وَأَتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى

*Wanni nabi ibraahiimifii ilma isaa isma'a'iilii dhaamne ,takkaayuu itti ajajne mana ibaadaa tiyyaa { ka'baa } waan hamtuu hundarraa qulqulleeysaa, waan akka sanamaa fa'arraa qulqulleeysaa,

وَعَهْدِنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ

*Akka warri natti amane, ka'baadhan naannawee iimaana isaanii mul'isaaniif,

لِلطَّائِفِينَ

125} *Warra ka'baa keessa taa'ufii, kan isii keessatti salaatuuf qopheysaa{ aakifiina } jechuun; warra taa'u jechu'.

وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

*Gaafa nabi ibraahiim je'e dubbadhu,

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ

*Nabi ibraahiim wanni je'ee Rabbi khadha-

رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا

Te ; yaa Rabbi biyya makkaa tana biyya nagayaa godhi, kan dhiinyi namaa isii keessatti gad hin naqamne, kan nam tokkolleen isii keessatti hin miidhamne, kan bineensi isiidhaa hin al'oolamne, kan mukni isiidhaa hin ciramne, duuba akkuma inni khadhatetti Rabbiin isaa eehame, tanaaf jecha namni nama abbaa isaa ajjeese, achitti arge ajjeesu'uu ittin ceyu,

*Ammas waan midhaan mukaa tayerraa warra makkaa , kan Rabbiifii guyyaa borutti amaneef kenni je`eeti nabi ibraahiim ra-

وَأَرْزُقْ أَهْلَهُ، مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ ۗ

bbi khadhate, duuba akkuma inni khadhatetti irraa qeebalee biyya {xaa'if} je'amtu, tan amma makkatti dhiyaattu biya shaamirraa buqqisee, fidee achitti waan midhaan mukaa taye, kan akka inabaa, rummaanaa, warra makkaatif magarse,

*Rabbiin akki je'e hoggaa nabi Ibraahiim warra nabi ibrahiim warra siifii guyyaa borutti amaneef waan jiraataniin kenni je'ee khadhatu,

قَالَ

*Yaa ibraahiim warra kafareefis rizqii numan hira ,yookaa waan jiraataniin numan kenna,

وَمَنْ كَفَرَ

*Warra natti kafare waa xiqqo numan qananiisa, hanga jiruu addunyaa xiqqoo tana isa qananiisetan,

فَأَمْتَعَهُ قَلِيلًا

*Eega du'ee ibidda isa seensisa,

ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ

126} *Yaa hammeenya waan inni itti demuu sun ibidda azaabatii.

وَيَسِّرُ الْمَصِيدَ ﴿١٢٦﴾

*Gaafa nabi ibraahiimifii ilmi isaa nabi ismaa'iil buqura, yookaa dhaaba ka'ba'aa ol fuudhanii jaaran yaadadhaa, yookaa dubbadhu,

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ

*Yaa Rabbi jaarinsa nuti ka'baa jaaru kana, nurraa qeebali jechaadhaa, kan nabi ibraahiim jaaru, kan nabi ismaa'iil dhaqaa ol kennuuf,

رَبَّنَا اقْبَلْ مِنَّا

127} * Yaa Rabbi ati, kan waan nuti jennu dhagayu, kan waan nuti dalaynu beekhu.

إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾

t*Yaa Rabbi warra dubbii tee dhagayu, kan ajaja kee jala deemu nu lamaan godhi,

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ

*Akkasuma ilmaan keenyarraayis,

وَمِنْ دُرِّيَّتِنَا

*Warra sitti amanu godhi,

أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ

*Akka itti hajjii goonu nu garsiisi, takkaayuu akka itti si ibaannu nu barsiisi,

وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا

*Waan irraanfanne nuuf araarami,

وَتُبَّ عَلَيْنَا ۗ

128} *Ati yaa Rabbi isa akkaan nama gara

إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (١٢٨)

kee deebi`e qeebalu,takkaayuu ifitti fuudhu, kan rahmata isaaf godhu , takkaayuu qananii isaaf kennu.

Wanni nabi ibraahiimifii nabi ismaa'iil araara Rabbirra barbaadaniif, anbiyaan dili'irraa, yookaa cubbu'urraa qulqulluu tayu'uun wajji, akka itti Rabbi khadhatan ummata barsiisu'uufi, ammallee Rabbiif if gad qabanii, akka nam tokkolleen Rabbirraan duroomne mul'isuuf.

*Yaa Rabbi warra makkarraa nama isaan qajeelchu isaanif ergi,

رَبَّنَا وَأَبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ

*Kan aayata qur'aana keetii isaanif qara'u , yookaa isaanif dubbisu,

يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ

*Kan qur'aana isaan barsiisu,

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ

*Kan heerafii murtii isaan barsiisu,

وَالْحِكْمَةَ

*Kan Rabbitti balleysu'urraa isaan dhoow-
wee, isaan qulqulleysu isaanif ergi,

وَيُزَكِّيهِمْ

*Ati yaa Rabbi isa waa hunda dandayu,

إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ

129} *Ammallee ati ogeysa wahayyuu akka

الْحَكِيمُ (١٢٩)

miidhagutti tolchu,duuba akkuma nabi ibraahiimifii, nabi ismaa'iil Rabbirra barbaadanitti, Rabbiin nabi Muhammad isaanif erge, tanaaf jecha nabi Muhammad khadhaa nabi ibraahiimii, gammachuu nabi iisa'atii je'an, maalif ? akkuma nabi ibraahiim,yaa Rabbi nama akkanaa orma makkarraa, ummataan qajeelchu'uuf jecha ergi je'ee kadhate, nabi iisanis nabiyyicha maqaan isaa { ahmadii } kan milikkanni isaa akkanaati Rabbiin na booda ergu'uu taa'aa ,namni isa dhaqqabee itti amane jannata seena je'ee ,ummata isaatii himee, isaan gammachiise, duuba akkuma milikkata isaan godhanitti, nabi muhammad ergame, nabi Muhammad karuma nabi ibraahiim, abbaan anbiyootaa dabre, takkaayuu akeeke dhufe.

*Eenyu namni karaa nabi ibraahiim jibbu?,
namni jibbu takkaayuu karaa isarraa maqu
hin jiru jechu',

وَمَنْ يَرْعَبْ عَنْ مَلَأَةِ إِبْرَاهِيمَ

*Yoo nama dantaa lubbuu isaa wallaale ta-

إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ

ate malee, nama waan lubbuun isaa uumamteef wallaaletu,karaa isaa lakkisa, karaan nabi ibraahiim, karaa tokkummaa Rabbii yaadu'uuti, karaa Rabbi gabaru'uuti, takkaayuu ibaadu'uuti, wannii Rabbiin lubbuu namaa uumef akka isa beytee,isa ibaaddu'uufi, duuba namni karaa nabi ibraahiimirraa maqe nama waan lubbuun isaa uumamteefirraa maqe, nama lubbuu isaa xiqqeesse,

*Dhugumaan nabi ibraahiim addunyaa tan-
arratti isa ergu'uufii, jaala isa godhatu'uun ,
isa maraxanne,

وَلَقَدْ أَصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا

130} *Inni guyyaa boruu nama gaarii ak-
kaan Rabbi biratti ulfina qaburraayi.

وَإِنَّهُ فِي الآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٠﴾

*Gaafni Rabbiin nabi ibraahiim maraxate,
gaafa islaamayi, yookaa Rabbiif if kenni
je'eenii,

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمِ

131} *Duuba nabi ibraahiim Rabbii waa hu-

قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣١﴾

nda uumef if kenne,itti amane je'e achirraa Rabbiin isa maraxate ,Rabbiin waa
heddu'uun nabi ibraahiim makkore,akka inni nama dhuga`aan isatti amane
taye mul'isu'uuf jecha, sanirraa nabi ibraahiim Rabbii je'eeti ibiddatti darbame,
duuba Rabbiin ibidda kuffaarri itti isa darbe san jannata isaaf godhee nagaya
isa baase. ammas nabi ibraahiimin naa je'ii ilma kee gorra'i je'een, duuba nabi
ibraahiim ilma isaa gorra'uu murannaan, Rabbiin dhugumaan yaa ibraa-
hiim dubbii tiyya dhageesse je'ee,hoolaa jannataa ablee ilma ibraahiim
gorra'u'uu deemu dura fidee, bakka ilma ibraahiim hoolan gorra'amee
,akkasitti Rabbiin ismaa'iil gorra'amuu jalaa baase, nabi ibraahiim gu-
ddina Rabbii isaa beekheti ,dandeeyii Rabbii isaa argee, akkaan Rabbii
isatti amanee, karaa hundaan waa hundaafuu Rabbii tokkichatti irkate,
akkanatti nabi ibraahiim gabricha Rabbii tayuu mul'ifnaan, Rabbiin jaala
isa godhatee addunya'aa aakhira'atti isa guddise.

*Nabi ibraahiim karaa irratti deeme san,
ilmaan isaatii dhaamee akka irraan mayn'e
isaan gorse,

وَوَصَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ

*Nabi ya'quub ilma nabi ibraahiimis, karu-
ma nabi is-haaq ilma nabi ibraahiim san
ilmaan isaatii dhaame,

وَيَعْقُوبَ

*Wanni nabi ibraahimifii nabi ya`quub je`-
anii ilmaan isaanitii dhaaman,yaa ilmaan
keenya Rabbiin diin islaamaa isinii maraxee
diinaa islaamaa qabadhaa,

يَبْنَئِي إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمْ الدِّينَ

132} *Karaa islaamarratti malee karaa birar-
ratti hin du'inaa je'aniiti ilmaan isaanitii dha-
aman , duuba anis wannin je'u;

فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

{Karaan Rabbii haqaa obsi isarrattii*}

Hanga Rabbii kankee biraan si gayuttii}.

Yahuudan nabi Muhammadiin, akka nabi ya'quub gaafa du'aa ka'ee joollee

isaatin yahuudaa,yookaa diinaa yahuudi'ii qabadhaa je'ee isaanii dhaame hin beytuu?jennaanin Rabbiin isaanirratti deebisu'uu jecha, aayata as deemtu tana buusee akki isaanin je'e;

*Si isin hoggaa nabi ya'quubitti duuti dhufte

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ

bira jirt anii,kan yahuudaa tayaa Je`eeti,ilmaan ifiitii dhaame jettaniif ? ,akkana jechuun; gaafa nabi ya'quub du'e, isin achitti hin argamne jechu'u, waan inni hin je'in irra keessanii, tanaaf jecha isin nuti diinaa nabi ya'quub irratti du'aa nuun je'erra jirra jettanii dubbatuun keessan kijiba,

*Nabi ya'quub hoggaa du'aa ka'e, wanni je'ee ilmaan isaa gaafate,

إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ

*Maali wanni isin eegan an du'ee ibaaddan, yookaa gabartan?,

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي

*Gaafannaan, waaqa keetifii kan abbootii teetii, ibraahiimifii ,ismaa'ilifii, is-haaq ibanna, yookaa gabbarra je'aniin,

قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَاللَّهِ ءَابَاءُكَ إِبْرَاهِيمَ

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ

*Rabbii tokkicha waa hunda uume kan fakkaataa hin qabne,

إِلَهًا وَاحِدًا

133} *Nutu nama biraatii mitii , isumaaf gad

وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

jenna je'aniin, akkasitti nabi ya'quub karaan kun karaa islaamatii ,karaa islaamarratti malee hin du'inaa, { falaa tamuutunna illaa wa antum muslimuun

{ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ } je`ee dhaamef, yahuudan nuti karaa nabi ibraahiimifii, isma'ilifii, is-haaqirratti jirra jettee dhiisuu dinnaan ,eeguma Rabbiin akka diinaa sanirratti isaan hin jirre ifa baasefii wanni Rabbiin isaan cal'isiisu'uuf jecha je'e.

*Nabi ibrahiimifii,ilmaan isaa,warra dabree ,maalif waan isaanitti rarra'u keessatti namaan falamtan,

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ

*Isaanif waanuma isaan dalagantu taa'aa

لَهَا مَا كَسَبَتْ

*Isiniifis, yaa yahuudota, waanuma isin dalaydantu taa'aa,

وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ

134} *Waan ummanni dabre sun dalagerraa

وَلَا تَسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

isin hin gaafatamtanii,akkuma isaan waan isin dalaydanirraa hin gaafatamne ,namuu waanuma dalagerraa Rabbiin isa gaafataa, karaa abaluuti deemna jettanii, namaan falmuu dhiisa'aa, ifumaa qajeelaa, Rabbii tokkichatti amanaa.

*Yahuudan orma islaamamatiin akki jettee

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا

yahuudaa tayaa, hoggaa san qajeeltanii, ormi kiristaanaa yookaa nasaara'aa wanni orma islaamatiin je'e; nasaaraa, takkaa kiristaana tayaa, hoggaa san qajeeltanii je'aniin, hoggaa san Rabbiin isaanirratti deebisu'uu jecha, akki je'e,

*Wanni yahuuda'aafii nasaara`aan jettan karaan nuti qabannu, karaa keessanii mitii, karaa nabi ibraahiimi je'aadhan, nabi ibraahiim karaa jallaa hunda dhiisee karaa qajeelaa qabate,

قُلْ بَلْ مَلَأَ بَرَہْمَ حَنِيفًا

135} *Nabi ibraahiim nama Rabbitti kafaree

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾

miti, hiriyaa Rabbiif godhee takkaayuu ilma isaaf godhee, akka yahuudan { uzeyri } ilma Rabbiiti jettee, nasaaranis {iisa'aa} ilma Rabbiiti jettee kafartetti nabi ibraahiim waan Rabbi uume Rabbitti qindeesu'uun hin kafarre, inni nama tokkummaa Rabbitti amane, kan Rabbitti waa fakkeesu'urraa fagaate, duuba kanumaan wajji yahuuda'aafii, nasaaran karaan keenya karaa nabi ibraahiimi jettee falamaa dhiisuu dinnaan, Rabbiin yaada isaanitiifii, yaada orma islaamaa addaa fooyu'uu jecha, orma islaamatiin akki je'e.

*Rabbii tokkichatti amanne je'aa,

قُولُوا ءَامَنَّا بِاللّٰهِ

*Qur'aana nuuf buufametti amanne,

وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْنَا

*Kitaaba nabi Ibraahiimirratti buufamettis amanne, takkaa waan Rabbirraa gara nabi ibraahiim dhufetti amanne,

وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْنَا إِلَيْنَا

*Waan nabi ismaa'iil, is-haaq, ya'quub, ilmaan isaa asbaaxirratti buufamettis amanne,

وَأَسْمَعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ

*Waan nabi muusa'arratti buufamettis amanne, takkaayuu waan isaaf kennametti amanne, kan akka towraat,

وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ

*Waan nabi iisa'aa kennamettis amanne, kan akka injiil,

وَعِيسَىٰ

*Waan ergamoonni Rabbii isaanirraa argatan hundatti amanne,akkuma anbiyoota hundatti amanne,

وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ

*Anbiyoota Rabbii addaan hin baafnu , gar-

لَا نَفَرِقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ

i`itti amannee gari`itti kafarree, akka yahuuda'aafii nasaaran, garii ergamoota Rabbii dhugo'oomsanii, garii isaanii kijibsiisani kafaaranii, adda babaasanitti nuti ormi islaamaa ergamoota Rabbii addaan hin baafnu, hundinuu gabroottan Rabbii tayuu yaanna, hunda isaanii ni jaalanna,

136} *Nutti Rabbumaaf gad jenna , Rabbii tokkicha gabbarra je'aatii yahuuda'aafii nas-

وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

aaraa beysisaa je'een Rabbiin orma islaa-
matiin.

*Duuba yahuuda'aafii nasaaran, yoo waan

فَإِنَّمَا آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ

isin itti amantan kanatti amanan, tokkummaa Rabbii yaadani, namaafii muk-
aan Rabbi, yookaa ilma Rabbiiti je'uu dhabanii, waan Rabbiin anbiyoota isaatii
kenne hunda dhugo'oomsanii, anbiyoota Rabbii hunda adda babaasuu dhab-
anii, hunda isaanitti amananii. yoo akkanatti amanan

*Dhugumaan qajeelan,

فَقَدْ أَهْتَدُوا

*Yoommoo waan isin itti amantan kanatti
hin amanin, yoo waan isin itti amantanitti
amanuu didan, irraa gara galan,

وَإِن تَوَلَّوْا

*Isaan warra moromaa teetii deemu, kan
jibbansa kee qabu,

فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ

*Haa tayuu Rabbiitu balaa isaanii sirraa qa-
bu'uu taa'aa hin yaaddawin,

فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ

137 } *Rabbiin waan isaan isiniin je`aniifii,
waan isaan isinitti dalagan ni dhagayaa ni
beekha, tanaaf jecha balaa yookaa hamtuu
kuffaarri isinitti yaadu isinirraa deebisa.

وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (١٣٧)

*Yahuuda'aafii asaara`aan karaa Rabbiin ir-

صِبْغَةَ اللَّهِ

ratti nama uume qabanna, diinaa isin itti nu yaamtanii mitii, diinaa Rabbiin
irratti nama uume qabanna je'aadhan, nabi Muhammad akki je'e; ilmoon na-
maa hundi hoggaa dhalattu karaa Rabbirratti dhalatti, haadhaa abba'aatu
yahuudessa yookaa nasraanessa, takkaa kiristaanessa malee je'an, maalif qalb-
iin namaa hoggaa dhalatan xaliila, adii akka xalaya'aa tan waa takka irratti hin
katabamin, duuba yoo hamtuu baratan hamtu'uutu irratti katabama, yookaa
barreeffama yoo gaarii barataniis gaarumaatu itti katabama { sgibghatallaahi }
jechuun; halluu Rabbii jechu'uu, haa tayuu wanni itti fedhame, diinaa Rabbiiti,

*Eenyu, namni Rabbii tokkicharra karaa ga-
arii nama qajeelchu, takkaa diinaa gaarii na-
maaf maraxu? Rabbi malee hin jiru jechu',

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً

138 } *tokkicha gabbaru, kan isuma qofaaf
gad jennu.

وَنَحْنُ لَهُ عَبِيدُونَ (١٣٨)

Ormi yahuuda'aa Rabbiin yahuuda'arraa malee gosa namaa tan birarraa anbi-
yaa hin ergu je'anii nabi Muhammaditti amanuu dinnaan, Rabbiin aayata as
deemtu tana buusee akki nabi Muhammadiin je'e;

*Wanni yahuuda'aaan jettu si Rabbiin nurraa malee nama birarraa anbiyaan ergu jettaniiti nutti falamtanii?

قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ

*Odoo Rabbiin isa nuufii isinillee uume tayuu, kan abbaa fedhe nuufii isinirraa maraxee erguu dandayu, kan namni wahitti isa giddu hin jirre,

وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ

*Kan nuuf dalagaan teenya teeyisu, kan dalagaa teenya qofarraa gaafatamnu, kan isiniifis dalagaan teessan teessu, tan irraa gaafatamuudhaa teessan,

وَلَنَا أَعْمَلْنَا وَلكُمْ أَعْمَلْتُمْ

139} Nutti Rabbiif garaa qulqullu`uun dalayna, tokkummaa Rabbii yaada'aa, duuba namni Rabbiin nuufii isinirraa anbiyaa godhee erguu haqa godhatu eenyu.

وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾

*Si isin nabi ibraahiimiifii, ilmaan isaa ismaa`iilifii is-haaq, akkasuma ya`quubifii, ilmaan isaa asbaax jarri kun hundinuu yahuudaa yookaa nasaaraa tayuu turan jettanii?

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ

yahuudan nabi Ibraahiimifii ilmaan isaa yahuuda'aa jetti, nasaaranis nabi ibraahiimiifii ilmaan isalleen nasaara'aa jetti. duuba Rabbiin akka nabi Ibraahiim yahuuda'aafii nasaaraa hin tayin nuu himee jira { maa kaana ibraahiimu yahuudiyyan walaa nasraaniyyan { مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا } je'ee, maalif yahu-uda'aafii nasaaran eega nabi ibraahiim dabree dhufte, haa tayuu yahuuda'aafii nasaaran odoo akka nabi ibraahiim yahuuda'aafii nasaaralle hin tayin kitaaba isaanii keessatti arganuu, didanii nabi ibraahiim nurraayi je'anii falamaa itti fufan, wanni Rabbiin nabi Muhammadiin je'e,

*Wanni yahuuda'aafii nasaara`aan jettu wa-

قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ

an nabi ibraahiim taye, Rabbiin nuu himee jiraa, si waan inni taye isiimoo Rabbiitu irra beeka ji'in? akkana jechuun isinii mitii, Rabbiitu bekha jechu',

*Eenyu namni nama raga Rabbiin isa bey-

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ

sise dhoy seserra jallata'aa, yookaa bada'aa? namni isarra bada'aa hin jiru jechu'u, yahuudan aayata nabi ibraahiim yahuudi'ii miti jettu dhoysiteeti jallatte, {katama} jechuun; dhoyse jechu',

140} * Rabbiin waan isin dalaydan hin dagannee, waan sanirraa isin gaafatee isin qix-aaxu'uuf taa'a.

وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾

*Nabi ibraahiimifii ilmaan isaa ummata dabree, inni nurraayi malee isinirraayii miti jettanii namatti falamuun maal isinii gooti

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ

*Ummata dabre saniif waanuma isaan dalagantu taa'a, isiniifis waanuma dalaydantu taa'a, namuu waanuma facaafate haammata, **141** } *Waan ummanni dabre sun dalagerraa hin gaafatamtan, akkuma waan isin dalaydanirraa isaan hin gaafataman.

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ

وَلَا تَسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

*Warri Rabbin beyne akki je'uudhaa taa'u,

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ

*wanni qiblaa duraan itti gara galanii salaa-

مَا وَلَهُمْ عَن قِبَلِنَا آلَتْ كَانُوا عَلَيْهَا

tanirraa isaan gara galche maali je'u'uu jiraatan, qiblaan Rabbiin orma islaamatiin hoggaa isin irraa gara galan ormi kuffaaraa maaltu irraa isaan gara galche je'u'uu jiraatan je'ee beysise, qiblaa beytul maqdisi, duuba akkuma odo dubbiin tun hin argamin Rabbiin odeessetti, gaafa isaan irraa gara galan, maaltu irraa gara galche je'anii isaan gaafatan, yookaa hamatan, maalif nabi muhammadiiifii ashaabonni isaanii eega makkarraa madiina'atti galanii gara beytul maqdis gara galaniiti salaatu'utti ajajaman, ammoo booda keessa gara makkaa gara galanii salaatu'utti ajajaman, akkuma Rabbiin himetti, ormi islaamaa beytul maqdisirraa gara gallaan ormi yahuudi'ii ajaja Rabbi didu'uu jecha, maaltu beytul maqdisirraa isaan gara galche je'an, duuba Rabbiin warra haqa hin ehamne sanirratti deebisu'uu jecha akki je'e,

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad warra ha-

قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ

qa yookaa ajaja Rabbi didu kanaan akka jettu, gamni bayaatifi, gamni dhiyaileen kanuma Rabbiitii gama fedhetti gara galaa je'ee nama ajajuu qabaa, namni dura dhaabbatuu dandayu hin jiru ji'in,

142 } *Waaqni nama fedhe karaa gaarii diriiraa qajeelcha, sun karaa islaamatii

يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾

*Akkuma karaa diinaa islaamaa isin qajeelchine,

وَكَذَلِكَ

*Ummata marxamaa jiddu jireysa xaliila isin goone,

جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا

*Akka ummata isin dura. daberratti ragaa

لِنَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ

baatan, akka anbiyoonni isaanii waan Rabbiin itti geessaa je'ee isaan ajaje itti geessan anbiyootaf ummata isaanirratti ragaa baatan, akka Rabbiin qur'aana keessatti isinii himetti, isiniif ragaa bayu,

*akka nabi Muhammad isiniif aga bayu akka

وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا

isin dhugaadhan anbiyootan ummata dabrerratti ragaa baatan takkaa akka nabi Muhammad nageenyi isarratti haa jiraaruu waan Rabbiin isiniutti geessi isaan je'eee isa ajaje isinitti geese je'ee raga bayuuf jecha

*Yaa ergamaa kiyya Mohammed qibla`aa duraan itti gara galtee salaatu turte kan eegasii iraa gara gali siin jennee irraa gara

وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ

يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ

galte san wanni akkasitti si ajajneef,akka warra si jala deemee ajaja keenya dhagayuufii,nama ajaja keenya didee si jalaa deebi'u adda baafnu'uufi,nabi muhammad odoo madiina'atti hin godaanin ,qiblaan isaa ka'baa turte, ammoo madiina'atti gallaan Rabbiin ka'baa dhiisii beytil maqdisitti gara gali je'een, duuba ormi islaamaa gariin akkamitti ka'baa qiblaa nabi ibraahimirraa gara gala je'e-eti ajaja Rabbi didee kafare ,akkasitti Rabbiin warra iimaanni isaa ja-ba'aa , kan ajaja isaa jala deemufii, kan ajaja isaa hin dhageenye , kan islaa-rmaraa deebi'u addaan fooye

*Ammoo beytil maqdisirraa, gara ka'ba'aa gara galuun,waan nama Rabbiin qajeelche malee nama kaanirratti ulfaatu , Rabbiin kan iimaana

وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ

*Rabbiin salaata isin gara beytul maqdis ga-

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيمَانَكُمْ

ra galani salaatan isin duraa balleessu hin taane.sawaaba isaa guutuu argattan ,{iimaanakum } jechuun;salaata keessan jechu',wanni Rabbiin aayata tana buusef orma yahuuda'aatiitu orma islaamatiin salaanni isin tanaan dura gara beytul maqdis gara galtanii salaattan isin duraa bade ,sawaaba hin argattan, namni odoo gara beytil maqdis gara galee salaatu du'e haqarratti hin duune je'ee,orma islaamatti allaaggaxe yookaa fokkoree qalbii isaanii cabse ,tanaaf Rabbiin aayata tana buusee orma islaamatiin homaan yaaddawinaa,salaata keessaniifii,salaata obboleeyyan keessanii kanneen odoo gara beytil maqdis gara galanii salaatanuu du'an,isaanifii isin duraa hin balleysinuu, galata isaa ol kaayetin guddisee isinii kenna je'ee gammachiise,

143} *Rabbiin warra isatti amaneef nagaya

إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرءُوفٌ رءِيمٌ ﴿١٤٣﴾

dabarsa takkaayuu kan rakkoo isaanirraa deebisu, yookaa deemsisu, tanaaf jecha waan isaan ajaja isaatin dalagan duraan balleessine , {ra'uufun} jechuun; kan akkaan rahgmata namaa godhu.

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad akka ati

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ

gara makkaa gara gali siin je'uuf, jibriil sitti erguu jaalattu,kan tanaa jettee gara sami'ii ol eydu ,dhugumaan agarra,takkaayuu akka ati gara qiblaa abbaa anbiyootaa,nabi ibraahiim,gara ka'badhaa na deebisi jettee Rabbi khadhattee ,gara sami'ii ol laaltu, ni garraa, ni dhageenyaa, waan ati feetu siif goona jechu,

*Yaa ergamaa kiyya Muhamad gara qiblaa ati jaalattuuti si deebifna .

فَلَوْلَيْسَتْ قِبْلَةً تَرْضَاهَا

*Tanaaf jecha hoggaa salaattu fuula kee Gara ,masjidalharaam gara galchi masjidalharaamitti wanni fedhame ,ka'baadhaa ,magnaan isaa ka'ba'atti gara gali jechu', {shaxra} jechuun; gara yookaa gama jechu' *Bakka jirtan cufaa, isinis ormi islaamaa hoggaa salaattan hunda gama ka`baadhaa gara galaadhaa salaataa

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

*Warri kitaabban towraatiffii injiil irratti bu'e,yahuuda'aaffii nasaaran akka beytul maqdisirraa gara ka`baadhaa gara galuun

وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ

haqa Rabbii isaanii taye ni beekhan, wanni beekaniin Rabbiitu injiil keessatti nabi muhammad dubbatee ,milikkata isarraa hanga baatii kudha torbaa gara beytil maqdis gara galee salaateeti,eega sanii gara makkaa deebi'aa yoo dhaqqabdan itti amanaa je'ee yahuuda'aaffii nasaara'aa dhaame,duuba odoo nabi muhammad ajaja Rabbiitin gara ka'ba'aa gara galuu baakanuu ehamuu didan, 144} *Rabbiin waan yahuuda`aaffii nasaaran dalaydu kana hin daganne quba qaba, isaan qixaaxu'uu jiraata.

وَمَا اللَّهُ بِغَفْلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

*Yaa ergamaa kiyya muhammad siifan kak-

وَلَيْنَ آتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ

adhaa,warri kitaabni kennameef yahuuda'aaffii nasaara'atti, akka ati haqarratti jirtu garsiisu'uu jecha yoo milikkata takkaa mu'jizaa hunda itti fidde,

*Qiblaa kee jala hin deeman maalif isaan warra beeka'aa haqa didu warra akkanaa kanaaf mu'jizaan human tartu,hin qajeelchitu,

مَا تَعْبُوهَا قِبْلَتَكَ

*Atis qiblaa isaanitti gara galtee hin salaa-

وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتِهِمْ

ttu,akkanatti Rabbiin kajeellaa nabi muhammad yahuudan islaamayuurraa qabu irra kute, akkuma kajeellaa ormi yahuuda'aa nabi muhammad qiblaa isaanii baytil maqdisitti deebi'u'urraa qabu, isaanirraa kute,maalif nabi muhammad gaafa beytul maqdisitti gara galee salaatu ,wanni kajeellaa qabu ,eegan qiblaa yahuudi'ii,beytil maqdisitti gara galee salaate natti amanuun oolan jechu ,ormi yahuuda'aatis wanni kajeelu muhammad eega beytil maqdis qiblaa keenyatti gara galee salaate, diinaa keenyatti seenuu hin oolu jechu, duuba Rabbiin aayata tana buuseti, ati qiblaa isaanii jala hin deemtuu,isaanis qiblaa kee jala hin deeman je'ee, kajeellaa walirraa qaban, isinirraa kute,

*Akkasuma gariin isaanii qiblaa garii isaanii jala hin deemu,yahuudan qiblaa nasaara'atti

وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ

garan galto, nasaaranis qiblaa yahuudi'itti
garan galto,

*Jallina yahuuda'aafii nasaaran itti si yaa-
man jala yoo deemte

*Eega beekkomsii haqaa rabbirraa sii dhu-
fee , jallina yahuuda'aafii nasaaran itti jiran
beytee, yoo isaan jala deemte,

145} *Ati nama dilii yookaa.cubbuu dala-
gee if miidherraayi taataa beekhi

*Warri mushafa yookaa kitaaba isaanii
kennine yahuuda'aafii nasaaran,akka na-bi
muhammad ergaa Rabbii taye, akka karaan
isaa haqa taye ni beekhan,

*Akkuma ilmaan isaanii beekhanitti ,wanni

beekhaniin : alaamaa yookaa milikkata Rabbiin kitaaba isaanii keessatti du-
bbate, tan nabi muhammadiratti arganiini .qaalichi yahuudi'ii kan abduallahii
ibnu salaam je'amu ,kan islaamaye tokko ,akki je'e, nabi Muhammad ,argu-
maanin ,akkuma ilma kiyya beekkutti beekhe .inumaa beekkomsan an nabi
muhammad, argumaan ergamaa Rabbii tayuu isaa beekhetu, beekkomsan an
ilmi kiyya ilmuma kiyya tayuu beekhurra caala ,takkaayuu jabaa.maalif, akka
nabi muhammad ergamaa Rabbii taye,Rabbiitu naaf akheekhe, wanni Rabbiin
dubbate ,maman qabdu ,ammoo ilmi kiyya ilmuma kiyya tayuu haadha isaatu
naa hime, tanaaf jechan beekkomsin an nabi muhammad ergamaa Rabbii
tayuu beekhu beekkomsan ilmi kiyya dhugumaan ilma kiyya tayuu beekhurra
akkaan jaba je'e,aalimtichi warra Rabbiin kitaaba kenneef kan abdullaahii
ibnu salaam je'aniin,

146} *Haa tayuu warra kitaaba kenn am-
erraa warra gari'iitu jira,warra odo beekhuu
haqa dhoysu, kanneen odo akka nabi muhammad ergamaa Rabbii taye alaa-
maa isaa kitaaba isaanii keessatti arganuu bira dabran takkaayuu haqanii
namarraa dhoosantu jira.

147} *Yaa ergamaa kiyya Muhammad ka-
raan haqaa kan Rabbiin siin erge kanaa
karaan biraa hundi karaa bada'aa, waa takka
warra shakkurraa hin tayinii, kara'an sii ke-
nne qabadhu ,{mumtariin} jechuun: warra
shakku {mamu} jechu'.

وَلَمَّا أَتَبَعْتَهُمْ

مِنْ بَدْمَاجَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ

إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ

الَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ

كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ

وَإِنْ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

*Ummanni hundi,adda addaan qiblaa qaba,

وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ

*Kan hogгаа salaatu itti gara galu,

هُم مَوْلَاهَا

*dalagaa gaari'itti wal doggomaa , ammallee dalagaa gaarii jaaladhaa

فَأَسْتَفِقُوا الْخَيْرَاتِ

*Rabbiin guyyaa boruu bakka jirtan cufaa

أَيْنَمَا تَكُونُوا يُأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا

eega duutanii isin kaasetti, walitti isin qabee isin fida,kan gaarii dalageefii kan hamtuu dalage addaan fooyu'uu jecha,akka kan gaarii dalage galata isaa Ra-bbirraa argatee,kan hamtuu dalage, qixaaxa mudatuuf .

148} *Rabbiin waa hunda dandaya`, yookaa waa hundarratti dandaya', uumu'uufii ajjeesu'uufii kennu'uufii ,dhowu'uufii waan biraa hunda dandaya.

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾

*Bakka imaltu'uuf baate hundatti gara masjidulharaam fuulan gara galii sala ati ,maknaan kanaa ;hogгаа biyya jirtuufii hogгаа diida dheyxes garuma masjidul haraam gara galii salaati jachu',

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ

الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

*Beytil maqdisarraa gara ka'baadhaa gara galuun kun haqa Rabbii keetirraa dhufee ragga`ee , itti gara gali

وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ

149} *Waaqni waan isin dalaydan hin daga-tuu , ajaja isaa dalaga`arraa oolchaa

وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾

*Ammallee sitti gad jabeessinaa bakka irraa baate, takkaayuu itti baate hundarraa gara {masjidil haraam} garagali,yaa ergamaa ki-yya ,Muhammad .

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ

الْحَرَامِ

*Isinis yaa ummata Muhammad ,bakkuma jirtan cufaa gara { masjidalharaam } gara gala`aa salaataa

وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

*wannin gara masjidil haraam gara gala`aa

لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ

salaataa isiniin jenneef,akka warri diinaa kiyya dura dhaabbatu , yahuuda'aaffii kufaarri arabaa waan yaada isaanii jabbeessu,yookaa ragaa isinirraa, isinirrattin arganne'eefi,maalif ? yoo isin beytil maqdisirraa gara ka'baadhaa gara hin galin, ormi yahuuda'aa akki je'u; muhammad gara qiblaa keenyaa { beytil maqdisitti} gara galee salaata'aati ,diinaa keenya jalaa hin deemne je'an,duuba dubbii tana harkatti balleysun, gara ka'ba'aa gara galu', ammas ormi yahu-uda'aa akki je'u; nabi muhammad kan milikanni isaa kitaaba keenya keessatti

dubbatame ,gara ka'baadhathi gara galaa je'aa, inni waa nabiiyyicha sanii miti je'an ,duuba waanan yahuudaa beysise san guutu'uufan, gara {ka'baadhaa} gara galaa je'ee isin ajaje ,ammass yoo isin gara ka'baadhaa gara galuu baattan ,kuffaarri arabaa akki je'u; muhammad karaa nabi ibraahiiman dhufe jecha'aati, qiblaa nabi ibraahiim dhiisaa laalaa je'an, duuba yoo isin gara {ka'ba'aa} gara galtan ,yahuuda'aafii ormi araballeen ragaa isinirraa hin argatanii dubbatuu hin dandayan,

*Yoo yahuuda'arraa takkaayuu isinirraa

إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ

warra odoo argee dhagayuu haqa didu'uun lubbuu ifii miidhu taate malee jarri sun wanni je'u;wanni muhammad qiblaa keenya baytil maqdisirraa gara galeef biyya isaatiffii diinaa kuffaara arabaa jaalalaafi,duuba jarri yahuuda'aa sun odoo kitaaba isaanii keessatti nabi muhammad eega baatii kudha jaha takkaayuu torba gara beytil maqdis gara galee salaateyii, gara ka'ba'aa deebi'i je'ee Rabbiin isa ajaje jechaa arganuutuu haqa didda'aaf jecha, waan fedhan je'an,

*Jecha jara sanii sodaattanii,waanin itti isin ajaje hin dhiisinaa,jara haqa didu san hin sodaatinaa

فَلَا تَخْشَوْهُمْ

*Anuma sodaadhaa ,dubbii tiyya dhagay-aa garan isiniin je'e gara galaa, wannin itti isin ajajeef akka warri haqan beyne ragaa isinirraa hin arganne'eefii,

وَأَخْشَوْنِي

*Ammallee wanni gara ka'ba'aa gara gala'aa salataa isiniin je'eef akka karaa diina keessanii isinii ibsee, qananii tiyya isiniif guutu'uufi,

وَلَا تَمَنَّوْا عَلَيْنَا

150} *Ammallee akka sababaa ka'baadhathi gara galuudhatiin,karaa gaari'itti qajeeltanii, ammallee irratti jabaatani'iifi.

وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾

*Akkuma nabi muhammad isinirraa taye , isinitti erginee , qananii isinii guunne

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ

*Kan aayata keenya ,kan qur' aana isinirraatti qara'u,

يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا

*Kan Rabbitti balleessu'urraa isin qulqullaysu ,kan Rabbiif hiriya godhu'urraa isin dhoowwu,kan namaafii mukaan Rabbi je'udharraa isin deebisu,

وَيُزَكِّيكُمْ

*Kan qur'aana isin barsiisu,

وَعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ

*Kan waan heerri ,takkaayuu murtiin takkaayuu shari'aan keessa jirtu isin barsiisu .

وَالْحِكْمَةَ

151} *Ka waan isin hin beyne hunda isin ba-

وَعَلِّمُوا مَالَكُمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾

rsiisu nabiiyicha akkanaa isinii erguun qananii tiyya isiniif guutu'uu .hunda isin barsiisu nabiiyicha akkanaa isinii erguun qananii tiyya isiniif guutu'uu.

*Tanaaf jecha qananii an isinii kenne laala`-

فَاذْكُرُونِي أَذْكَرُكُمْ

aatii na yaadadhaa, anis qananii tiyyaanin isin yaadadhaa,salaatafii zikri'iin na yaadadhaa waan darree hundarraa na qulqulleysu'uun na yaadadhaa,sawaaba isinii heddommeysu'uunan isin yaadadhaa ,jaalalaan na yaadadhaa,isin dhiy-eessu'uunan isin yaadadhaa,

*Yaa gabroottan kiyya; qananii an isinii kennerratti galata naa galchaa akkan an isinii kenne beekaa , dubbii tiyya dhagayaa

وَأَشْكُرُوا لِي

152} *Qananii an isinii kennarratti galata

وَلَا تَكْفُرُونَ ﴿١٥٢﴾

naa galchuu dhiisu'uun nattin morominaa,dilii dalaydanii nattin kafarinaa ,nama biraatin Rabbi jettanii nattin balleesinaa, akkana jechuun; qananii an isinii kenne laala'aatii galata naa galchaa ,natti amanaa, na dhugo'oomsaa jechu',namni waan Rabbiin je'uun dalaguu didu,kan qananii Rabbii nyaata'aa ,dhuga'aa, uffata'aa, namaan ,yookaa mukaan Rabbi je'u, namni kun nama Rabbitti kafaree, Rabbiif galata hin galchine.

*Yaa warra Rabbitti amane , obsaafii sala-

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

tan rakkoo addunya`arratti gargaarsifadhaa, waan Rabbiin itti isin dirqi qabsitanii dalagu'uun ,ammallee balaa isin mudatterratti obsu'uun ammallee waan Rabbirraa nama fageessu,kan lubbuun jaalattu hundarraa fagaatu'urratti obsu'uun karaa Rabbirratti gargaarsifadhaa,obsi sadii: dalagaa gaari'irratti obsu' ,dalagaa hamtu'urraa obsu', balaa hundarratti obsu', salaatafii kadhaa Rabbiitin gargaarsifattanii ,nabi muhammad hoggaa wanni isaa yaachiftu itti argamte nda gara salaataatti daddafuu ture

153} *Rabbiin warra ajaja isarratti obsu, hu-

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

kan hamtu`urraa obsu, kan bala'arratti obsu wajji jira gargaarsa isa-atin,Rabbiin warra obsaan qabsoo godhee, xilaata isaa dura dhaabbatuuf gargaarsa kenna.

*warra qabsoo yookaa jihaada keessatti ajje-effameen, warradu`ee , wahayyurraayuu , citen je`inaa

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ءَمَاتٌ

*Isaan warra jiru, kan akkuma warra jirutti jannata seenanii,qanani`iin jiraatan

بَلْ أَحْيَاءٌ

154} *Haa tayuu isintu hin beyne malee

وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾

nabi Muhammad akki je'an; nama jihaada kuffaaraa keessatti ajjeefame lubbuun isaa hoguma san jannata seentee ,qanani hisaabaa qabneen qananiiti je'an, ammallee lubbuun nama biraa yoo du'e qabrumatti qananiiti malee hanga guyyaan qiyaama'aa dhufutti jannata hin seentu ,tanaaf jecha qabsoo haqaa hin sodaatinaa, ammallee hin sodaachisinaa.

*Isin mokkoru'uu jiraanna,

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ

*Sodaa xilaatatiifii,beela, abaar,hori'iifii namni isinirraa du`uudhan , ammallee midhaan isinirraa badu`uun isin mokkoru`uu teeya

بَشَىءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ

وَالْأَنْفُسِ وَالشَّرَّاتِ

nya ,nama isinirraa obsuufii,kan hin obsine, kan Rabbitti kafaru ,adda baasu'uu jecha ,kan obsee mindaa ,yookaa sawaaba kenninee ,kan hin obsine qixaaxu'uu jecha,

155} *yaa ergamaa kiyya Muhammad warra

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾

obsa qabu jannataan gammachiisi .wanni qixaaxa jalaa nama baasu,yoo rakkoon nama mudatte,yoo dalagaan namatti jabaatte,yoo balaan namatti buute ,obsa qofa. maalif addunyaan tun mana mokkorri'iiti ,mana cinqi'iiti,akka waan qni isii uume fedhetti deemtii, akka abbaan fedhutti namaan deemtu , rakkoon karaa Rabbirraa nama baaftu hedduu. meeqaatami, gaafin quufatu karaa Rabbirraa nama baasa gaafin beela , gaafin hori'iitu bala'atti nama geessa, gaafin waan ati waan gaarii jettuutu hamtuu sitti taya, gaafin waan ati hamtuu seetutu gaarii sii taya, ilmi namaa waan isatti as deemufii, waan nama biratti as deemullee hunda hin beeku, kan san beeku Rabbi waa hunda uume, tanaaf jecha wanni namarratti jiru karaa Rabbiin nu qajeelcherratti obsu' waan inni irraa nu dhoowwerraa fagaatu'.bala buute hundaaf gara isaa fiigu' sawaaba guddaa Rabbiin warra obsa qabuun gammachiise abdatu'.

*warri obsa qabu kan Rabbiin jannataan gammachiise,warra hoggaa balaan itti buute namni irraa du'uun, horiin duraa dhumu'uun, abaar itti bu'uun balaan mudatte,

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ

156} Wanni isaan je'an; nuti gabroottan

قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾

Rabbiintii, isaan nu uumee, waan fedhe dalagaa , isa malee Rabbin qabnu , nuti ar'aa borullee gara isaati, gara Rabbiiti deebinaa je'an, nabi muhammad nageenyi isarratti haa jiraatuu akki je'an; {namni balaan itti buute odoo ifaan duraa dhaamullee taatee duuba {innaa lillaahi wa innaa ilayhi raajikguun إنا }

{ إنا لله وإنا إليه راجعون } waan, waan balaan balleessiterra caalu, Rabbiin isaaf bakka buusa je'an.}

*warra hoggaa balaan itti buuti gara Rabbii

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ

deebi`uuf, araarama Rabbii isaanitiitu jira,nama balaan itti buutee obseef diliin ni dhiifamti, waan biraa dhiisii qoreen nama waraantu ,gufuun nama dhooytu, yoo obsan dilii namarraa hayxi ,{salawaatun} jechuun; araarama jechu',

*Ammallee warri obsa qabu rahgmata, tak-
kaayuu qanani Rabbirraa argata Rabbiin
qanani`iin isaan hagooga

وَرَحْمَةً

157} Jarri hoggaa balaan itti buute , namni

وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

duraa du`uudhan,manni duraa gubatu'uun, roobni midhaanirraa duraa citu'uun ,takkaa itti heddommaatu'uun,takkaa waan jaalatu dhabu'uun, balaan itti buute ,duuba gara Rabbii isaanii dheysan, jarri sun warra karaa gaarii qajeele,warra karaa jiruu gaari'ii deemu, maalif namni hoggaa balaan itti buutu sabrii dhabu, kan if ajjeesu,yookaa if maraachu, namni kun balaa bala'arraan ida'ata malee ,waa takka waan isarraa bade deeffatuu hin dandayu ,Rabbillee homaa godhuun dandayu ,guyyaa boruu qixaaxa warra Rabbitti kafareeti qixaaxamu'uu taa'a,ammoo namni hoggaa balaan itti buutee ,waa dhabe,ilmoon duraa duutee faa, duuba duraanuu Rabbiin naa kennee ,ammallee kan fudhate isuma, anaafii wanni fudhatelleen kan isaati je'e, namni kun dhugumaan balaa injifatee, ar'aafii borulle waan gaarii abdate,inni dhugumaan gabricha Rabbiiti, nabi muhammad akki je'e: {dubbiin nama Rabbitti amanee ajaa'iba qabdi, maalif mu'minni yoo Rabbiin waa isaaf kenne, galata isaaf galcheeti sawaaba argata, yoo balaan itti buutes, obseeti sawaaba Rabbirraa argata , haala kana mu'mina malee namni biraa hin qabu} je'an, nama ar'a rakkate ,boru itti bal'attii,waan Rabbiin isaaf fidu obsaan haa eeggatuu, duuba Rabbiin hunda keenya warra obsaa godhee sawaaba warra obsee nu haa argachiisu.

*Bakkeen {safaafiimarwa} je'amtu, isaan
tulluu lama tan makka keessa jirtuu,

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ

*milikkata yookaa alaamaa diinaa Rabbiiti

مِنْ سَعَاءِ اللَّهِ

Rabbiin akkuma ka'baa hajjii isi'irraa godhu'uufii,gama isi'ii gara galanii salaatu'uun guddise, tulluu safaafii marwa je'amtu dalagaa hajji'ii isaan lamaanirraa godhu'uun guddise,

*Namni hajjii godhu`uu takkaa umraa godhu`uu ka'baa dhaqe,

فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ

*Tulluu safaafii marwaa je`amtu jidduun

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا

naannawuun isarrattin dhoowwamu ,akka gariin keessan ni dhowwamaa yaa-dutti,waan inni dalagaa warra islaaman dura jirurraa tayeef jecha, duuba isaan lamaanin naannawuu,Rabbiin alaamaa diin isaa godhee ,namni hajjii takkaa umraa godhe ,isaan lamaanin naannawuun isa qabaa, tulluu lamaan saniin naa-

nnawuun ni dhowwamaa hin yaadinaa, hoggaa torba isaan lamaan jidduu naannawaa, wanni aayanni tun buutef, orma islaamaa gari'itu bakka kuffaarri dhaabbate dhaabbatuun, dalagaa isaan dalagan dalaguun, dili'ii, kuffaarri makkaa, safaafii marwa jidduu naannawuu ture je'anii, waan isaan dalagan dalaguu jibbaniiyi, Rabbiin akka wanni kun dilii hin tayin orma islaamatii addeysee, inumaa isaanirratti wajjabsiise, akka nabi muhammad nuu hime; {hajjiin niyya'aan, ka'aba'aan torba naannawanii, gaara arafa'arra dhaabbatanii, safaafii marwa jidduu hoggaa torba naannawanii, eegasii mataa haaddatu', takkaa ciratu'u} , dalagaan umra'alleen akkasi, arafaa dhaabbatuu hin qabdu malee, {junaahg} jechuun: dilii jechu,

*Namni waan gaarii Rabbin ittin dirqin itti if dirqee dalage, xawaafa tayuu, salaata tayuu, nama haajame gargaaruu tayuu,

وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا

158 } *rabbiin dalagaa isaa ni. Beekhaa, galata isaaf galacha. sawaaba isaaf heddommeysa .

فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾

*Warri dubbii adii nuti ummataa qajee-lchu'uuf buufne namarraa dhooyu,

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ

*Warri milikkata nabi Muhammad, kan kitaaba isaanii keessa jiru kan nuti buufne namarraa dhooyu,

وَأَهْدَىٰ

*Eeguma nuti towraat keessatti dubbannee

مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۚ

namaaf ibsinee, waan heeratiifii, bifa nabi Muhammad, jarri waan kana dalage sun, kabiirotii yahuuda'aa, tan waan kana, kan Rabbiin towraat keessatti dubbate garii hayxee, kaan jirjiirtee namarraa dhoysite,

*Jara san Rabbiin ni abaara Rabbiin isaan abaarun, rahgmata isarraa isaan fageessu'u,

أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ

159 } *Jarri waa abaaru cubbisu; malaa-ykaa Rabbiitifii, anbiyoota isaafa'a, malknaan kana warra haqa dhoysu waa hundaatu abaara jechu'u.

وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعِينُونَ ﴿١٥٩﴾

*Isaan haqa Rabbiin mul'ise, dhoysu'urraa deebi'anii

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا

*Waan balleysan tolchanii,

وَأَصْلَحُوا

*Waan dhoysan mul'isan yoo taate malee,

وَيَبْتَئُونَ

*Jara gara Rabbii deebi'ee, waan balleyse tolchee waan dhoyses mul'ise san isaanifan araarama,gara kiyya deebi'uu isaanii irraan qeebala.

فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ

*An nama dili'irraa deebi'e isa qixaaxu'urraan deebi'a,

وَأَنَا التَّوَّابُ

160} *An kan warra Rabbitti amaneef rahgata godhu ,takkaa waan gaarii akkaan isaanii kennu.

الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾

*Warri Rabbitti kafaree, haqa didee kufri'irratti du'an ,

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ

161} *Jara kufri'irratti du'e san abaarsa Raabiitifii kan malaayka'aatifii kan nama mara-atitu isaanirratti jira makgna an kanaa:jarri sun addunya'aa aakhira'atti abaarsa waa hundaan ,haqa godhataniiti ibidda seenan jechu'.

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ

أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾

*Abaarsa keessa,takkaayuu ibidda keessa zalaalamii taa'an,kan irraa hin dhaamne, kan keessaa hin baane,

خَالِدِينَ فِيهَا

*Azaabni yookaa qixaan'i isaanirraa hin laaffifamu,yookaa hin saplifamu hanga liphii takkallee,yookaa hanga ija walitti qabatanii banatan takkallee irraa hin laaffifamu

لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ

162} *Jarri sun akka dhiifama barbaadan yeroon isaanif hin kennamtu.

وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾

*Rabbiin keessan, kan isaa gad je'uu haqa godhatu, Rabbii, tokkicha, kanwaa takka keessattillee waan isa fakkaatu hin qabne,

وَالْهَكَمُ لِلَّهِ وَاحِدٌ

*Kan isa malee Rabbiin biraa hin jirre,

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

163} *Kan waan hundaafuu waan inni itti

الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

haajamu kennu ,addunya'aafii aakhira'atti,aayata tana Rabbiin wanni buusef orma kuffaaratiitu nabi muhammadiin nageenyi isarratti haa jiraatuu,mee waan Rabbiin kee taye nuu himi je'anii gaafatan,duuba Rabbiin tokkicha namuu isatti haajamu, kan waan itti fakkeessan hin qabne je'een, hoggaa san kuffaari nabi muhammadiin,mee milikkata dandaytii Rabbii keetii ammallee beekkomsa isaa nu garsiisi je'e, duuba tanaaf jecha Rabbiin aayata as deemtu tana buusee, akki je'e.

*Dachi'iifii samii uumun , ammas waan aja-
a'iba qabu isaan lamaan keessatti uumun

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

*Halkaniifii guyyaan wal taraa dhufuun,

وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

*Ammallee markabni bahara keessa ceyu
,waan nama fayyadu ba'atee meesha'aafii
nama,

وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ

*Ammallee rooba Rabbiin sami'ii buuse

وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ

*Kan rooba saniin dachii jiraachisee, waa
magarsiise,

فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ

*Eega duutee waa magarsuu dhiiftee dach-
iin du'uun , goggoguudhaa,

بَعْدَ مَوْتِهَا

*Kan waan lafarra yaa'u, kan akka hori'ii re-
'e'ee , gaalaa , ammallee bineensa uumee , da-
chii keessa facaasee heddommeysa , kan hu-
ndi saanii waan lafarraa bayuun jiraatan,

وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ

*Qilleensa Rabbiin olii gad oofu , kan bita'aa
mirga oofu, kan oow'isee qabbaneesu,

وَنَصْرٍ رِيفِ الرِّيحِ

*Ammallee duumessa Rabbiin dachi'ii sa-
mii jidduu, gara fedhe oofu, waan dubanne
keessa,

وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِينَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

164} *Raga'aatu warra aylii qabuuf jira wa-

لَا يَتَّبِعُ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

nni dubbanne kun hundinuu waan tokkummaa Rabbiitifii , beekkomsa isaa ammallee dandeytii isaa warra aylii qabuuf himu, takkaayuu isaan agarsiisu, odo ayli'iin laalani, maalif namni aylii qabu yoo ayli'iin uumaa dachi'ii sami'ii laale akkasuma waan dachi'ii samii keessatti Rabbiin uume laale kan akka halkaniifii guyya'aa , kan akka lagooti'ii , bahara , akkasuma rooba Rabbiin roobsee dachii goggoydeen jiraachisee , magarsiisee, waan dachi'irraa bayuun nama sa'a jiraachise, akkasuma qilleensa Rabbiin olii gad oofu, qabbanaayaa, oow'aa, kan namni isaan jiraatu, kan horiin isaan jiraatu, kan markabnifaan isaan deemu, wanni dubbanne kun hundinuu yoo qalbi'iin laalan takkaayuu ayli'iin eegan, akka isiin ifiin ifin argamsiisin, akka Rabbiin isii argamsiise , Rabbii beekkomsa guutuu qabu , kan dandeytii guutuu qabu , kan wanni isa fakkaatu hin jirre taye, namni ayli'iin laale ni beekha, ni hubata.

*Ilmaan, aadamirraa, nama, Rabbii akkatti

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا

waa uume dhiisee , aylii ifii jalaa didee waan Rabbiin uume kan akka mukaa , kan akka sibiilaa faa Rabbi godhatuutu jira, {andaadan} jechuun ; waan Rabbi achitti gabbaramu, asnaama jechu', kan ormi kuffaaraa dhaga'aafii mukarraa

toolfatee gabbaru,

*Ormi kuffaaraa sun akka ormi mu'minaa Rabbi jaalatutti ,isaanis sanama, yookaa muka Rabbi je'anii gabbaran san, jaalatan,

*Haa tayuu jaalala warri Rabbitti amane

يُحِبُّهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ

Rabbi jaalatuutu, jaalala ormi kuffaaraa sanama jaalaturraa, akkaan jabdu', maalif ormi kuffaaraa sun, muka soqanii Rabbi je'aniin, takkaa sibiila tumanii Rabbi je'aniin san hoggaa rakkoon dhufte dhiisaniiti Rabbii isaan uume yammatan, akka Rabbiin nuu hime isaan hoggaa bahara yaabbatanii qilleensi itti jabaatee safiinan isaanin gara galu'uu kaate, Rabbii bishaanifii qilleensa uume ,kan akkasuma waa hunda uume yammatan, waan Rabbi malee gabbaruu turan , hunda irraanfatanii, ammoo eegasii ,hoggaa bakka nagayatti bayan, deebi'anii masaanuu ,yookaa hiriya Rabbiif godhanii, Rabbitti kafaran ,ammoo mu'mintoonni waytii yookaa yaroo bal'oodhafii, yaroo rakko'ollee Rabbii isaanirraa gara hin galan, hoggaa hunda isuma yaammatan, akkanatti jaalalti mu'mintoonni Rabbi jaalatu, jaalala kuffaarri sanama jaalaturra jabdu'.

*Warri Rabbitti kafaree if miidhe odoo hoggaa azaaba Rabbii ijaan argan,

*Hoggaa humniti hundi ta Rabbiitii argan,

وَلَوْ رَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ

أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا

165} *Hoggaa qixaan'i Rabbii jaba'aa argan odoo waan isaanitti bu'u beekhanii jarri sun silaa addunya'arratti hin kafaran

وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾

*Gaafa matootin kuffaaraa warra isaan jala deemee, kafarerraa qulqullaayan ,nu jala deemtanii hin kafarre, isinumaa hin beynu je'anii, waakkatan, sun guyyaa qiyaama'aatii,

*Gaafa matoota kuffaaratii, warri isaan jala deemee kafare azaaba isaanif qopheeffame ijaan argan,

166} *Gaafa matootii kuffaaratii warri isaan

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا

وَرَأَوْا الْعَذَابَ

an jala deemee kafare, addaan cite ,kan sababaan addunya'arratti walitti isaan qabdee ,isaan kafarsiifte ,takka hiriyumma'aa ,ammallee aalumma'aa jidduu isaanitii baate, takkaayuu citte.

وَنَقَطَعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابَ ﴿١٦٦﴾

*Hoggaa warri matootii jala deemee kafare je'e,

*Odo guyyuma tokko addunya'atti deebi'uu qabaannee,

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا

لَوْ أَنَّا كُنَّا نَدْرِكُهُ

*Silaa matootii isaan jala dee mnee Rabbitti kafarrerraa qulqullooynee, waan isaan itti nu yaamanii nu kafarsiisan dinna,

فَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ

*Akka matootin teenya ar`anurraa qulqullo-

كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا

oytee, walumaan beeynu jettee, wakkatetti, nutis odoo addunya'arratti deeb-inee isaanirraa qulqulloonaa je'an, gaafa akkatti kuffaarri azaaba argee walirraa qulqullaayu odoo haala isaanii hamaa san gartee ajaa'iba goota,

*akkuma, qixaaxa, isaanii , Rabbiin , orma kuffaaraa agarsiisee, matootin isaanii warra isaan jala deemee kafarerraa qulqullaayuu agarsiisu,

كَذَلِكَ

*Akkasuma dalagaa isaanii, sheenaa isaan-itti godhee isaan agarsiisa,

يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ

167} *warri hiriya yookaa masaanuu rabb-

وَمَا لَهُمْ بِخَرْجِنَ مِنَ النَّارِ

iif godhee sanamaan takkaayuu waan biraatin Rabbi je'ee kafaree kufrii sanerratti du'e qixaan'i isaanii ibidda azaabatii, ibidda san keessa hin bayan irraayis hin dhaamu.

*Yaa gabroottan Rabbii, yaa ilmaan namaa

يَأْتِيهَا النَّاسُ

*Waan dachi'irratti uumamerraa, waan qalbiin feetu ,kan Rabbiin nyaatuu isi'ii isiniif geessise nyaadhaa,

كُلُوا مِنَّمَا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا

*Karaa sheyxaanaa takkaayuu ibliisaa hin

وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوتِ الشَّيْطَانِ

deeminaa, tarkaanfii inni fudhatee ,waan Rabbiin irraa isin dhoowwe isinitti mi'eysee ,waan Rabbiin isiniif jaalate isinitti hammeysu, jalan deeminaa,

168} *Ibliis xilaata keessan kan xilaatummaan isaa beekkamee.

إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

*Wanni sheyxaanni itti isin kaasu ,waan hamtu'uufii, waan dalaguun isaa Rabbi biratti dhoowwamu dalagu'u ,

إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ

169} *ammas wanni sheyxaanni itti isin kaa-

وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْلَمُونَ

su , waan Rabbin je'in , Rabbiitu je`e jettanii, kijiba Rabbirra kaayu' waan Rabbiin isinii geessiseen hin gayu jettanii, waan inni irraa isin dhoowwen ni gaya jettanii, kijiba Rabbirra kaayu'u, tanaaf jecha tarkaanfii ibliisaa jala hin deeminaa.

*warra tarkaanfii ibliisaa jala deemee, karaa Rabbirraa maqeen, yoo jallina dhiisa'aa, ka-

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ

raa Rabbii qabadhaa, waan inni buuse eehamaa je'aniin,

*Wanni isaan je'an waan Rabbiin buuse jala

قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا آَلَفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَاءَنَا

hin deemnu, karaan nuti deemnu karaa abbootii teenyaa, kan abbootii teenya irratti agrre deemnaa je'aniiti karaa abbootii isaanii karaa Rabirra caalchisan, {alfaynaa} jechuun; agarre jechu'

*Si odoo abbootin isaanii kan diinirraa waa takkan beyne ,

أُولَؤْكَاءِ ءَابَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ سَيِّئًا

170} *Kan qajeelloo hin barbaanne , takkaa

وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾

hin qabanne tayanille'ee , didaniituma karaa abbootii isaanirratti goggoganii? waan Rabbiin irraa dhoowwe dalaganii, waan inni itti ajaje didanii.

*Ormi kuffaaraa kan karaa gaari'itti nabi muhammad isaan yaamu, kan isaan inni itti isaan yaamu dhagayanii , hin qabanne, haalli

وَمَثَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا

يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً

isaanii kun wannu fakkaatu, haala nama waa tiysuuti kan waan qooqa isaa dhagayuu malee, dubbii isaa hin beynetti lallabu, akka nama horii, takkaa gaala, takkaa re'ee tiysuuti, kan wahitti oofu'uu jecha, yookaa wahirraa deebisu'uu jecha , takkaa gammachiisu'uu jecha itti lallabu , kan isiin qooqa dhagayuu malee , waan kana je'aa hin beyne, duuba namni orma kuffaaraa kan moroma'aa deemu karaa haqatti yaamu , akka nama horii waan inni je'u hin beynetti lallabuuti, jarri kuffaaraa waan nabi muhammad isaanin je'u hin qalbifatanii , hin qeebalan, kan horiin qooqa dhagayuu'uu waan namni je'u qeebalu yookaa ehamu,

*Ormi kuffaaraa kan haalli isaanii akkanaa kun, waan isaanii tolurraa duuda'aa, hin dhagayan,

صُمٌّ

*Isaan waan gaarii dubbatu' urraa, afaan isaanii qabama'aa , waan gaarii hin dubbatan,

بَكْمٌ

*Isaan waan karaa Rabbii isaan qajeelchurraa balla'aa, hin argan,

عُمًى

171} *Isaan waan isaanii tolu hin beekhanii, gorsan qabatan.

فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾

*Isin yaa warri Rabbitti amantan, Rabbii keessan dhagaya'aa, waan nuti isinii hirre, kan halaal takkaayuu nyaatuu isiniif geessifnerraa, waan argattan nyaadhaa , akka ormi kuffaaraa gariin , gariin beylada'aa nyaatu'urraa if dhow-

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كَلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا

رَزَقْنَاكُمْ

wetti if hin dhowwina'aa,

172} *Rabbii waa hunda uume ,waan

وَأَشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾

uume san nyaatuu isiniif karaa godheef galata galchaa,yoo kan dhuga'aan Rabbii keessanitti amantan taatan ,takkaayuu dhuga'aan isa gabbartan taatan ,waan inni irraa isin dhoowverraa dhoowwamaa.

*wanni Rabbiin irraa isin dhoowwe ,bakhtii nyaatu' , waan inni dhukkuba namatti fiduuf jecha,

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ

*Ammas dhiiga dhugu'uutu ,takkaa nyaatu-uutu dhoowwama,

وَالدَّمَ

*Ammas foon karkarroo nyaatu`urraa dhoowamtan

وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ

*Ammas wanni Rabbiin irraa isin dhoowwe

وَمَا أَهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ

,waan maqaa waan Rabbin tayiniitin qalame,kan maqaa muka yookaa jini'ii faa yaama'aa qalan yookaa gorra'an,{uhilla} jechuun; qooqa ol fuudhu', ormi kuffaaraa hoggaa waa gorra'u maqaa sanamaa yaama'aati, qooqa ol fuudhanii gorra'an,

*Namni waan irraa dhoowwame,kan akka bakhti'iifaa nyaatu'utti dirqame nyaata biraa dhabee, bakka du'aa gayee,

فَمَنْ أَضْطَرَّ

*Kan miidhaa namaatii hin deemne , takkaayuu dili`ii hin deemne .

غَيْرَ بَاغٍ

*Kan waan dhoowwame san nyaatee garaa

وَلَا عَادٍ

guuttatee wasanaa hin baane ,kanuma hanga lubbu'uun eeggatu qofa nyaatu ,namni karaa dubbanne kanaan waan Rabbiin irraa dhoowwe nyaatu'utti dirqamee nyaate,

*Namni sun dilii hin qabu ,

فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ

173} *Maalif Rabbiin isaa, waan haajan isa

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٧٣﴾

goote kana kana,isaaf araaramaa,ammallee waan itti dirqame nyaatuu isaaf geesisuudhan rahgmata isaaf godha, waan itti rakkate isaaf ball'isa,{baaghin} jechuun; roorrisu',{aadin} jechuun; wasanaa bayu', daangaa dabru.

□

*Warri waan Rabbiin kitaaba keessatti buuse namarraa dhooyisu isaan orma yahuu-da'aa kan milikkata nabi muhammad kan Rabbiin kitaaba isaanii towraat keessatti dubbate dhoysee,

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ

الْكِتَابِ

*Kan waan dhoysan saniin dantaa addunyaa

وَيَسْتَرْوَن بِهِ مِمَّا قَلِيلًا

irraa godaanu'uu jiraatan bitatan, takkaayuu jirjiiratan, warri akkana dalage matootii, yookaa kabiirrotii yahuuda'aati, tan waan Rabbiin kitaaba towraat keessatti buuse dhoysu'urratti ummata yahuuda'arraa horii ,yookaa gubboo fudhatan kan sawaaba guddaa odoo haqa mul'isanii Rabbirraa argatan ,dhiisanii ,ummata isaanirraa addunyaa xiqqoo homaa keessan jirre funaannatanii, haqa dhoysu'urraa gabbara nyaatan, wanni isaan haqa dhoysaniif kan akka asxaa nabi muhammad kan Rabbiin towraat keessatti addeeyse matummaa ,yookaa kabiirummaa ummata yahuuda'aati dhabna'aafi. tanaaf akka yahuudan nabi muhammaditti hin amanne'eef ,milikkata isaa jirjiiranii, orma yahuuda'aatin nabi muhammad kan Rabbiin zamana boodaa ergamu'uuf taa'a je'ee nu beysise, kanaa mitii ittin amaninaa diinaa keessan qabadhaa je'anii gorsanii, horii irraa nyaatan, matummaa'aan takkaa kabiirummaa'aan

*Jarri haqa Rabbii dhoysu'urratti horii na-

أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ

marraa nyaatu sun horii fudhatan yookaa, nyaatan san ibidduma garaa isaanitti nyaatan malee waan biraatii miti, maalif wanni isaan booda itti aan'uu taa'an ibidda azaabatti gubatu', akkanatti gubboon, haqa dhoysu'urratti nyaatan, uyyaa qiyaama'aa ibidda namatti taati,

*Guyyaa boruu yookaa qiyaama'aa Rabbiin itti dallanuu keessa isaan hin dubbisu,

وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

*Ammallee Rabbiin dili'irraa isaan hin qulq-leysu , waan isaan karaa azaabaa maraxaanii warra azaabaa tayaniif,

وَلَا يُزَكِّيهِمْ

174} *Ibidda isaan laalessuutu isaanif qoph-ye taa'a

وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

*Jarri sun, kan akkasitti haqa dhoysa warra qajeello'oon jallina bitate, warra karaa qajelaa dhiisee karaa jallaa maraxate ,

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ

*Isaan warra araara Rabbiitin takkaa jannta isaatin, qixaaxa isaa bitate, yookaa jirjiirrate warra jannata Rabbii dhiisee azaaba isaa maraxate,

وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ

175} *Maalumaatu jara san karaa azaaba

فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾

maraxachiisee, qixaaxarratti takkaa azaabarratti obsuu, isaan dandeyyise? waan azaaba nama seensisu maraxatanii irratti obsuun waan nama dingu, takkaa ajabsiisu, maalif karaa azaabaa qabataniin irratti obsuun, akka azaaba Rabbiratti obsu'uuti, mee eenyumaatu azaaba Rabbiratti obsuu dandaya?.

*wanni ormi yahuuda'aa sun qixaaxa akkatti

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ

mudateef,sababaa Rabbiin kitaaba towraat haqaan ,dhuga'aan buusee, duuba ormi kitaabni sun irratti bu'e, irratti wal dhabee garii kitaabatti amananii, gari'itti kafaraniif yookaa moromoniifi,

*Warri kitaaba sanirratti wal dhabe, isaan orma yahuuda'aatii,

وَإِنَّ الَّذِينَ اٰخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ

176} *Wal dhabiinsa haqarraa fago'oo ke-essa jiran.

لِيُشْفِقَ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

*Karaa Rabbii qajeelanii, tolanii, nama dhuga'aan Rabbitti amane tayuun waa hoggaa salaatan gara bayaatifii gara dhiyaa ,yookaa lixaa fuulan gara galu'uu miti,akka yahuuda'aafii nasaaran yaadanitti,dubbiin akkasii miti jechu',

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُولُوْا وُجُوْهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ

وَالْمَغْرِبِ

*Haa tayuu namni tolee qajeele,

وَلَكِنَّ الْبِرَّ

*nama tokkummaa rabbii yaadee isatti amane,

مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ

*Nama guyyaa boruu ,takkaa qiyaama`atti amane , kan waan guyyaa boruu keessatti argamu'uu taa'u hundatti amane ,kan akka jannataafii ibiddaafii, gaafatamu'utti amane,

وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ

*Nama malaaykaa Rabbitti amane ,takkaa dhugo'oomse, kan malaaykan ni jirtii yaadu,

وَالْمَلٰٓئِكَةِ

*Nama kitaabban Rabbiin buuse hundatti amane,

وَالْكِتٰبِ

*Kan anbiyoota Rabbii hundatti amane,

وَالنَّبِيِّنَ

*Kan horii isaa odoo jaalatuu warra isatti

وَعٰتٰى الْمَالِ عَلٰى حٰجَتِهِ ذٰوِ الْقُرْبٰنِ

dhiyaatuu, kan haajan itti jirtuu kennu ,kan akka abba'aa,ilmo'oo faa ,takkaa makgnaa isaa: {kan jaalala Rabbiitii je'ee horii isaa warra haaja'aan itti dhiyaatuu kennu jechu',

*Kan horii jaalatu hiyyeeyyii abbaan irraa du'ee kennu,

وَالْيَتٰمٰى

*Kan Rabbii je'ee warra deegge kennu,

وَالْمَسْكِيْنَ

*Kan Rabbii je'ee warra Imaltu`uu , kan sinqiin duraa dhumtee,waan imaltu'uu galuun, takkaa nama horii bakka deemuf gayuun dhabee kennu,

وَابْنِ السَّبِيْلِ

*Kan warra waa khadhatuu horii isaa ken-
nu odoo jaalatuu,

وَالسَّالِينَ

*Kan warra namni gabroomfatu bilisoom-
su'uu je'ee ,ammallee warra boojiyame fur-
u'uu je'ee horii isaa kennu,

وَفِي الرِّقَابِ

*Kan salaatee zakaa baafatu,

وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ

*Jarri qajeete, warra yoo namaafii Rabbiif
baallama seene, baallama san guutu,

وَالْمُؤْتُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا

*Warra yoo deegee, rakkoon isa mudatte
obsu,

وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ

*Warra yoo dhukkubsate obsu,

وَالضَّرَّاءِ

*Warra hoggaa lolaa obsu

وَحِينَ الْبَأْسِ

*Warri waan dubbanne kanaan beekka-

أَوْلِيَّتِكَ

me ,kan rabbitti amanee ,guyyaa qiyaama'aa, ammallee malaaykaafii, kitaa-
bban Rabbiin buusefii, anbiyoota isatti amanee,waan qabu garaa gaari'in
,jaalalaan,nama isaatiffii ,hiyyeessaa ,akkasuma warra deega'aafii,warra haaj-
amu hundaaf kennee ,salaatee,zakaa baafatee,baallama guutee,rakkoo hun-
darratti obse, jarri sun,

*Isaan warra dhuga'aan amane, kan yoo nuti
warra qajeelaa je'anii odeessan, dubbiin isa-
anii dhuga'aati,

الَّذِينَ صَدَقُوا

177} *Isaan sun,warra dhuga'aan Rabbi so-
daatu.

وَأَوْلِيَّتِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

*Yaa warra Rabbitti amane,Rabbiin warra
ajjeefame kan ajjeessan wal qixxeessuu ,
isaanirratti wajabsiisee, takkaayuu isinirraa

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُنِبَ عَلَيْكُمْ الْقِصَاصُ فِي

الْقَتْلِ

kaayee,wal qixxeessaa,akka inni ajjeesetti isa ajjeesu'uun, ammallee waan inni
ajjeesen saniin isa ajjeesu'uun ,yoo billayaan nama ajjeese billayaan ajjeefama
,yoo qawwe'een taates qawwe'een, bakka inni dhawe dhawanii ajjeesan,

*bilisni bilisaaf ajjeefama, bilisni yoo bilisa
ajjeese isumaatu ajjeefama,namni biraa ba-
kka isaa hin ajjeefamu,

الْحُرِّ بِالْحُرِّ

*Gabrichi gabricha ajjeesus , isumaatu ajje-
efama,

وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ

*dhalaan dhalaa ajjeesus dhalumaatu ajjeef-
ama,namni nama ajjeese isumaatu ajjeefama
,akka nabi muhammad nageenyi isarratti

وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ

haa jiraatuu nuu odeessan,

*Ammoo amni dhiiga obboleeyisa isarraa

فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ

dhiifamni isaaf godhame,yoo namni nama ajjeese ajjeefamu'urraa maaramee bakka si ajjeefnu gumaa nuu kenni je'aniin, bakka ajjeefamu gumaa irraa fudhatuu ni qaban,maalif wannii namni nama ajjeese itti dirqamu,akka ajjeesetti ajjeefamu', takkaa gumaa baasu', yoo warri dubbiin dhiigaa harka jirtu gumaa kennu'urratti du'arraa isa maare,

*warri dhiigaa karaa nagayaatin nama ajjeeserraa gumaa fudhatu',kan itti rakkisaniin hin cinqine,haala gaari'iin isa wajji deemu',

فَأَتْبَاعُ بِالْمَعْرُوفِ

*Inni gumaa baasus ,gumaa isaan barbaadan , nagayaan isaanii kennu', kan duraa hin tursiifne, kan irraa hin ir'ifne,

وَأَدَاءُ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ

*Heerri nama nama ajjeese ajjeesu'uu , yoo warri dhiiga dhaalu,guma'atti irraa jirjiire, gumaa irraa fuudhu'uu sun,

ذَلِكَ

*Rabbiin keessan ajaja isaa isinirraa laaffisu',

تَخَفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ

*Ammallee rahgmata isinii godhu` , yookaa

وَرَحْمَةً

isiinii nayu',nagaya isinii bal'isu'uun, rakkoo isinirraa fageessu'uun ,maalif Rabbiin yahuudaa nama nama ajjeese ajjeesuu qofatti gidde, ammoo orma islaamaa nama nama ajjeese ajjeesu'uufii guma irraa fudhatuu tokkotti isaan gidde,akka waan dantaa isaanii qabu qabatan, yookaa fudhatan,

*namni nama dhiifamni isaaf godhame kana ,eega ajjeecha'arraa bu'aniifii ,takkaayuu du'arraa dhiisanii if keessa deebi'anii, nama gumaa irraa fudhate san ajjeese,yookaa miidhe

فَمَنْ أَعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ

178} *qixaaxa isa laalessuutu isaa qophaaye ,yookaa isaaf jira, addunya'arratti ajjeeffamu'uun, aakhira'atti gubatu'uun.

فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾

*Nama nama ajjeese, akka inni nama ajje-

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

setti ajje eftanii, kan ajjeesefii kan ajjeefame wal qixxeessun, jiruu isinii qabdi ,yaa warra aylii qabu, namuma nama ajjeese ajjeesun du'arraa nama hambifti, maalif namni nama ajjeese qoftiin yoo ajjeefame, namni biraa gama lamaanii hin du'u ,akkasuma namumti nama ajjeesu'uu ka'e,yoo akkuman nama ajjeesettan ajjeefamaa yaade ,takkaayuu beekhe ,waan deemef irraa deebi'a, takkaa waan ka'eef irraa dhaabbata ,duuba namni inni ajjeesu'uu ka'e du'arraa hafeeti innilleen du'arraa hafa ,akkanatti heerri nama nama ajjeese ajjeesu'uu ummata

du'arraa hambisee jiraachisa yoo ayli'iin laaltan,
179} *Wanni Rabbiin nama nama ajjeesse
 ajjeesuu heera godheef akka isin ifiif duunaa
 soda'aaf nama ajjeesu'urraa fagaattani'iifi.

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

*Yaa warra Rabbitti amane hoggaa sabab-
 aan du'aa yookaa milikkanni isaa tokkoo
 keessanitti dhufte,yoo kan horii lakkise taate
 horii san dhaammatuun isinirratti jira,
 *Haadhaa abbaa isaatiffii warra isatti aanuf

كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ
 تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ

karaa haqaatin,kan walin dabarsine, kan ammallee wanni dhaamu sun,walii
 gala horii isaa yoo bakka sadiyitti qoonne harka tokkorra hin dabarre,
180} *Akkanatti dhaammatuun , warra dhu-

لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ

حَقًّا عَلَى الْمُنْتَقِينَ ﴿١٨٠﴾

ga`aan Rabbi sodaatu'urra jira, heerri kun odoo aayanni dhaalaa hin bu'in go-
 dhame,ammoo eega aayanni dhaalaa buutee,waan haadhaa abbaan horii ilm-
 arraa fudhatu ammallee waan aanan fudhatu addeesitee, namni du'aa ka'e dha-
 ammatu'utti hin dirqamu,inumaa warra isa dhaaluu dhaamun hin gayu ammoo
 nama isan dhaallee dhaamun waan akkaan barbaadamu, kan galata guddaa
 Rabbirraa namaa fidu ,keessattuu yoo warra haajan itti jirtuu dhaame.

*namni dhaamsa namni itti dhaammate ak-
 ka inni itti dhaammaterraan jirjiire, ragaan
 jirjiiruu, namni waan kana abaluu kenni,
 waan kana abaluu godhi je'ee itti dhaam-
 mate jirjiiruu,
 *Diliin waan jirjiiramee warra inni itti dhaa-

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ

فَأَنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ

mmate kan jirjiirerratti jirti, isumaatu irraa gaafatama malee nama dhaammatee
 miti ,yoo abaluu kudhan kenni je'ee dhaammate,duuba namni inni itti dhaa-
 mate sun, nama dhaamaniif sanii, shan qofa kenne, diliin namicha ir'iserratti
 jirti,

181} *Rabbiin waan namni dhaammate je`e
 ni dhagayaa,ni beeka,akkasuma waan namni
 itti dhaammate jirjiire,ni dhagayaa ni beeka,
 isaan qixaaxu'uu taa'a.

إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾

*Namni waa dhaammatu haqarraa maquu
 namni arge ,yookaa sodaate ,sun akka nama dhaamef wal dabarsu'uutii , tak-
 kaa akka waan Rabbiin dhaammatuu isaaf geessiserraan tarkaanfatee,waan
 Rabbiin irraa dhoowwe dhaammatu'uutii,namni nama dhaammaturraa dalagaa
 tana arge, takkaayuu sodaate,

فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا

*Duuba badii nama dhaammateefii , nama dhaamaniif jiddu'utti argamte san , isaan jidduu seenee tolche,karaa gaari'irratti isaan gorsu'uun,

فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ

*Jidduu seenee waan dabe qajeelchuun yookaa tolchuun isarratti hin dhowwamu, inumaayuu akkatti jidduu seenee tolchuun waan galata guddaa isaaf qabu , {janafan} jechuun; dilii, yookaa jallatu' jechu',

فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ

182} *rabbiin nama dogoggoraan hamtuu dalagee gorsaan hamtu'urraa deebi'eef ni araarama, ammallee rahgmata isaaf godha .

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝١٨٢

*yaa warra rabbitti amane, soomana soomanuun isinirra kaayamee, yookaa wajabee, soomanaa,

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ

*Akka ummata isin dura daberratti wajabee soomananitti,

كَمَا كَتَبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ

183} *akka dili'irraa dhoowwamuu barattaniif takkaa sodaa Rabbii barattaniif maalif soomanni hawwii waan hamtu'uun hunda namarraa deemsisa,yookaa balleessa,namni hoggaa soomanu nyaatafii, dhugaatii, beeratti ida'amuu,nama hamatuu, nama dhawuu ,nama arrabsuu hundarraa fagaata,duuba namni bishaan qabbanaayaa ifii qaburraa ,jaartii ifirraa lubbuu ifii dhoowwuu bare,waan namaa ,waan haraam godhame , takkaayuu dhoowwame ,kan lubbuun hawwituuf hundarraa if dhoowwun isan dhibu, akkanatti soomanni lubbuu si harkatti deebisee ,ati isii ajajuu malee, akka isiin sin ajajne godha,tanaaf nabi muhammad isaa dardara gorsu; {yaa dardaroota yoo dandeessan fuudhaa , yoo dadhabdan soomanatti jabaadhaa ,soomanni lubbuu teessan hamtu'urraa deebisaa} je'e.

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝١٨٣

*Wanni isin soomantan yaroo xiqqo' takkaa guyyoota lakkaawamaa xiqqa', wanni Rabbiin soomana akkatti xiqqeesef nurratti laafisu'uufi,

آيَاتٍ مَّا مَعْدُودَاتٍ

*Duuba namni isinirraa ho ggaa waytiin soomana Dhufte dhukkubni soomanarraa isa dhoowwu itti jiru, takkaayuu imaltuu hanga guyyaa lamaa geessuf imaltuu jiru, kan imaltuu san keessatti hin soomanin,

فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ

*Hanga soomana ramadaanarraa hin soomanin san, guyyoota birarraa soomana,

فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ

*Warri isinirraa matumaanuu soomanuu hin

وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ

dandeenye, yoo if dirqe malee, sun akka nama akkaan dulloomefii, nama akkaan dhukkubsatuu, kan dhukkuba sanirraa fayuun isaa hin kajeelannee,

*Soomana dhiisanii guyya`arraa fidyaa kennu`uutu isaanirra jira .

فَدْيَةٍ

*fidyaan waan hiyyeessi guyyaa tokko nya-

طَعَامٍ مِّسْكِينٍ

atu isaa kennu',midhaan bitti nyaaturraa, guyyaa soomana dhiisan hunda , wanni kennamu kun ganaa yookaa kabala lama, yookaa hammaarii shanacha lamaaniti,

*Namni fidyaa hanga dubbanerraa dabarsee kenne tola oolee,

فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا

*Tola oolun sun, hanga Rabbiin itti ajajerra dabarsee kennuun sun,galata guddaa isaaf qaba,

فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ

*Soomanu'uutu ,faxartanii fidyaa baasu'urra isiniif caala,

وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ

184} *Odoosilaa beytanii, duuba eega if di-

إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

rqanii soomanu'uutu, faxaranii fidyaa yookaa nyaata baasu'urra caalaa beytanii, guyyoota Rabbiin soomanu'utti isin ajaje hin dabarsina'aa soomanaa.

*guyyootin yookaa guyyoonni Rabbiin soo-

شَهْرٍ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ

manu'utti isin ajaje baatii ramadaanati,baatii qur'aanni isii keessa buufamee guddatte qur'aanni duraan lawhgal mahgfuuzirratti katabamee jira,duuba ramadaana keessa halkan laylatulqadri je'amu lawhgal mahgfuuzirraa gara samii nutti gad aantuu walii galli isaa buufamee bakka beytul'izzaa je'amtu kaayame, eegasii xiqqo xiqqoon,suuraa suura'aan ,akkuma seerri,yookaa qajeelchan ummataa itti haajamtuutin nabi muhammadirratti bu'e,hanga woggaa yookaa bara diidamii sadiyitti dhiyaatu keessatti ,takkaa amata diiddamii sadii keessatti walii galli isaa buufametti,

*Nama qajeelchu'uuf jecha,

هُدًى لِّلنَّاسِ

*Aayata haqa namaa addeessitu,

وَيَبِّئْتِ مِنَ الْهُدَى

*Ammallee waan tola'aafii hamaa, gaari'iifii , fokkataa addaan namaa baasun buuse, akkanatti Rabbiin baatii ramadaanaa guddisee, isii soomanuu nurra kaaye, takkaayuu itti nu dirqe,

وَالْفُرْقَانَ

*Duuba namni isinirraa baatii ramadaanaa

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ

tana arge,takkaayuu beekke biyya jiraate,
*Haa soomanuu yoo dandaye,

فَلْيَصُمْهُ

*Ammoo namni ramadaana keessa dhukk-
ubsatu, yookaa imaltuu jiru,

وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ

*Hanga baatii ramadaanarraa hin soomanin
baatii birarraa soomana,

فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ

*Rabbiin karaa dalagaa isiniif laaffisu fedha
malee isinitti waa jabeessuu hin fedhu ,tan-
aafuu yoo imala baatan soomana faxartanii,
eegasii kafaluu isinii geessise,

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ
الْعُسْرَ

*Akka soomantanii, lakkooyisa baatii rama-
daanaa guuttaniif,

وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ

*akka ammallee hogгаа ramadaana fixxan

وَلِتُكْمِلُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَيْتَكُمْ

yookaa guuttan, waan Rabbiin karaa diinaa keessanii isinii ibseef jecha, maqaa
isaatin zakkartaniif {allaahu akbar} jettanii zakkartaniif,

185} *Akka Rabbii soomanaan isin qananii-

وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

sef galata galchitaniif, maalif soomanni waan galata guddaa Rabbirraa namaa
fidu, dalagaa Rabbiin itti nu dirqe hundarra,tanaaf Rabbiin hadiisa tokko kee-
ssatti {wanni ilmi namaa dalagu hundi kanuma nama dalageeti,yoo tolte galata
argata , yoo hammaatte qixaaxa mudata ,yoo soomana taate malee,soomanni
kiyyuma anumaata galata,yookaa sawaaba dacha dachaa godhee,nama soom-
anuu kenna ,waan likkii hin qabneen} je'e, maalif? soomanni Rabbiif jecha
hamtuu dhiisu', waan inni irraa dhoowwerraa fagaatu',kan akka nyaataa, dhu-
gaati'ii faa ,namaan wajji jiraatanuu, khophaa jiraatanuu,duuba namni bakka
nam tokkolleen hin jirretti odoo dheebuu qabuu Rabbi je'ee bishaan ifii qabu
dhiisee, dheebuu isa gubdurratti obse,namni kun dhugumaan Rabbii isaa
sodaata ,ammallee jaalata ,tanaaf Rabbiin soomana karaa jannataa gabroottan
isaatif godhee, soomanarratti galata isaanif heddommeysa , duuba waaqa nu
uumee karaa jannataa nuu bane kanaaf galata galchuun waan nurratti jiru.

Jarri tokko as-haabaa nabi muhammadirraa,nabi muhammadiin Rabbiin kee-
nya nutti dhiyo'omoo,yoo nutti dhiyaate suuta qooqa gad qabannee khadh-
naa ,si Rabbiin nurraa fago'u,yoo nurra fagoo taye, qooqa ol fuunee khadh-
anna je'anii gaafannaan, Rabbiin aayata as deemtu tana buusee akki je'e.

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad ,yoo gab-
roottan kiyya Rabbiin keenya nutti dhiyo'o-
moo fago'o je'anii si gaafatan,

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي

*Wanni jettuun,Rabbiin akki isiniin je'u; an
beekkomsa kiyyaan lubbuu teessanirran ak-

عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ

kaan isinitti dhiyoo je'a ji'ini isinitti himu .

*Tanaaf jecha khadhaa nama waa na khadhatuu dhagayee,waan inni na khadhate isaaf kenna,

*Tanaaf jecha yaaminsan karaa jannataa isaan yaamu ,haa na dhagayanii,

*Haa natti amananii,na dhugo'oomsanii,

186 } *Hoggaa san karaa gaarii qajeelanii

waan fedhan hunda argatanii, gaafni Rabbiin waan khadhatan namaa kennu, yoo Rabbi sodaatanii,waan gaarii nyaatanii, dhugan, namni nyaanni isaa haraamii,kan dhugaatin isaa haraamii,kan Rabbi soda'aaf jecha waan inni irraa dhoowwerraa hin dhoowwamne,odoo hangamuu wowwaatee, khadhat-elle'ee, waan khadhate hin argatu,Rabbi yoo waa khadhatan irraa hin dhaban ,takkaa waan khadhatan san namaa kenna,takkaa waan biraati,takkaa balaa namatti as deemu namarraa deebisaa ,abaduma mu'minni Rabbi khadhatee Rabbirraa hin dhabu,odoo karaa innin beynen waan khadhate argatelle'ee.

*Halkan soomanaa beera keessanitti ida'amuun halaal isinii godhame,

*Beerri keessan uffata keessanii isinis uffata isaaniti, akkana jechuun: isiniifii beerri keessan walirraa hin duroomtani walitti haajamtan, dawoo walii taatan jechu',

*Rabbiin akka isin yoo halkan soomanaa

beera keessanirraa dhoowwamtan, lubuu teessan gantani waan irraa dhoowwamtan keessa buutan beekhee jira ,takkaayuu akka beekhu isinii mull'isee jira,maalif saniin dura Rabbiin halkan soomanaa, waarii booda, takkaayuu ishaa'ii booda, nyaataffii, dhugaati'iiffii, beera isaanitti ida'amu'urraa orma islaamaa dhoowwee jira ,duuba orma islaamarraa namni hedduun kan akka ashaab umar if dagatanii halkan soomanaa keessa beera isaanitti ida'amnaan, dhufanii nabi muhammaditti himatan ,if ganneeti beera keenyatti ida'amnee yakkamne je'aniin,tanaaf Rabbiin rahgmata isaanii godhu'uu jecha,aayata tana buusee, waan irraa isaan dhoowwe isaanii geessisee, wanni je'e,

*Yakka teessan isinii araame, qixaaxarra isinii deebi'ee,

*Dilii teessan isinii irra dabre,waan irraa isin dhoowwe isinii baqqaasise,yookaa isinii geessisee,

*Amma eegan isinii baqqaasise,halkan soo-

أَجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ

فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي

وَلْيَوْمُنُوا بِي

لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ

هُنَّ لِيَّاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَاسٌ لَهُنَّ

عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ

فَتَابَ عَلَيْكُمْ

وَعَفَا عَنْكُمْ

فَأَلَنَ بَشَرَهُنَّ

manaa beera keessaniin wajji rafaa , yookaa tuqaa,

*Waan Rabbiin isinii geessise barbaadadhaa , ilmoo Rabbiin isinii hire beera keessanitti ida'ama'aa barbaadadhaa,

*Ammallee halkan soomanaa nyaadha'aa dhugaa,

*Halkan hunda nyaadhaa, hanga kirriin adiin bariisa`aa khirrii gurraati halkanirraa isinii if baatutti,khirriin adiin ifa bariisaa`aati

kirriin gurraattin dukkana halkaniiti, ma'naan kanaa hanga halkan bari'utti beera keessanitti ida'ama'aa, nyaadha'aa dhugaa jechu',

*Ammoo eega bariyee, beerafii ,nyaataa ,dhugaatii dhiisaadhaa hanga aduun dhiitee halkan seenutti soomana guuta,

*Waan masjida keessa teessaniin, beelama

taa'u'uuf if qabe ,takkaa niyyate, hanga yaroo nan taa'a je'ee if qarratti hin ida'aminaa, namni masjida keessa guyyaa tokko takkaayuu guyyaa bsiise san guututti, masjidaa bayee beeratti hin ida'amin,yoo odoo akkasitti masjida taa'uu bayee beeratti ida'ame,{ikgtikaafni} yookaa teessumti isaa capxee,yaroo if qabsiise san,jalaa jalqabuun isarratti jira,

*Heerri soomanaatifii, heerri teessuma masjidaa sun,heera yookaa seera Rabbiin kaa- yee balleess-a'aan itti hin dhiyaatinaa,

*Akkuma seera yookaa heera dubbanne isinii ibse,

*Rabbiin aayata isaa ta tolaafii badii addaan babaafu namaaf ibsa,

187}*Akka Rabbi sodaatanii waan Rabbi irraa dhoowwe hundarraa fagaataniif.

*Karaa badi'iitin, horii keessan walirraa hin nyaatinaa,gariin keessan horii garii keessanii hin nyaatin haqaan male'etti jechu',

*Horii walirraa nyaatu'uu jecha warra ajaja harkaa qaburra wal hin fidinaa, gubboo kennuu fa'aan haqaan male'etti horii namaa nyaatu'uu jecha,ragaa kijibaa fa'aan.

188}*Isin akka karaa kanaan horii namaa

وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا

حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ

ثُمَّ أَمْوَالُ الصَّيَامِ إِلَى الْيَلِّ

وَلَا تُبَشِّرُوهُمْ بِنِعْمَةِ اللَّهِ فِي الْمَسْجِدِ

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا

كَذَلِكَ

يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّيَالِي

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ

وَتُدَلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ

أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ

وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

haqaan male'etti nyaattan if beytanii ,takkaa horii namaa haqaan male'etti nya-
atun hin gayuu odoo beytanuu horii namaa haqaan male'etti hin nyaatinaa
jechu'.

*Yaa jaalallee kiyya Muhammad gariin

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ﴾

as-haabota keetii, yookaa gariin namaa baati'irraa waa si gaafatu'uu taa'an ,
maali wanni baatin hoggaa baatu qal` attee baatee eegasii guddattee guutamtee,
ammas eegasii xiqqaata'aa deemtee akka gaafa baatetti qal'attee deebituuf,
maalif akka adu'utti haala tokkorratti hin teenye? je'aniiti si gaafatan,

*Wanni warra si gaafate saniin jettu, wanni

﴿فَلْهِيَ مَوَاقِئُ لِلنَّاسِ﴾

baatin akkana godhamteef isi'iitu akeekkaa wayti'ii, tan dalagaa namaati,kan
baatii xiqqaattee guddattu,tanaan waytii dalagaa isaanii, waytii soomanaatifii ta
biraallee beekan,

*Ammallee waytii hajji godhan faa isi`iin
beekan,odoo silaa baatin akka adu'utti haala
tokkorratti haftee,takkaayuu teessee ,waytiin
addaan hin beekamtu,

﴿وَالْحَجِّ﴾

*Wanni gara Rabbii dhiyaattaniin , hoggaa

﴿وَلَيْسَ الْبِرَّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا﴾

hajjii hi dhattan manootii hulaa isi'ii dhiiftanii manduube'een seenu'uu miti,
namarraa fooyamu'uu jecha,ormi arabaa islaama dura hoggaa hajji'itti seenan
,yookaa hidhatan ,mana hula'aan seenanii hula'aan hin bayan ,akka nama
kaanitti,wanni isaan kana dalaganiif Rabbitti nu dhiyeysa'aafi, duuba Rabbiin
dalagaan isaanii sun,waan Rabbitti nama dhiyeysuu miti je'een,

*Haa tayuu namni waan gaarii dalagee
Rabbitti dhiyaate, nama Rabbi sodaate waan
inni irraa dhoowwe hundarraa dhoowwam-
u'uun waan inni itti ajaje dalagu'uun,

﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾

*Manootii hula'aan seenaa hoggaa hajjii hi-
dhattaniifii, hoggaa taanillee,

﴿وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾

*Rabbi sodaadhaa, karaa isaa qabatu'uun

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾

189}*akka addunya'aafii aakhira'attillee
milkooytan.

﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

*Rabbiif je'aatii warra isiniin loluun lolaa

﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقْتُلُونَكُمْ﴾

wanni Mu`minni loluuf:diinaa isaati ,lubbuu isaati,warra isaati, horii isaati,
aylii isaati ummata isaati,biyya isaati, karaan Rabbii kan isaa je'anii lolan,
waanuma dubbanne kana,tanaaf nabi muhammad nageenyi isaanirratti haa
jiraatuu; {man qutila duuna diinihi fa huwa shahiid ,waman qutila duuna ma-
alihii fahuwa shahiid,waman qutila duuna irdihii fa huwa shahiid ,je'e} ma'n-

aan isaa; namni diin isaatifii, hori'iifii, gurra isaatii je'ee xilaata irraa deebisu'uu je'ee du'e inni warra jannataati jechu', tanaaf jecha nama nama miidhu ifirraa deebisuun, waan addunya'aa aakhira'atti nama guddisu , ajjeesanuu, du'anuu,

*Seera namattin dabrinaa,

وَلَا تَعْتَدُوا

190} *Rabbiin warra wasana namatti dabru hin jaalatuu, tanaaf nama isaan ifirraa deebisu'uuf loluu, galata guddaa kennee, gargaa-rsallee kennaaf.

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾

*Warra isin cunqursu bakkuma gartanitti isaan ajjeesaa, {thaqiftumuuhum} jechuun; gartan jechuu,

وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ

*Bakka isaan irraa isin baasanii qabatanirraa

وَأَخْرَجُوهُمْ مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجْتُم

isinin isaan baasaa, zamana tokko nabi muhammadiifii as-haabonni isaa makka ziyaaru'uuf madiina'aa baanan, kuffaarri makkaa dura dhaabbatee seenuu isaan dhoowwee, amata yookaa bara dhufu hanga guyyaa sadiyii makkarraa isiniif baanee seentanii koottaa, jennaanin nabi muhammad eehamee, kanarratti baallama walii seenanii kan makkan ziyaarin ifirraa deebi'an, duuba amanni geenyan nabi muhammadiifii as-haa-bonni isaanii makka dhaquudhaa madiina'aa bayan, wanni isaan ifiin je'an; yoo kuffaarri makkaa baallama diigee nuu makka keessa jiru, nuu umraa, yookaa nusukatti jiru, kan harama keessa jirru, kan baatii khabaja'aa keessa jirru, kan isii keessa loluun haraamii, lolleetti ifirraa isaan deebifna moo akkam taana je'anii, makka keessatti kuffaaran loluu jibban, yookaa isaanitti ulfaate, duuba Rabbiin orma islaamatiin akki je'e;

*Fitnaa kuffaarri makkaa makka keessatti

وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ

dalaguutu, makka keessatti isin isaan ajjeesu'urra hamtu'u Rabbi biratti, duuba isaanuu kabajaa makkaatif fitnaa, yookaa kufrii san hin dhiifinee, isin akkamitti yoo isaan makka keessatti isiniin lolan, isaanin loluun isinitti ulfaatti? {walfitnatu} jechuun; Rabbitti kafaru' jechu',

*Masjida makkaa keessatti isaan hin ajjeesinaa,

وَلَا تَقْبَلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

*Hanga isaan masjidalharaam, yookaa masjid keessatti isiniin lolanitti, yookaa isin ajjeesanitti .

حَتَّىٰ يُقْبَلُوكُمْ فِيهِ

*Ammoo isaan masjid keessatti isin ajjeesan,

فَإِن قَبَلْتُمْ

*Isinis masjidulharaam keessatti isaan ajjeesaa,

فَأَقْتُلُوهُمْ

*Akkanatti isin, orma isin miidherra bi-
iluu bayuun, kana ajjeeftanii, kaan biyya
baaftanii,

كَذَلِكَ

191}*Jazaa warra Rabbitti kafareeti, tak-
kaayuu haqa moromeeti.

جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾

*Ormi kuffaraa sun yoo badi'irraa deeb-
i'anii, karaa haqaa qabatan hin tuqinaa,

فَإِنْ أَنْهَوْا

192}*Rabbiin kan warra hamtu'urraa deeb-
i'eef araaramuu , isaanif araaramaa amma-
llee rahgmata isaanif godhaa

فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٢﴾

*Jara kara'arraa maqe, kuffaara saniin lolaa
,hanga caphsitanii,fitnaan isaanii hin arga-
mne takkatti, qajeelanii,

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ

*Hanga karaan isaan qabatan, karaa Rabbi
qofa tayutti, kan waan biraa hin gabbarre,

وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ

*Yoo isaan karaa badi'irraa dhoowwam-
anii qajeelan, isaanitti hin gaminaa,

فَإِنْ أَنْهَوْا

193}*Maalif ,nama nama cunqursu malee ,
kaan miidhun hin gyyuu, ormi sun eega
,badi'irraa deebi'anii, karaa Rabbi qabatanii
miidhaa jalaa bayan.

فَلَا تُعَدُّونَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾

*Baatin lolli keessatti dhoowwame, baatin

الشَّهْرِ الْحَرَامِ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ

tin lolli keessatti dhoowwametti qindeeffanti,takkaayuu walitti laalamti, ba-
atin lolli keessatti dhoowwame baatii afuri sun; baatii zulqi'da'aatifii, ammallee
baatii zulkijja'aatifii,baatii muharramiifii, baatii rajabaati ,duuba akkuma kuff-
aarii ,baatii lolli isii keessatti dhoowwame isiniin lolu,isini baatii san keessa
isaanin lolaa,

*Wanni kabajaa qabu, tan tiysuun nurratti
jiru,tan akka lubbu'uu, hori'ii,dachi'ii , yoo
tuqamte,

وَالْحُرْمَتُ

*Biiluu qabdi, nama tuqe sanirraa biiluu ,
yookaa gadoo bayuu qabdi,akka inni tuqetti,

قِصَاصٌ

*Nama isinitti roorrisu, isin ajjeessu'uun, yo-
okaa isin dhawu'uun,biyyaa isin baasu'uun,

فَمَنْ أَعَدَّى عَلَيْكُمْ

*Nama san, waan akka inni isiniin miidha-
tiin isa miidhaa akkana jechuun; nama isin-
itti roorrisu roorroo isaa ifittin dhiisina'aa
ifirraa deebisaa jechu,

فَأَعَدُّوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَعَدَّى عَلَيْكُمْ

*Rabbi sodaadhaa, namatti roorrisuu dhab-u'uufii roorroo ifirraa deebisuu keessatti,
194 } *Rabbiin warra isa sodaatun wajji jiraa , isaan gargaaraa beekaa.

وَاتَّقُوا اللَّهَ

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾

*Waan karaa Rabbi taye kan akka qabsoo haqaa fa'aaf je'aadhaa horii keessan kennaa, xilaatan ifirraa deebisaa,

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

*Meeshaa, yookaa miya lolaatifii warra lo-

وَلَا تُلْقُوا أَيْدِيَكُمْ إِلَى النَّهْكَةِ

luuf horii baasuu diddani, takkaa ifii baatanii, loluu dhiiftanii, ifin dhabamsi- isinaa, ifin ajjeesinaa, maalif ? horii baasanii, miya lolaa bitatuu dhiisun, amma- llee ifii bayanii loluu dhiisun ummata laaffiftii, xilaata jabeesitii, akkanatti lola dhiisun jihaadaa je'anii horii kennuu dhabuun, harka ifiitin badi'itti if darbuu taatee, halaakatti, badi'itti ifin darbinaa,

*harka keessaniin yookaa lubbuu teessa- niin tolaa, yookaa tola oolaa, horii ke-essan kennu'uufii waan biralle'een,

وَأَحْسِنُوا

195 } *Rabbiin warra tola oolu jaalataa , tan- aaf jecha galata isaanif guddisaa.

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

*Rabbi je'aatii hajji'iifii umraa guuta'aa dalagaa, kan dalagaa isaan lamaanirraa waa takkan ir'ifne,

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ

*ammoo yoo hajji'iifii umraa guutu`urraa

فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ

dhoowwamtan, diinni takkaa nyaabni karaa hajji'ii keessa jiraatu'uun, yoo eeguma hidhattanii makka seentanii guutu'urraa dhoowwamtan,

*Waan wareegarraa isinii laafe qaluun isinirra jira, sun re'ee takkaa,

فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ

*Hajjii tanarraa hiikkatu'uuf, mataa keessan hin haaddatinaa,

وَلَا تَحْلِقُوا زُرُوعَكُمْ

*Hanga wareegni bakka isa itti qalan gayutti

حَتَّىٰ تَبْلُغَ الْهَدْيَ مَحَلَّهُ

Bakkeen wareega itti qalan bakka diinni itti nama dura dhaabbatee, hajjii guutu'urraa nama dhoowwe, achitti re'ee qalanii hiyyeeyyii bakka sanirra, niyyaa hajji'irraa hiikkatu'uutin qoodanii eega sanii mataa haaddatan, duuba waa qalanii mataa haaddatuu kanaan, nama hajji'irraa dhoowwameef hajjidharraa hiikkatuun argamti,

*hoggaa hajji'itti seenan waan namarratti dhoowwamurraa tokko, mataa haaddatu`u

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ

,haa tayuu namni isinirraa odo hajji'itti jiruu dhukkubsate, takkaa wanni isa miidhu mataa isatti argamte ,kan akka dhukkuba mata'aatifii, injire'ee faan ,du-

uba odoo hajji'itti jiruu mataa haaddate,

*Fidyaa baasu'uutu isarratti jira,

فَدْيَةٌ

*Fidyaan isarratti jirtu, waa sadiyirraa waa

مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ

Takka :sadeen sun:takkaa guyyaa sadii soomanu',takkaa midhaan bitti nyaa-turraa deegaa jahaa, yookaa hiyyeeyyii jahaa kennu',takkaa re'ee qalu', akka-suma yoo waan hoggaa hajjii hidhatan dhoowwamu dalagan, kan akka waan qaamatti nama marsu , khufoofaa uffatu'uu, takkaa waan akka dhadha'aa, waan urgaayaa faa dibatuudhaa , namni dalage fidyaa dubbanne san baasu'uutu isarratti jira, dirqiin isa dalaysiiftuu, jaalalti isa dalaysiistuu,

*Isin yaa warra sodaan hajji'irraa dhowwite ,yoo sodaan isinirraa deemte, diinni karaa hajji'irraa ka'uudhan,

فَإِذَا آمَنْتُمْ

*Namni baatii hajjiidhaa keessa umraa godhee hiikkatee,hanga hajjii hidhatutti makka keessa taa'ee,waan nama hajjii hidhaterratti dhoowwamu dalagu'uun qanani'e,

فَمَنْ تَمَنَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ

*waan isaaf laafu qalu'uutu isarratti jira, sun re'ee takka qalu'uu eega hajjii hidhatee ,wanni irra gaari'ii yookaa irra caalu guyyaa iidaa qalu',

فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ

*Namni waan qalu hin argatin ,matumaanuu

فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ

isii dhaabu`uu jecha,takkaa maallaqa bituun dhabu'uuf jecha soomanu'uutu isarratti jira,guyyaa sadii, eega hajjii hidhatee makkatti soomana ,duuba akka soomanni sadeen kun hajjii keessatti argamu,guyyaa torbeysaa baatii hajji'ii dura hajjii hidhatu',wanni irra caalu jaheysaa baatii tanaa dura hidhannaan hajji'ii tayuu, nama {tamatu'a} godheef,

*Guyyaa torba eega makkarraa deebitanii soomantan,

وَسَبْعًا إِذَا رَجَعْتُمْ

*Guyyaa sadeen makkatti, odoo hajji`itti jirtanuu soomantaniifii, guyyaan torban eega hajji'irraa raaw'attanii, biyyatti deebitanii soomantan, walii galli isaa guyyaa kudhan guutu',

تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ

*Nama baatii hajji'ii keessa umraa godhee ,eegasii makkarraa hajjii hidhaterratti waa qaluun yoo dhabe ,guyyaa kudhan soomanuun wajjabuun sun,

ذَلِكَ

*Nama warri isaa makka hin tayiniifi, takkaa nama makkatti dhiyoo hin tayiniifi,

لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ. حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

kan hanga amna guyyaa lamaatii ol fagaatu haramarraa, ammoo yoo warra makkarraa taye ,takkaayuu makkatti dhiyaatu taye ,soomanaafii dhiynilleen isarratti hin jiru, yookaa hin wajjabu.

hajjiin karaa sadiyiin dalagamti:

1 - Baatii hajji'ii keessa umraa hidhatanii makka seenanii, umraa dalaganii hiikkatanii, eega sanii hajjii hidhatu', karaa kanaan {tamattu'a} je'an.

2 - Hajji'iifii umrallee walitti qabanii hidhatanii, dalagaa hajji'iitin , umraadhafii , hajjillee godhu',karaa kanaan {qiraana} je'an, duuba nama {tamattu'a} godheefii nama {qiraan} godherratti wanni jiru waa qalu', takkaa soomanu', yoo warra makkaa hin tayin.

3 - Batii hajjiidhaa keessa hajjuma qofa hidhatanii godhanii, eega hajji'irraa raaw'atanii, umraa godhu'u karaa kanaan {ifraad} je'an, nama hajjii karaa kanaan godherra waa humaa hin jiran,

*Rabbi sodaadhaa, waan inni itti ,isin ajaje dalagu'uun ,waan inni irraa isin dhoowwerraa dhoowwamu'uun

وَاتَّقُوا اللَّهَ

196} *Rabbi qixaan'i isaa jabaadhaa beekaa.

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

*Waytiin hajjiidhaa baatotii beekamtuu

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ

baatin hajji'ii:shawwaal ,zulqi'da'aa, kurnan baatii arafa'aa kan duraati ,yaroon hajji'ii baatii lamaafii guyyaa kudhan, hajjiin waytii tana dura buusanii yoo itti seenan fayyaan taatu,yoo irraa booda aananis akkasi, ammoo waytiin umra'aa zamanuma hunda yoo dalagaa hajji'ii keessa jiraatan malee,

*Namni baatii hajji'ii keessa hajjii hidhatee dalagaa hajji'ii if qabsiise, adaba hajji'ii haa eeggatuu,waan nama hajjii hidhaterratti dhoowwamurraa haa fagaatu,

فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ

*Beerattin ida'amin,odoo hajji'itti jirannuu beeratti ida'amuun hin gayuu, hajjii balleysaa,

فَلَا رَفْتٌ

*Waan dilii taye hunda dalaguun hin gayu,

وَلَا سَوْفٌ

*Moromaan hin gayuu , namaan hin morominaa,

وَلَا جِدَالٌ

*Waan hajii keessa jiruun, ma`naan kanaa

فِي الْحَجِّ

namni hajji'itti seene,waan lubbuun feetu,kan akka beeraa,kan akka waan boonaa fa'arraa fagaatu'u,ammallee haqa Rabbii ifirraa eegee dili'irraa fagaatu', ammallee haqa namaa ifirraa eegee moroma'arraa fagaatu', duuba nama akkatti hajjii godheef dilii isaa hunda Rabbiin ni dhiisa

*Waan gaarii isin dalaydan hunda Rabbiin

وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ

ni beekhaa,galata isinii galcha,zamana nabi muhammad namni gariin Rabbitti irkanne je'ee, sinqii yookaa galaa malee hajjii dhaqee,hoggaa achitti beelayanii dheebotan, kadhaa namatti dirqamnaa, Rabbiin aayata as deemu tana buusee akki je'e,

*Hoggaa imaltuu hajji'ii baatan sinqii fudha-

وَتَكَرَّرُوا فِيكَ خَيْرَ الزَّادِ النَّفْوَى

adhaa,waan dhaqaa gala isinii gayu, waa takka beekaa irra caalan sinqii'ii ,waan kadhaa namarraa isin duroomsu, waan haajaa hunda isin baasu, waan rakkoo isinirraa eegu,

197} *Yaa warra aylii qabu na sodaadhaa

وَأَتَّقُونَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾

aylii an isinii kennetti dalagaa,ormi islaamaa waytii hajji'itti jiran ,nagganni ,yookaa biti'ii gurgurri ni gayamoo hin gayu je'anii shakkinaan ,yookaa waytii hajji'ii naggada jibbinaan,Rabbiin aayata as deemu tana buusee akki je'e

*Hoggaa hajjii gootan bittanii, gurgurattanii , rizqii Rabbii keessanii barbaaddatuun dilii isinirratti hin tayu , namni hajji godhu , guy-

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا
فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ

yaa sayleesaa baatii arafa'aa dirree arafa'aati dhaabbata, eega aduun gama dhiyaa jallatee, ammoo eega aduun dhiitee gama bakka muzdalifaa je'amtuuti dhangala'anii achi bulanii, ganama kurneysaa baatii arafa'aa bakka mash'arullharaam je'antu bira dhaabbatan ,tanaaf jecha Rabbiin akki je'e,

*hoggaa, dirree , arafa'arraa dhangalaatanii, gara muzdalifa'aa deebitanii achi bultan,

فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ

*Bakka mash'arulharaam je`antu biratti Rabbi faarsaa, guddisaa,{ labbeyka allaahumma labbeyk} jechu'uun; laa ilaaha illallaahu jechu'uun, ammallee isa khadhatu'uun,

فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ

*Waaqa faarsaa, maqaa isaa tin zakkaraa , waan inni karaa diinaa isaa isin qajeelchee, akkaataa hajji'ii isin barsiisef,

وَأَذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْتُمْ

198} *Maalif ? odoo waaqni karaa diinaa isaa isin hin barsiisin ,karaa jalla'arra jiraatuu turtan.

وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الصَّالِينَ ﴿١٩٨﴾

*Yaa qureyshota, eega dirree arafa`arra dha-

تُمْ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ

abbattanii,bakka namni irraa gara muzdalifa'aa jiguun, yookaa dhangala'urraa dhangala'aa,namaan wajji, wanni Rabbiin akkana je'uuf; orma qureyshi'iititu namarraa if guddisu'uu jecha, bakka namni biraa dha-abbatu hin dhaabbatanii, dalagaa tanarraa isaan dhoowwu'uu jecha aaya-ta tana Rabbiin buuse,

*Dilii teessanirraa araarama Rabbirraa barbaadadhaa,

199} *Rabbiin kan mu'minoo taf araamee rahgmata isaanii godhuu.

*Hoggaa dalagaa hajjii teessanirraa raaw'attan

*Rabbi faarsaa yookaa zakkaraa,

*Akka dur hoggaa hajji'irraa aw'attan ,abbootii teessan faarsuu turtanitti,

*Inumaa faaruu abbootii teessan faarsitanirra jabeessa'aa, Rabbi keessan faarsaa, ormi kuffaaraa dur hoggaa hajji'irraa raaw'atan abbootii isaanitiin dhaaddatanii faarsan,

*Garii namarraa, nama yookaa jara hoggaa Rabbi khadhatu,yaa Rabbi qooda kiyya addunyumarratti nuu hiri je'ee khadhatuutu jira ,duuba Rabbiin waan inni khadhate ni kennaaf,

200} *Namni sun aakhira'atti qooda hin qabu ,kun haala kuffaarati kan addunyaa malee, waan aakhira'aa hin laalle.

*Ammallee nama gari'iitu ilmaan namarraa jira, kan yaa waaqa qananii addunya'aa nuu kenni ,

201} *Aakhira'attis jannata nuu kenni , azaba ibiddarraa najaa nu baasi je'ee khadhatuutu jira, kun haala mu'minaatii.

*Jarri kun warra galata Rabbirraa argatu, waan dalaganiifii waan khadhatanirratti,

202} *Rabbiin kan waytii xiqqoo keessatti waan gabroottan isaa dalagan hunda laalee ,namuufuu jazaa waan inni dalagee kennu, hammaatu, hamtuu, tolu, gaarii kennuuf

*Rabbi,faarsaa {الله أكبر} allaahu akbara jechu'uun

*Guyyoota lakkaawamaa keessatti, guyyyo-

وَأَسْتَغْفِرُوا اللَّهَ

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٩﴾

فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَسِكَكُمْ

فَاذْكُرُوا اللَّهَ

كَمَا ذَكَرْتُمْ آبَاءَكُمْ

أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا

فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آئِنَا فِي

الدُّنْيَا

وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن خَلْقٍ ﴿٢٠٠﴾

وَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آئِنَا فِي الدُّنْيَا

حَسَنَةً

وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾

أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا

وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

✽ وَأَذْكُرُوا اللَّهَ

فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ

onni lakkaawamaa guyyaa sadeen iida arafa'aa boodati,kan {ayaamuttash-riiq} je'amu, guyyoota sadeen kana bakka {mina}je'aniin qubataniiti guyya'arraa boolla sadeen takka tan {jamaraat} je'aniinitti dhagaa xixiqqaa torba torba darban,guyyaa sadeen iida bodaa keessatti dhagaa jahaatamii sadii darban, boolla sadeenittuu diiddamii tokko diiddamii tokko ,ammoo boolla sadeen tanarraa boolla {jamratul'aqabaa} je'antu qofatti guyyaa iidaa dhagaa torba darban ,duuba walii galli waan guyyaa afran keessatti boolla sadeenitti darbamuu dhagaa torbaatama,

*Ammoo namni guyyaa sadeen iida boodaa guutuu oolee ,guyyuma lama qofa darbee ifirraa gara makkaa deebi'e,

فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ

*Diliin isarratti hin jirtu, inni dhagaa afurtamii sagal darbata jechu',

فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ

*Namni achitti hafee guyyaa sadeen iida

وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ

boodaa darbates diliin qabu, ma'naan kanaa; warri hajjii godhu guyyaa sadeen iida booda {mina} taa'ee dhagaa darbu'uufii,guyyuma lama qofa achi taa'ee darbuun isaaniif gaya,lamaan kanarraa tokko maraxatuu qaban dili'iin male'etti, haa tayuu dilii dhabuun

*Nama hajjii keessatti Rabbi sodaatefi,

لَمِنَ اتَّقَى

*Rabbi sodaadhaa,

وَاتَّقُوا اللَّهَ

203} *Guyyaa boruu gara Rabbii keessaniiti

وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

deebi`uudhaa jiraattanii beekaa , eega duutanii qabri'ii kaafamtaniiti walitti qabamtanii, Rabbiin dalagaa teessan laalee jazaa isinii galchu'uu taa'aa beekhaa.

*Ilmaan namarraa nama gari'itu jira, kan waan addunya'aa keessatti dubbiin isaa si ajjabdu ,takkaa si dinqitu , waan hoggaa addunya'arraa dubbatu dubbii mi'ooytuu dubbatuuf, kan hoggaa waan aakhira'aa dubbatu dubbiin isaa sin ajjabne, sababaa wanni inni je'uufii wanni inni qalbi'iin yaadu wal dhabduuf,

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا

*Namichi sun waan garaa isaa keessa jirurratti Rabbi ragaa godhata,waanin an je'uufii wannin an qalbi'iin yaadu akka waan takkitti taate Rabbiitu beeka je'ee .

وَيُسْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ

204} *Odoo nama siifii as-haabota keetin

وَهُوَ الَّذِي الْخَصَامُ

moromuu keessatti,nama akkaan wasanaa baye tayee jiruu, xilaatumma'aaf isin qabatuu isaatif jecha,namni haalli isaa akkanaa kun ,namicha tokko kan

{akhnas ibnu shureyq}je'amu,kan Rabbin isa qaanesse, namichi sun, nama hoggaa waan addunya'aa dubbatu dubbii isaa mi'ooytu ,kan hoggaa nabi muhammad dubbisu dubbii mi'eeysu ,kan nabi muhammaditti amanee, akkaanan isa jaaladha je'ee ,Rabbiin kakatu, duuba Rabbiin isa kijibsiisee akka inni nama badaa taye mul'isee akki je'e.

*Namichi sun hoggaa si biraa Deeme {tawallaa} jechuun; deeme, gara gale jechu', takkaa {tawallaa} jechuun; mooye, wahiratti gaafatamaa taye jechu'uu,

وَإِذَا تَوَلَّىٰ

*Namichi sun dachii balleysu'uuf deema,

سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا

*Namichi sun midhaanifii horii gata,yookaa

وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ

balleysa, namichi {akhnas} je'amu sun hoggaa nabi muhammad biraa baye, halkan ooyruu as-haabaa rasuulaa gubeeti horii isaanii waraana,

205} *Rabbiin balleysaa hin jaalatu, nama waa balleysu ni qixaaxa.

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ

*Hoggaa namichi saniin Rabbi sodaadhuu waan kana hin dalagin je'an,

وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ

*Dallaneeti if guddisuun isaa dili`itti isa ka-

أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ

aftee,akkamitti, waan kana hin dalagin naan jettani'iif didee, harka namaa darbee,dilii dalaguu itti fufa,{al'izzah} jechuun ; if guddisuu {al'ithmi} jechuun; dilii yookaa cubbuu jechu',

*Namicha kanaaf wanni gayu, kan isaaf qophaaye ibidda jahannam,kan afatee keessa ciisu,

فَحَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ

206} *Ibiddi sun irra hamaa waan afataniiti, yookaa ibiddi jahannam sun afaa badaa jechu', {labi'sa} jechuun; badaa jechu', {al mihaad} jechuun; afaa jechu'.

وَلَيْسَ الْمِهَادُ

*Garii namarraa ,nama jaalala Rabbiitii je'ee lubbuu ifii kennuutu ,yookaa, gurguruutu, jira, { yashrii } jechuun gurguru jechuu

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ

مَرْضَاتِ اللَّهِ

aayanni tun saahibicha tokko kan {suhaybi} je'aniinii jetteeti buute, inni kan kuffaarri makkaa isa cinqee islaamarraa isa deebisu'uu, takkaa isa ajjeessu'uu murannaan, horii kiyya fudha'aa na dhiisaa je'eenii akkasitti horii isaa fudhatanii isa dhiifnan, Rabbii je'ee, diinaa isaa tiyfatu'uu je'ee, madiina'atti godaane,

207} *Rabbiin kan gabroottan saatif rahm-

وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ

ata godhu takkaayuu nayu,tanaafuu karaa haqaa isaan qajeelche ,namni gariin orma yahuuda'arraa, islaamayee sanumaan wajji,waan yahuudan kabajju, kan akka guyyaa sabti'ii guddisu'uufaa dhiisuu dhabnaan , Rabbiin aayata as deemtu tana buusee akki je'e.

*Yaa warra Rabbitti amane waan islaama taye hundatti seenaa,heera islaamaa hundatti dalagaa,waan heera islaamaa hin tayin hunda dhiisaa,

*Tarkaanfii sheyxaana jalan deeminaa, waan inni isinitti bareechu hin dalaginaa,

208} *Sheyxaanni ,xilaata keessan kan xilaatummaan isaa mul'attu,kan abbaa keessan jannataa baasee beekaa

*Yoo karaa islaamarraa mayxan,yoo heera islaamaa hunda qabatuu baattan,

*eega wanni karaan islaamaa, haqaa addeysu Rabbirraa isinii dhufee

209} *Rabbiin kan waa takkalleen isan injifanne ,kan waan malu malee waan biraa hin dalaynee isin qixaaxaa beekaa.

*Warri karaa islaamatti seenuu dide Rabbiin akka gaaddisa duumessatti dhufee isaan ukkaamsee , isaan gatuu , yoo taate malee, takkaa qiyaaman dhaabbatee Rabbiin waan uume jiddu`utti dubbii laalu`uu dhufee yakka isaanitti muruu yoo taate malee wanni biraa kan eeggatan hin jiru,

*Malaaykan dhuftee firdiin isaan fixu`uu

guutamuu malee, wanni biraa kan isaan eeggatan hin jirtu, akkana jechuun; warri ajaja Rabbii didu kun, wanni isaan eeggatan,qixaan'i Rabbii dhufee, malaaykan Rabbii dhuftee isaan fixuu malee, wanni eeggatan hin jirtu jechu',

210} *Wahayyuu gara Rabbiiti deebiti jazaan wahayyuutuu Rabbi bira jira,kan gaarii dalage gara Rabbii deebi'eeti galata argata, kan hamtuu dalages gara Rabbii deebi'eeti qixaaxa mudata.

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad, mee ilmaan israa'iil gaafadhu,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ
كَآفَّةً

وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ

إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾

فَإِنْ زَلَلْتُمْ

مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ

فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ
الْغَمَامِ

وَالْمَلَائِكَةُ وَفِيهِ الْأَمْرُ

وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

سَلِّ بِنِي إِسْرَائِيلَ

*Aayata hedduu adii, yookaa mul`attuu

كَمْ آتَيْنَاهُم مِّنْ آيَاتٍ بَيِّنَةٍ

isaanif kenninerraa, isaan gaafadhu, aayanni hedduun beekkamtuun Rabbiin ilmaan israa'iilii kenne, mu'jizaa inni anbiyoota isaanitii kenne, tan akka bahara addaan isaanif muru'uu,xilaata jalaa isaan baasu'uu jecha,ammallee gaafa isaan beelayan beela jalaa isaan baasu'uu je'ee, foonifii deyma isaanii roobsu'u, duuba mu'jizaa tana hundatti kafaranii, qananii Rabbii kufri'itti jirjiiran,

*Namni qananii Rabbii eega Rabbirraa isaa dhufte kufri irratti jirjiire,aayata Rabbirraa itti dhufte itti amanuu dhabee, takkaa akka Rabbiin itti buuserraa jirjiiree,

وَمَنْ يُبَدِلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ

211}*Rabbiin kan akka jaba'atti isa qix-aaxu.

فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢١١﴾

*Orma kuffaaratti, addunyaan bareeffamtee

زَيْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

jirti ,takkaa mi'effamtee jirti, namni isaanitti mi'eeyse sheyxaana, tanaaf jecha ormi kuffaaraa addunyaa malee waan biraa hin agarre, mala addunya'aa malee mala biraa hin qabne,

*Ormi kuffaaraa sun,orma Rabbitti amanee aakhiraa jaalatu ni tuffata, itti boona, waan ifii addunyaa argatanii isaan dhabaniif jecha,

وَيَسْحَرُونَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا

*Ammoo warri Rabbitti amanee, aakhiraa maraxatee, Rabbi sodaate ,kan ormi kuffaaraa ar'a ifii gaditti isaan laalu,

وَالَّذِينَ اتَّقَوْا

*Guyyaa qiyaama'aa dara jaan isaanii orma kuffaaratii oli, maalif ormi mu'minaa jannata seeneti ormi kuffaaraa boolla ibiddaa seena

فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

212}*Rabbiin nama fedheef, qiyaasan mal-

وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾

e`etti, yookaa lakkoosyan male'etti rizqii hira,addunya'aafii aakhira'atillee, maalif Rabbiitu nama uumee, isumaatu waan nyaatanii dhuganiifii, waan uffataniifii waan keessa galan,ammallee waan biraa nama fedheef ,bakka fedhetti, akka fedhetti, hanga fedhe, waan fedhe kenna.

*Ilmaan nama hundi nabi aadamirraa qaba-

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً

nii hanga nabi nuuhitti, ummata tokko,kan wal dhabiinsi isaan jidduu hin jirre tayuu turan,takkaayuu namni Rabbiin uume hundi hoggaa uumamu haalli isaanii tokko, waan gaari'iifii hamtullee qabatu'uun malan, duuba ilmaan namaa eega akkatti tokko tayuu turaniiyi, gariin isaanii waan garii jala goree, gariin isaanii waan hamtuu jala goree wal dhaban,

*Duuba Rabbiin ilmaan namaa kan wal dhabe kana qajeelchu'uuf ergamoota isaa isaanitti erge,

فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِينَ

*Ergamoota warra amane gammachiisu,

مُبَشِّرِينَ

*Kanneen warra amanuu dide qixaaxa ibid-daatin sodaachisan,

وَمُنذِرِينَ

*Ergamoota kanaan wajji Rabbiin kitaaba haqa addeessu, kan karaa dhuga'aatifii, karaa kijibaa addaan baasu buuse,

وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ

*Akka kitaaba kanaan waan namni irratti wal dhabe adda baasu jecha, karaa haqaatifii karaa badi'ii addaan fooyee, diinaa haqaatifii kaan addaan isaan garsiisee,

لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ

*Karaa haqaa kanarratti namni wal dhabe hin jiru,

وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ

*Warruma haa qajeelani'iif, kitaabni sun isaanii kennameetu wal dhabe malee , gariin itti amanee gariin itti kafaree,

إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ

*Eeguma ragaan adiin, haqa gad dhaabu

مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ

isaanii dhufee, haqa arganii ehamuu didanii itti kafaran, wanni isaan eeguma karaan Rabbii haqa tayuu arganii ehamuu didanii itti kafaraniif,

*Waa walii quudhuu dhabaafi , jaalala add-

بِغْيَابِنَهُمْ

unya'aatifi, yoo karaa haqaa kan ergamoonni Rabbii dhufeen qabanne matummaa duraan qabnu dhabna'aafi, akka ormi yahuuda'aa, matummaa orma yahuuda'aati dhabna'aaf diinaa islaamatti amanuu dide, odoo diinan islaamaa haqaa beekhanuu,

*Duuba Rabbiin waan irratti wal dhaban keessatti warra amane karaa haqaa isaan garsiisee qajeelche fedhii isaatin,

فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ

الْحَقِّ بِإِذْنِهِ

213 } *Waaqni takkaa Rabbiin nama fedhe karaa gaarii diriiraa qajeelcha, karaa haqaa. ormi islaamaa rakkoo jabduu mudannaan Rabbiin aayata as deemu tana buusee akki isaanin je'e.

وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

*Si isin yaa orma islaamaa nagayumaan kan hin cinqanne jannata seennaa yaaddanii,

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ

*Kan cinqi'irraa, wanni akka orma isin dura dabretti argame isinittin argamin odoo akka

وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ

isaan obsanitti hin obsin akkanumaa jannata
seennaa yaaddanii

*Jara isin dura dabre san haajaa yookaa hiy-
yummaa jabdu' uutu itti bu'ee jira,

*Ammas dhukkubaatu isaanitti bu'ee jira,

*Ammas balaa meeqaatamtu isaanitti bu'ee
,isaan baareyse, takkaa isaan sossooftee rif-
achiifte,

*Hanga ergamaan Rabbiitifii warri isaan
wajji amane, yoomuma Rabbi nu fura ,yo-
om dirmachuun Rabbiin baallama nuu se-
ene nuu dhufi je'anitti rakkatuu keessa,
duuba Rabbiin isaanii deebisee akki je'e,

214} *Dhagayaa ,gargaarsi, Rabbi dhiyo`o-

tti dhufaa jabaadhaa je'een ,{mathal} jechuun; fakkaataa jechu', {khalaw}
jechuun; dabran jechu', {alba'saa'} jechuun; hiyyummaa jabduu jechu', {adda-
rraa'} jechuun; dhukkuba jechu', Rabbiin aayata tana keessatti wanni nuu add-
eyse jannanni cinqii malee hin argamu, karaan jannataa karaa cinqi'irratti
obsu'uuti.

*yaa ergamaa kiyya Muhammad as-haabo-

nni kee waan kennanirraa si gaafatan, ma'naan kanaa,yoo Rabbi jennee waan
qabnu kennatuu feene, maali wanni kennannu? eenyu namni kenninuuf je'a-
niiti ? si gaafatan, namni waan kanarraa nabi muhammad gaafate namicha to-
kko kan {amru ibnu jamuuh} je'amu kan horii akkaan qabu,duuba Rabbiin
nabi muhammadiin akki je'e,

*Wanni kennattan waanuma gaarii qabd-
anirraayi je'een,wanni isin kennattan sun xi-
qqaattuu guddattuu ammoo namni kenni-
taniif,

*Haadhaa abbaa keessani, aanaa takkaa fira
keessani,hiyyeessa abbaan irraa du'e hiyye-
essa horiin qabne , nama imaltuu jiru kan

horiin isarraa fagoo jiru,jara shanan kana namni waa isaanii kennuu akkaan
haqa godhatu, {ibnussabiil} jechuun; ilma kara'aa yookaa imaltu'u jechu',

*Waan gaarii isin dalaydan hunda,haa xiq-
qaattuu, haa guddattuu,horii kennitanii nama
gargaaruu tayuu, waan biraa taatuu,

مَسْتَهْمُ الْبِأْسَاءِ

وَالضَّرَاءِ

وَزَلُولًا

حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ

اللَّهِ

أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٣١٤﴾

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ

قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ

فَلِللَّهِ وَاللَّذِينَ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَالرِّبَّانِ

السَّكِينِ

وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ

215} *Rabbiin waan isin dalaydan san ni beekhaa, galata isiniif galcha.

فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

*Warra karaa haqarraa jallateen loluu, Rabbiin isinirra kaayee itti isin dirqee lolaa,
*Lolli, waan isin biratti jibbamu,

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ

وَهُوَ كَرِهٌ لَّكُمْ

*Haa tayuu wanni isin jibbitan kan isiniif tolu, takkaayuu irra caalutu jira, kan akka lolaa faa,

وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ

*Wanni isin jaalattan kan badii teessan qa-

وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ

buutu jira, kan akka xilaatan lolanii ajjeessanii takkaa du'u'uu, wanni lubbuun jibbitu xilaatan lolu', wanni isiin jaalattu lola dhiisanii taa'udhaa, haa tayuu xilaata ifirraa deebisu'uu loluun waan guddina biyyaa qabu, kan guddina ummataa qabu, kan gurra ummataa, kan biyyaa ol fuudhu, ar'aafii borullee, kan du'eefii kan jirulle'ee, ammoo xilaata dura dhaabb-atanii lolanii biyyaafii ummatarraa deebisuu dhiisun, waan biyyaafii ummatallee xiqqeessu, lola dhiisun xilaataa karaa banuudha, horii biyyaa haa nyaatu'uuf, haa dhiiraa dhalaa miidhu'uuf, haa taariikha biyyaatifii taariikha ummataa balleysu'uuf, duuba wanni akkanaa kun waan ayliin namaa ehamtuu mitii, haa tayuu ilmi namaa hawwii tolaatifii, hawwii badi'illee qaba ,sanumaan wajji irra hedduun namaa hawwii isaa ta badi'iitu hawwii isaa ta tolaa injifata, tanaaf jecha ilmi namaa waan isaa toluufii waan isaan tolle hoggaa mara addaan hin beyne ,takkaa waan isaan tolle dhiisee waan isaa tolu hin maraxanne,

216} *Waan hoggaa mara isinii tolu Rabbiin

وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

isin uumetu beekha malee isin hin beytan, tanaafuu lola xilaatatti isin giddee, lolli toltuu teessan qabaa, daddafa'aa lolaa, ammoo lola dhiisun badii teessanii beekhaa.

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad as-haab-

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ

onni kee baatii lolli keessatti dhowwame yoo xilaatan wal afaan dhufnee wal loluu mudanne ,akkam taana je'aniiti si gaafatan,

*Duuba akki isaanin jettu baatii Rabbiin

قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ

isii keessa loluu haraam godhe, yookaa dhoowwama godhe loluun dilii guddoo ji'iin, baatin lolli keessatti dhoowwame baatii afuri, sun; zulqi'daa , zulahajja'aafii, muharramiifii, rajaba, baatota kana keessa loluun dilii guddoo,

*Haa tayuu karaa Rabbirraa nama dhowwu'uutu,

وَصَدُّ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ

*Rabbitti kafaru'uutu,

وَكُفْرًا بِهِ

*Makkarraa nama dhoowwu'uutu,

وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

*Warra makkaa kan islaamaye makkarraa baasu'uutu ,nabi muhammadiifii as-haabota isaa makkarraa baasu'uutu,

وَأِحْرَاجِ أَهْلِهِ

*Dilii waan dubbanne kana atu,dilii baatota lolli keessatti dhoowwame keessa lolu'urra giddo'o

مِنَهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ

*Rabbitti kafaru'uutu baatii san keessa kuffaaran lolu'urra dilii akkaan jabaata {wal fitnatu} jechuun;Rabbitti kafaru' jechu',

وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ

*Ormi karaa Rabbirraa baye,Rabbitti kafare sun, isinin lolu'urraa hogguma takka gad hin taa'an, yookaa hin dhaabbatan,

وَلَا يَزَالُونَ يَقْتُلُونَكُمْ

*Hanga diinaa keessanirraa isin deebisanii, diinaa isaanii jala deemtanitti,

حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ

*Odoos isin deebisuu dandayan,

إِنْ اسْتَطَعُوا

*Namni isinirraa diinaa isarraa deebi'ee Rabbitti kafare ,

وَمَنْ يَرْتَدِدْ دِينَكُمْ عَنْ دِينِهِ

*Duuba odoo kufri'irratti jiruu du'e,

فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ

*Jara kafaree odoo kufri'irraa hin deebi'in du'e san,dalagan isaanii tan gaafa isalaamumma qaban dalagan duraa bade ,addunya'afii aakhira'attillee,ar'aafii borullee,

فَأُولَئِكَ حِطَّتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا

وَالْآخِرَةِ

217} *Isaan warra ibiddaati, kan zalaalamii ibidda keessa taa'u, takkaayuu gubatu.

وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾

*Warri Rabbitti amane, kan kuffaarri nu

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا

kafarsiisaa soda'aaf biyya kuffaararraa baye,akka as-haabonni nabi muhamamd kuffaarri makkaa nu kafarsiisaa,yookaa islaamarraa nu deebisaa soda'aaf habasha'atti godaanan, akkasuma gara madiina'aa godaanan,

*Kan Rabbii je'anii warra isaan miidhun qabsoo godhan,

وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

*Warri Rabbitti amanee xiqqeenya jalaa bayee Rabbii je'ee qabsoo godhe ,rahmata Rabbii isaaniti khajeelan, galata isaati eeggatan

أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ

218} *Rabbiin kan warra isatti amaneeef araramu, kan galata guddaa isaanii kennu'uun, rahmata isaanii godhu.

وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢١٨﴾

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad ummanni kee dubbii farsho'ootifii qimaararraa si gaafatan, maali firdiin isi'ii je'anii, takkaayuu firdiin isaan lamaanii maali je'aniiti si gaafatan,

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾

*Farshoo dhugu'uufii qimaara taphatuu ke-

﴿قُلْ فِيهِمَا إِتْمٌ كَبِيرٌ﴾

essa dilii guddo'ootu jira ji'iin, diliin isaan lamaanirraa argamtu sababaa isaan lamaanitiin wal arrabsu'uufii, wal ajjeesu'uufii, wal tumu'uufii waan hamtuu hunda dalagu',

*Ammallee faaydaa heddu'uutu farsho'oo-

﴿وَمَنْفَعُ لِلنَّاسِ﴾

fii qimaara keessa namaaf jira ,faaydan farshoo keessa jirtu mi'aadhafii ,gammachu' ,ammoo faaydan qimaara keessa jirtu cinqi'iin male'etti horii argatu',

*Haa tayuu badii yookaa dili farsho'oofii

﴿وَإِتْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾

qimaararraa argamtuutu,faaydaa isaan lamaan qabanirra guddo', gammachu'uufii mi'aa farsho'orraa argamturra dilii gammachu'uufii, mi'aa isi'irraa argamtuutu guddo',qimaarrinis akkasi,aayanni tun buutee jennaan namni gariin farshoo dhuguu dhiise,ammo aayanni biraa buutee akka farshoon dalagaa sheyxaanaa taate ibsinaan,namuu farshoo dhuguu dhiise,

*Ammas maali wanni kenna nnu je'aniiti si gaafatan, waan qabanirraa hangam takka namaa kennina je'aniiti si gaafatan,

﴿وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾

*Waan isinirraa hafe kennadhaa ji'iin,

﴿قُلِ الْعَفْوَ﴾

*Akkasitti Rabbiin karaa diinaa isaa isinii ibsa,

﴿كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ﴾

219}*Akka waan addunya'aatifii ,waan aakhira'atif yaa doytanii,waan ar'aa boru isinii tolu dalaydani, waan isiniin tolle dhiiftaniif jecha.

﴿لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿٢١٩﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

*Ammas hiyyeeyyii abbootin irraa dhumte-

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى﴾

rraa waa si gaafatan,gaafii tana wanni fide,aayata biraa tan namni horii hiyyeessaa nyaate, dilii guddoo dilaaye jettu,wanni je'anii gaafatan yoo horii hiyyeessaa wajji nyaanne ni diloyna, yoo nyaata qophaa isaanii qopheysine ni rakkanna mee akkam taana je'aniiti nabi muhammad gaafatan,

*Wanni jettuun,hiyyeeyyii ifitti qabanii waan isaanii tolu dalagu'uutu, ifirraa isaan fageessanii, horiin isaanii duraa badu'urra caala ji'iin,

﴿قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ﴾

*Yoo qallaba isaanii qallaba keessanitti ma-
khtanii wajji nyaattan isiniif gaya,

*Isaan obboleeyyan keessanii,

*Rabbiin nama horii hiyyeessaa ballees-
sufii,

*Nama horii hiyyeessaa tolchu addaan be-
ekha,lachuufuu akka maluun jaza'a galcha
,kan balleyse qixaaxee kan tolchee galata
galchee,

*Rabbiin odoo fedhee silaa isinitti rakkise-
eti ,hiyyeessatti makhamuu isin dhoowwa,

*Rabbiin kan waan fedhe dalagu, kan wanni
isa injifatu hin jirre,

220 *Kan dalagaan isaa hikmaa qabdu ,tan
gara malee hin taane,takkaa hin argamne.

*Isin warri Rabbitti amane, dhalaa amantii
hin qabne hin fuudhinaa,

*Hanga amantutti,

*Isii namni gabra godhate, tan amantii qa-
bduutu,

*Bilistittii amantii hin qabnerra caala,

*odoo isin ajjabdelle'ee, takkaayuu isin din-

qitille'ee, bareeduminaafii horii qabaatu'uu jecha,dhalaan amantii hin qabne,tan
fuudhun isi'ii dhoowwamu,tan dhalaa yahuudi'iitifii dhalaa nasaara'aa hin
tayini ammoo isaan fuudhun ni gaya,

*Dhalaa amantii qabdu dhiira amantii hin
qabnetti hin heerumsiisinaa,

*Nama namni gabra je'uun kan amantii qa-
buutu bilisticha amantii hin qabnerra caala

*Odoo isinillee ajjabee, horii qabaatu'uufii,
bareedumina qabaatu'uu jecha,

*Warri amantii hin qabne sun karaa ibidda-

tti nama yaaman,tanaaf mu'mintittiin kaaftrichatti heerumuun hin geenye
,waan inni karaa ibiddatti yookaa kufri'itti isii gidduun maluuf jecha

*Rabbiin fedhii isaatin karaa jannataatiffii,
karaa Araaramatti nama yaama, tanaaf Ra-
bbi dhagayanii,dhalaan islaamaa nama islaa-

وَأِنْ تَحٰطُّوهُمَّ

فَإِخْوَانِكُمْ

وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ

مِنَ الْمُصْلِحِ

وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَأَعْنَتَكُمْ

إِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ

حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِيْنَ

حَتَّىٰ يُؤْمِنُوْا

وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ

خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ

وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِيْنَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوْا

وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ

وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ

أُولٰٓئِكَ يَدْعُوْنَ إِلَى النَّارِ

وَاللّٰهُ يَدْعُوْا إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ

matti heerumsiisun dirqi',

*Rabbiin aayata isaa nama af ibsa ,milkata yookaa heera diinaa isaa gabrootan isaatif addeysa yookaa mul'isa,

وَيَبِّئُ عَايَاتِهِ لِلنَّاسِ

221} *Akka gorfamanii qajeelaniif jecha

لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

*Ammas dhiiga beerarraa bayurraa si gaafa-

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَجِيزِ

Tan ,hoggaa dhiiyni irra hedduu dhala'atti baati'irraa dhufe,maal wajji daleyn a,hanga dhiiyni isi'irraa citu ? je'aniiti si gaafatan,wanni gaafii tana fide, ormi yahuuda'aa hoggaa dhiiyni dhalaa isaanitti dhufe, jibbansa isi'ii keessa mana dhalaan dhiiga qabu jirurraa bayan, takkaa isii baasan, ammoo nasaaran beera isaanii oduma dhiiyni itti jiruu itti ida'aman ,duuba ormi islaamaa heera islaamaa kan beera kanatti rarra'u baru'uuf nabi muhammad gaafatan,duuba Rabbiin nabi muhammadiin akki je'e,

*Akki jettuun;dhiiyni beerarraa bayu sun xuri',takkaa bakkeen dhiiyni irraa bayu xuri', sababaa dhiiyni irraa bayuuf jecha,

قُلْ هُوَ أَذَى

*Tanaaf jecha waytii dhiiyni beerarraa bayu beerarraa fagaadhaa takkaayuu qaama beerarraa bakka dhiiyni irraa bayurraa fagaadhaa

فَاعْتَرَلُوا النَّسَاءَ فِي الْمَجِيزِ

*Beeratti hin dhiyaatinaa ittin ida`aminaa

وَلَا تَقْرَبُوهِنَّ

akkana jechuun; siree takkarra wajji ciiftanii, huccuu takkitti wajji hin Uffatinaa jechu'uu mitii, qaama beerarraa waan hundhuraafii jilba jidduu jiru qaqqabattanii itti hin qanani'inaa jechu',takkaayuu akka dhiirti beeratti ida'amtutti ittin ida'aminaa jechu'

*Hanga beerri keessan dhiiynirraa citee dhi-

حَتَّى يَطْهَرْنَ

qatuttu,dhalaa garii dhiiyni yoo itti dhufe halkan tokkooffii guyyaa tokkotti irraa cita, garii isiidhaa hanga guyyaa jahaa takkaa torbatti irraa cita,ammoo garii hanga guyyaa kudha shaniiti itti tura, nadheen hoggaa dhiiga agarte hin salaattu, hin soomantu, jaarsi isi'ittin ida'amu hanga dhiiyni irraa citee dhiqatutti,

*Ammoo nadheen yoo dhiiyni irraa cite , dhiqatte,

فَإِذَا نَطَّهَرْنَ

*Isi'itti ida'amaa,

فَأَتُوهُنَّ

*Bakka Rabbiin hoggaa dhiiyni itti dhufe

مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ

irraa dhoowwamaa je'ee isin ajaje saniin, hoggaa dhiiyni irraa cite itti ida'amaa, bakkeen Rabbiin beerattiin ida'amaa nuun je'e bakka dhiiyni irraa bayuun sanii, bakka biraatin itti ida'amuun hin gayu, *Rabbiin warra dili'irraa deebi'u jaalata , {ta-waabiina} jechuun :warra dili'irraa deebi'u jechu',

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ

222 } *Ammallee Rabbiin warra if qulqu lle-ysu jaalata warra xurii qaamaa tan mul'atuufii, xuriin ijaan hin garre ,tan akka dala-gaa hamtu'urraa if qulqulleysu jaalata .

وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

*Beerri keessan ooyruu teessani, bakka ho-rmaata ilmaan keessaniitii,

نَسَأَوْكُمْ حَرْثُكُمْ

*Bakka ilmaan isinii irraa dhalatuun beera keessanitti dhaqaa,takkaa itti ida'amaa,

فَأَنْتُمْ حَرْثُكُمْ

*Akka feetanitti karaa isinii mijjaawun ka-

أَفَى شَيْئِكُمْ

raa ciisinsaatin tayuu,karaa biraatin tayuu,wanni Rabbiin akkuma isinii mi-jjaawutti beera keessanitti ida'amaa nuun je'eef,orma yahuudi'iititu yoo jaartii gama duubatiin gama duraatitti ida'aman ilmoon balooqa yookaa ija jallatteeti dhalatti je'a, duuba Rabbiin isaan kijibsiisu'uujecha aayata tana buuse , {harthun lakum} jechuun; ooyruu ilmaan keessaniitii jechu',

*hoggaa beera keessanitti ida`amuu feetan

وَقَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ

odoo ittin ida'amne dura waan gaarii dalagaadhaa, lubbuu teessaniif dursaa, akka hoggaa itti ida'amuu ka'an {bismillaahi} je'anii maqaa Rabbii dhawu'uufaa ,duuba hoggaa san sheyxaanni namarraa fagaata,hoggaa taan,namaan wajji be-eratti ida'amee ilmoo balleessa,duuba uleen sheyxaanan ifirraa ari'an zikrii Rabbiiti,

*Rabbi sodaadhaa waan inni itti isin kaase dalagaa,waan inni irraa isin dhowerraa hoo-wwamaa,

وَاتَّقُوا اللَّهَ

*Eega duutanii kaafamtaniiti waaqa, yookaa

وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلْتَقُونَ

Rabbi qunnamtanii, yookaa agartanii beekhaa,duuba Rabbiin guyyaa boruu kan gaarii dalagee galata galcheeti, kan hamtuu dalage qixaaxa,

223 } *Warra Rabbitti amanee isa sodaate jannataan gammachiisi.

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

*yaa warra Rabbitti amane, maqaa Rabbiitin khakhatuu hin heddommeysinaa, dallayan godhatinaa,

وَلَا يَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ

*Waan gaarii dalagu'urraa if dhoowwu`uuf

أَب تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا

waan,sodaan Rabbii keessa jirturraa if ittisu'uuf hin kakatinaa , {wallaahi} abalu hin dubbisu, {wallaahi} hin sadaqadhu,nama haajame hin gargaaru, hin salaatufaa jettanii hin kakatinaa, waan kanarraa if dhowwu'uu jecha kakatuun ,Rabbi biratti jibbama',namni waan gaari'irraa if dhoowwu'uu je'ee maqaa Rabbiitin kakate,wanni isaaf gaari'ii kakuu san diigee,waan san dalagee, kaffa-araa baasu'akkaataa kaffaaraa kaku'uu isiniif dubbatu'uu teenya, ammoo namni waan gaarii dalagu'uu khakhate sun waan Rabbi jaalatuu, kaku san diiguu dhabee waan san dalagu' .

*Ammas nama wal taasisuu dhiisu`uuf hin

وَتَصِلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ

kakatinaa, yoo nama wal taasisuu didda'aaf kakattan,kakuu san diiga'aatii wal taasisa'aa kafaaraa baasaa,wanni aayanni tun buutef,nama tokkootu obboleessa isaa hin dubbisu, yoo namaan wal dides addan dhoowwu je'ee khakhate, {Kgurdgah} jechuun;waan nama dhoowwu ,yookaa dawoo hin godhatinaa jechu'u,

224} *Rabbiin waan isin jettan ni dhagaya, haala keessan ni beekha.

وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾

*Rabbiin khakhuu teessan tan qalbiin yo-

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ

okaa yaanni wajjii hin jirreef isin hin,Qixaaxu,kakuu taphaatif isin hin dileysu kakuun taphaa, takkaa tabni kaku'uu, waan arrabni baru'uu jecha kakatan, kan qalbiin biran jirre, akka yoo namni koottuu nyaadhu siin je'e, {wallaahi} quufe jechu'uuti kan arrabni na bare jecha'aaf kakattu, kakuun akkanaa tun dili'ii mitii, kaffaarallee hin qabdu, □

*Wanni Rabbiin irratti isin qixaaxu kakuu qalbi'iin kakattan, yoo waan kakattaniif san dalaguu baattan, yookaa irraa ooltan,

وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ

225} *Rabbiin kan namaaf araaramu , kan obsa qabu ,akkana jechuun kan qixaaxa namarraa tursiisu jechu'.

وَاللَّهُ عَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾

*Isaan beera isaanirraa kaka taniif beera ke-enyattin ida'amnu je'anii,

لِلَّذِينَ يُؤُولُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ

*Baatii afurtu isaanif eeggama, yookaa afa-tama,

تَرْبِصَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ

*Duuba yoo baatii afran san keessatti deebi'anii jaarti'itti ida'aman takkaa wajji rafan,

فَإِنْ فَآؤُ

226} *Rabbiin dilii beerarraa kakhatu`uun

فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

dilaayan ni araaramaaf,rahmattallee isaanif godha, namni jaartii isaa hanga baatii afurii, yookaa afurii olii biran gayu je'ee kakate,odoo isiin akka isi'iin wajji rafu feetuu isi'itti roorrisee dilaaye, duuba jaartii tanaan hanga baatii afurii obsii eegi jennaan, yoo baatii afran tana keessatti yookaa eegasii kaku'urraa deebi'ee isi'iin wajji rafe tolte, ammoo yoo odoo ittin deebi'in baatin afran dabarte, wanni isaan jennu, intala tana cinqitee itti ida'ami, yoo kaan hiikhi, duuba yoo itti ida'amee wajji rafe tolte, takkaa yoo hiikhes tolte, ammoo yoo hin hiikhin ittis hin ida'amin ,gaafana itti rakkisuu jabeessee qaadi'iitu isii hiikhee, rakkoo jalaa isii baasa, deemtee abbaa feete haa heerumtuu eega idda'aati.

*Warri beera isaanirraa khakhatan, yoo beera keenya itti deebinee wajji hin rafnuu numa hiiyna je'anii muratan,haa hiikhanii,
227} *Rabbiin waan isaan Je'an ni dhagaya , waan isaan dalaganillee ni beekha.

وَإِنْ عَزُمُوا الطَّلَقَ

فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

*Beerri hiikkame odoo nama biraatin heeru-

وَالْمُطَلَقَاتُ يَرَوْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

ne, hanga qulqullumaan gadaamessa isi'ii,taraa sadii deebitu teessi hanga dhiyini dhalaan baati'irraa argu,eega hiikkamtee hoggaa sadii itti dhufu teessi ,yoo isiin hiikkamte sun,nama baati'irraa dhiyini itti dhufu taate,akkasuma yoo jaartii jaarsi eega isii fuudhee itti ida'ame taate ,ammoo jaartin eega fuudhanii odoo ittin ida'amin hiikkamte, yaroo qulqullumma'aa lakkaawwatuun isi' irratti hin jiru , hogguma san heerumuu ni qabdi,maalif wanni beerri hoggaa hiikkame odoon heerumne ,hanga dhiiga sadiyii, takkaayuu baatii afurii taa'uf, akka ilmoon nama isii hiikkee gadaameessa isi'ii keessa jiraatu'uufii, jiraatuu dhabuun isi'ii hubatamu'uufi,yoo dhiyini duraan baati'irraa itti dhufu,ittin dhufin ,ilmoo namicha isii hiiketu garaa jiraan beekkamee,hanga dhaltutti heerumuun qabdu, maalif jaartin ilmoo gara'aa qabdu yoo hiikkamte yaroon isiin teessu hanga dhaltutti, yaroon ulfaa dheerattuu, gabaabbattuu, yoo isii dayu'utti dhiyaatti hiikhe ,yaroon isii gabaabdu' ,hoggaa taan dheertu',ite isiin dhiyini baati'irraa ittin dhufne ,takkaa joolle'ee, takkaa beera dhiyini irraa ite faan yoo hiikkamte baatii sadii qofa taa'utu isi' irratti jira, eega sanii heerumuu dandeessi ,wanni akkaan hubatuun nurratti jiru,beerri hiikkame,yaroo eega hiikkamee taa'ee lakkaawwatu keessatti wal dhaba duuba hundinuu heera isaa eeggatu', {quru'} jechuun; xahaaraa jechu' ,

*Beerri hiikkame waan Rabbiin garaa isi'ii keessatti uume hin dhoysin,isiin ulfa qabdu wayti'iitu natti dheerata jettee ulfa isi'ii dhoysitee hin heerumin, isiin dhiyini itti dhufus dhiiga hin dhoysin,

وَلَا يَحِلُّ لهنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ

*Yoo Rabbiifii guyyaa qiyaama'atti kan am-

إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

anan tayan, boru irraa gaafatamnaa beekanii
 waan Rabbiin uume dhoysu'urraa fagaatu',
 *Beerri hiikkame, jaarsonni isaan hiikke de-
 effatu'uutu nama biraa heerumu'urra haqa,
 *Waan isiin iddaa keessa jirtuun , waan isiin

وَيَعْلَمْنَ أَحَقُّ بِرِدْهِنَّ

فِي ذَلِكَ

yaroo beerri hiikkame lakkaawwatu keessa jirtuun, namichi isii hiikke deeffat-
 u'uutu irra caala , duuba yoo yaroo san keessatti si deeffadhe je'een, afaanuma-
 an , jaartummaa isatti deebite, ammoo Eega yeroon beerri hiikkame lakkaaw-
 watu dhumtee fuudha haarawaan malee afaanumaan deeffatuu hin qabu , sanuu
 yoo sadiyittin hiikhini,

*Namni isii hiikhe, nama biraa heerumu`u-

إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا

rraa caalun, yoo walitti deebi'uun isaanii faaydaa isaan lamaanii, ammallee joo-
 llee isaan lamaanitii kan qabu taate, kan isii rakkisu'uuf deeffatuu hin tayin,

*Beerri jaarsarraa haqa qaba akkuma jaarsi
 haqa jaarti'irraa qabu,

وَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ

*Karaa beekkamaadhan , karaa nagayaatin
 ,kan walii toluu malee walin miine,

بِالْمَعْرُوفِ

*Dhiirti kabajaa beerarraa haqa godhatti sa-

وَلِلرَّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ

babaa dalagaan dhiiraa heddommaatu' uutif, ammallee waan wanni jaarsi jaart-
 i' iif godhu, hedduu taatef, akka shari'aa islaamatti hoggaa wal fuudhan n, jaarsa-
 tu jaartii isaatii, waan isiin itti haajamtu hunda dursa , yookaa kenna, isaatu
 mana jaarefii, galfata, isaatu nyaataa uffata isi'ii qopheysa, beerri baati'irraa
 dhiigatu itti dhufaa guyyaa meeqaatam laafatte dalagaa dadhabdii, hoggaa san
 jaarsatu waa hundaan isi'ii dhaabbata, jaartin hoggaa ulfooyte ni laafatti, hog-
 gaa dhaltes, takkaa deesses ni laafatti, nama isii tooyatutti haajamti, namni isii
 tooyatu jaarsa isi'iiti, tanaaf jecha dhiirti dhala'arra gatii qabdi, yookaa darajaa
 dhala'arra qabdi , duuba jaarsi haqa jaarti'iitin dhaabbatee, jaartin haqa jaarsatiin
 dhaabbatu'uuni jiruun isaan lamaanii jaaramti, wanni nama lama kan wal fuu-
 dhen jaarsaa jaartii je'anii yaamaniif, isaantu wal jaara'aafi, inni jiruu jaarti'iiti
 jaara'aafi, jaarsa isaan je'an, isiin jiruu jaarsati jaarti'iif, jaartii isi'in je'an .

228} *Rabbiin gooftaa jabaa , waan gabroo-
 ttan isaatii tolu dalagu, kan wanni inni dala-
 guufii wanni inni itti ajaju akka malee hin
 taane.

وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

*Hiikkan beera hiikhan, tan eeguma sanii

الطَّلَقُ مَرَّتَانٍ

afaanumaan deeffatuu dandayan hiikkaa lama, jaarsaa jaartin hoggaa wal fuu-
 dhan , haada heeraa takkaa shari'aadhaa sadiyiin walitti hidhaman , yoo takkatti
 si hiikhe je'een haanni tokko citee lamaatu hafe, yoo lamatti hiikhe lama citee,

tokkootu hafe, yoo sadiyitti hiikhe, haanni sadeenuu citee jaarsaa jaartin addaan bayan, duuba namni jaartii ifii takkatti hiike ,waan isiin yaroo lakkaawwatu'uutti jirtuun afaanumaan si deeffadhe je'ee deeffatuu qaba, fuudha haarawaan male'etti, yoo lamatti hiikes akkasi,

*Duuba eega lamatti hiikhanii, wanni bakka tana jiru ,takkaa deeffatanii wal didda'aan male'etti wajji jiraatu',

*Takkaayuu nagayaan addaan bayu' kan wal rakkisanii wal hin dine,

*Horii beera keessanii kennitanii turtan si hiikhnaa nuu kenni jettanii, isii hiikun karaadhaa mitii, akkana hin dalaginaa ,jaartii tee tan nagayaan teessu, kan wal hin didin, sin hiikhaa horii hanganaa naa kenni jettee, horii isi'ii fudhatuun siif hin gayu,

*Yoo jaarsaa jaartin haqa waliitin , yookaa

haqa, Rabbiitin hin dhaabbannuu sodaatan malee, gaafa kana horii'in hiikhun humaa hin qabu, yoo jaarsi hamaa jaartii miidhee isii rakkisu taye ,odoo isii jalatuu faa, isiin cinqii jalaa bayu'uu jettee, horii hangana fudhuu na hiikhi, narraa citi jettee irra barbaaduu ni qabdi innilleen horii san fudhatee hiikhee irraa sabbaruu ni qaba

*Yoo jaarsaa jaartin wajji jiraatanii , haqa Rabbii, yookaa shari'aa Rabbii dhaabuu horii duraan dhabuu sodaatan , gaafana jaartin

if bituun ni gaya, jaarsi mahrii je'ee isi'ii kenne deebifteefii na hiiki jettee irra barbaaduu ni qabdi, inninis horii isiin isaaf deebifte fudhatee hiikhuu ni qaba ,keessattuu yoo isiin isa jibbite, akka jaarti'iiifii horillee waliin hin dhabne, kun hundinuu yoo isiin jaalatte, ammoo jaarsi jaartii ifitti rakkisu, akka horii fudhathuu na hiikhi naan jettu'uuf, dalagaan isaa waan Rabbiin hin jaalanne, takkaayuu jibbu,

*Wanni isinii dubbannee dabarsine, shari'aa Rabbiitii wasana inni isinii kaayee irraan hin tarkaanfatinaa, karaa Rabbiin isinii kaayerra deema,

*Namni karaa Rabbirraa baye, kan seera Rabbirraan tarkaanfate,

229} *Jarri akkasii sun, warra if miidhe , kan nama birallee miidhee, duuba Rabbiin isaan qixaaxu'uuf jiraata .

فَأَمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ

أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَنٍ

وَلَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا

إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ

فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا

أَفَلَدْتُمْ بِهِ

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا

وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ

فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٢٩﴾

*Jaarsi jaartii isaa yoo sadiyitti hiike eegasii itti deebi'uu hin dandayu, nikaahuma haara-walle'een itti deebi'uu hin dandayu,

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ

*Hanga isiin nama isan tayin heerumtee, namni isiin heerumte sun isii wajji rafee tuqutti,

حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ

*Duuba namichi isii fuudhe sun fedhii isaatin yoo isii hiike, Jarri haqa Rabbii

فَإِنْ طَلَّقَهَا

*Yoo isi'iifii jaarsi isi'ii kan duraan hiikhe

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا

sun walitti deebi'anii nikaaha wal godhotaan jaarsa lammeysa'aatif yaroo ,eega lakkaawwattee diliin qaban,takkaayuu yakkan qaban,wanni dhala'aa dhiirti wal fuutuf jiruu walii jaaru'uufi, tanaaf inni jaarsa je'amee yaamamee, isiin jaartii je'amtee yaamamte, ammoo wal hiikun waan jaarmaya taye san diigu',tanaaf Rabbiin wal hiikhu'urraa nu dhoowwe,haa tayuu yoo hammeenya isaan lamaan jiddu'utti argamee wajji jiraatuu dadhaban, xiqqo xiqqoon wal hiikhuu nuu eehamee jira, ma'naan kanaa; jaarmeyni fuudhan jaarame haada sadiyiin hidhame, ammoo beera hiikun harka sadiyiin argama, duuba yoo takkatti hiikhan, haanni tokko muramee lamaatu hafee ,jaarmayni fuudhaa hin jiynee,waan isiin yaroo lakkaawwattuun itti deebi'uun ni dandayama, afaanumaan, yoo sheenaye gaafa lamatti hiike haanni lama citee haada tokkootu hafee, waan isiin yaroo lakkaawwattu keessa jirtuun afaanumaan itti deebi'uu ni qaba, yoo sheenaye fuudha haarawaan male'etti ,shaahidaa waliyyi'iin male'etti, ammoo yoo sadeessaa hiike, takkaayuu hogguma takkatti sadiyitti hiike,jaarmayni fuudhaa matumaanuu jigee, karaa dheera'aan male'etti, jaarmaya fuudhaa san bakkatti deebisuun hin dandayamu, karaan dheeran sun,dura isa hiike saniif yaroo lakkaawwatu'u, eegasii jaarsa biraa heerumtee, jaarsi lammeysa'aa sun eega isi'itti ida'amee ,yoo fedhii isaatin isii hiike, iddaa yookaa yaroo isaaf lakkaawwatu', duuba eega wanni dubbanne kun hundinuu argamtee lammada wal fuudhuu ni dandayan karaan kun karaa dheeraa,isa malee karaan walittiin deebi'an hin jirre ,wanni Rabbiin nama sadiyiin beera hiikhetti karaa dheeresseef, sadiyitti jaarmaya fuudhaa jiysu'urraa nama dhoowwu'uufi mee isinuu laalaa, namni jaartii isaa akkaan jaalatu, kan namni tuquu dhiisii ijaanuu isii laaluu hin eehamne ,kan yoon sadiyitti jaartii tana hiike hanga dhiirti biraa fuutee itti ida'amtutti walitti deebi'uun dandeenyuu yaadu, namni kun hangamuu odoo aarelle'ee jaartii isaa sadiyitti hin hiiku, akkanatti Rabbiin beera hiikanii mana jaarame diigu'urraa nu dhoowwe ,keess-attuu sadiyitti ,duuba yoo bajii yookaa akkuma taatefuu hiikkan argamte wal deeffatu'uutu caala ,karalleen haa dheeratuu,

*Yoo hoggaa walitti deebi'an shari'aa Rabbiitin ni dhaabbannaa seyan yookaa yaadan,

إِنْ ظَنَّ أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ

*Dubbiin heera warratti rarraatu tun, tan

وَتِلْكَ

akkaataa jiruu jaarsaa jaarti'ii tun,
*Shari'aa Rabbiitii,

حُدُّوْا لِلّٰهِ

230} *Warra haqa laaluf Rabbiin ibsa,jara haqa beekhee itti dalagu'uu deemuf, Rabbiin dubbata isaani namni waan Rabbiin dubbatu kanarraa bu'aa argatuu.

يَبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

*Hoggaa beera hiiytanii yaroon isiin lakkaawwattu dhumu'uu dhiyaatte,
*Isi'itti deebi'aa,yoo kan takkaafii lamatti isii hiiytanii jirtan taatan,
*Takkaayuu ittin deebi'ina'aa dhiisaa, haa yaroon isiin lakkaawwattu dhumtee abbaa feete heerumtuu,
*yoo beera keessan ,kan deeffattan taatan

وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلْيُنْفِقْنَ أَجَلَهُنَّ

فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ

أَوْ سَرَحوَهُنَّ بِمَعْرُوفٍ

isii miidhuudhaa hin deeffatinaa waytii yookaa yaroo itti dheeressuudhaa jecha ,eega isii deeffatanii ammas hiiktanii, haa yaroo biraa lakkaawwatu'uuf jecha, takkaayuu eega deeffatanii horii irraa fudhattanii isii hiikuudhaa jecha,

وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّعَعْدُوْا

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ

*Namni waan dubbanne san dalage,kan dhala'atti rakkisuudhaa deemu ,dhugumaan dilii dalagee if miidhe,maalif Rabbiin qixa-axa jaba isa qixaaxu'uu taa'aa,

وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا

*Aayata Rabbii ,kan heera jaarsaa jaarti'ii kanaan dhufetti hin taphatinaa itti dalaguu dhabdanii takkaayuu ooltanii,

وَأَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ

*Qananii Rabbiin isinii kenne yaadadhaa , galata isaa galchaa, waan akkaataa jiruu warraa isin barsiisef jecha,

وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ

*Ammas waan inni kitaaba qur'aanaa isin-iif buusef galata isaaf galchaa,

وَالْحِكْمَةَ

*Kan heera wahayyuutuu isin barsiis, kan hikmaa isinii buuse,

يَعْظُمُ بِهِ

*Wanni Rabbiin waan san isinii dubateef, Takkaa isinii kenneef,yookaa isin barsiisef, karaa gaari'itti isin gorsu'uufi,

231} *Rabbi sodaadha'aa waan inni itti isin gorsu dalagaa waan inni irraa isin dhoowwu dhiisaa ,Rabbiin waan isin dalaydan hunda ni beekhaa hubadhaa , wanni isarraa dhokhatu hin jiruu beekhaa.

وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾

*Yoo beera hiiytanii, yaroon isiin lakkaaw-wattu dhumte,

وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَعْنَ أَجْلِهِنَّ

*Isin abbootin dhala'aa, dhalaa san , jaarsotii

فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ

isaan hiiktetti deebi'anii heerumuu hin dhoowwinaa, takkaa nama biraa kan feetetti heerumu'urraa hin dhoowwinaa, {ta'dguluu} jechuun; hin dhoowwinaa jechu',

*Yoo dhalaadhaa dhiirti karaa heeratiin wal jaalatan , wal fuudhuu hin dhowwinaa

إِذَا تَرَضَوْا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ

*Dhala'aa, dhiira,karaa shari'aadhatiin wal jaalate,addaan dhoowwu dhabuu Rabbiin itti nu ajaje kana,

ذَلِكَ

*Nama Rabbiifii guyyaa borutti amaneetu isaan gorfamee,itti dalaga,isumaatu bu'aa irraa argata

يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

*Dhiirafii dhala'aa karaa shari`aadhatiin wal

ذَلِكَ أَرْكَانُكُمْ

fuudhu'uu deeman,adda dhoowwu dhabu'uutu, addaan isaan dhoowwu'urra caala, maalif wanni akka jaalalatti jiruu warraa jaaru hin jiru,

*Akkasuma nama lama kan wal fuudhuu-

وَأَطْهَرُ

dhaa wal jaalate addaan dhoowwu dhabu'uutu,onnee yookaa qalbii teessan isin qulqulleysa, isiniifii jaarsaa jaartillee das godhee yaada isaanirraa deemsi-see isin gammachiisa,maalif yoo dhala'aa nama tokko jaalate itti heerumsiisuu didanii ,nama biratti heerumsiisan gama hundaan wal dareemun bakka tanaa hin dhabamtu, odoo waan hin argannellee taatee ,duuba eega wal fuudhanii wal dareemu'utti ,yookaa wal shakku'utti karaa cufu'uuf jecha Rabbiin nama lama kan wal jaalate addan dhoowwinaa nuun je'a,

232} *Rabbiin waan isinii tolu, kan jaarsaa

وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

jaarti`ii tolu beekaa, isin hin beytanii, karaa Rabbiin isin qajeelche qabadhaa ,mee isinuu laalaa, nama meeqaatam kan intala isaa hori'ii je'ee ,nama isiin jaalattutti heerumsiisuu didee hanga jiruu isi'ii yaadan onnee isi'ii gube, akka-suma nama meeqaatam kan ilma isaa intala inni jaalate itti fuudhuu didee jiruu isaa yaadan onnee isaa gubuutu jira,sababaan kanaa irra hedduu waan jaarsaa jaarti'ii tolu wallaalu',takkaayuu hori'iifii ,waan akka hori'iitin dagamu',odoo beekhanuu,haa tayuu dhalaan gariin joollumma'aaf jecha, sheyxaana mataa filatee deemuu ni jaalata, gurbaani sakkasi,keessattuu hoggaa saalfata gayan kan haala namaa baruun dandeenye ,tanaaf jecha wanni ilmaanirratti jiru waan abbootin isaanii je'an dhagayu',waan isaan lafa bulunaiif ,ammallee waan abbootin ilmaan isaanii bakka hamtu'utti darbuun feenef.

*Haadhowwan amata yookaa bara lama gu-

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ

utuu ilmaan isaanii hoossisan,

*Nama yaroo hodhiinsaa guutuu fedheef

*Abbaa ilmo'orratti wanni jiru, nyaatafii uffata ,nama ilmoo isaa hoossisuuf kennu' ,akkuma ilmaan isaatii kennutti, yoo tan isaa af hoossiftu isii hiikkamte taate

*Wanni isi'ii kennu waanuma karaa aada'atin beekkame, hanga humna isatti,

*Nafseen takkalleen waan isiin dandeesu malee,waan isiin hin dandeenyetti hin giddamtu,

*Haati sababaa ilmoo isi'iitin hin miidhamtu, bilaashitti hoosisi je'anii itti giddu'uun, kan nyaatafii, uffata isi'iif hin kennine,

*Abbaanis sababaa ilmo'oo tin hin miidhamu waan hin dandeenye ilmoo teetii kenni je'anii isa giddu'uun,

*Yoo abbaan ilmaanii jiraatuu baate ,nama isa dhaalurratti nyaataa uffata isii hoosiftuuf kennuun jira,

*Yoo haadhaa abbaan ilmoo isaanii wal mariyatani ,harmarraa guusuu fedhan , eega guusun waan ilmo'oo tolu tayuu arganii , ilmoo isaanii guusun yakkan qabuu isaanif gaya,

*Isin abbootin ,haadha ilmaanii hiiytan ,yoo dhalaan biraa tan haadhan tayin ilmoo teenya haa nuu hoosiftuu feetan,

*Namni biraa isiniif hoosi suun isiniif gayaa,diliin isinirrattin jirtu,

*Yoonif mu'uya, yookaa kiraa isi'iif kennitan,

*Karaa nagayaatin kennitan waan irratti,

wal taatan,qalbii gaari'in keessattuu yoo isiin hiikkamte, tan adaban qabne taate dhalaa biraa kan adaba qabu maallaqaan hoosisuun akkaan gaya,

233} *Rabbi, sodaadha'aa,Rabbiin waan isin dalaydan hunda ni argaa beekhaa waan inni jaalatu malee waan biraa hin dalaginaa, wanni inni jaalatu waan inni karaa isiniif godhee karaa isaa qabadhaa.

لَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ

وَعَلَى الْوَالِدِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ

بِالْمَعْرُوفِ

لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا

لَا تُضَاكِرُ وَالِدَهُ يُؤَلِّدُهَا

وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ يُؤَلِّدُهُ

وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ

فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا

وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا بَيْنَ يَدَيْكُمْ

بِالْمَعْرُوفِ

وَأَنْقُوا اللَّهَ وَأَعْمُوا أَنْ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا

*Jarri isinirraa du'ee beera lakkise,

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا

*Wanni isi'irratti jiru ,odoo nama biraa hin

يَرَبِّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا

heerumne baatii afuriifii guyyaa kudhan taa'u,yoo ulfan qabaatin, ammoo yoo ulfa qabaatte hanga dhaltutti taa'utu isi'irratti jira, ammoo eega dhaltee heerumu ni qabdi,odoo ganama irraa du'ee galgala dhaltelle'ee,

*Yoo yaroon beerri asaaya ba'atu dhumte,

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ

*Waan isaan lubbuu ifitti dalaganiif isin hin

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ

dilooytan dhalaan jaarsi irraa du'e ni gufufa, takkaayuu asaaya ba'ata,waan nama boonsu hundarraa fagaata, uffataafii nyaatarraa, ammoo yoo yaroon dhumte ,waan nama bareechu nyaattee ,uffatuu qabdi, akk-uma heerumullee qabdu,

*Karaa shari'aadhatiin,

بِالْمَعْرُوفِ

234} *Rabbiin waan isin dalaydan ni beekha , tan mul'iftaniifii tan dhoysitanillee.

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

*Beera jaarsi irraa du'e, yoo isii fuudhuu khajeeluu, daylan itti mul'iftan,akka ati ni bareedda,namni si argate numa milkaaye jechu'uu fa'aan, kun waa homaan qabuu, akkana je'uu ni dandeessan,

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةٍ

النِّسَاءِ

*Takkaa yoo khajeellaa isi'ii gara'atti qabattan ,kan isi'ittin mul'ifne, kunis homaan qabu ,takkaayuu dilii hin qabu,

أَوْ أَكَّنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ

*Rabbiin akka isin beera sun dubattan akka isin isii khajeelu'urraa hin obsine beekhee jira ,tanaaf kajeellaa fuudhaa, daylaan beera asaaya ba'atutti mul'isuu isiniif geessise,

عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ

*Haa tayuu beera saniin si fuuna jettanii waliin galinaa,takkaayuu baallama isaanii hin seeninaa,

وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا

*Yoo waan shari'aan geessifte jettaniin malee ,sun akka deylaan khajeellaa fuudhaa itti mul'isu'uuti akka namni si fedhu hedduudhaa bar, isiidhan jechu'uu, kan sin fuudha hin jenneen,

إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا

*Isii fuudhu'uu isi'iin hin mariyatinaa, nikaa-ha isi'ii hidhatu'uu hin muratinaa, qurxi'iin,

وَلَا تَعْزِمُوا عَقْدَةَ النِّكَاحِ

*Hanga iddaan isi'ii dhumtutti,hanga yaron isiin lakkaawwattu bakka geessutti,

*Rabbiin waan garaa keessan keessa jiru ni beekhaa hubadhaa,

*Duuba isa sodaadhaa,akka qixaaxa isaa jalaa baatan if godhaa,waan inni irraa isin dhoowwerraa dhoowwamaa, waan inni itti isin ajaje dalagaa,

*gooytan,nama isa sodaatuf ni araaramaa beekhaa,

235} *Rabbiin isa nama qixaaxa haqa go-dhaturraa qixaaxa booda aansu'uun, rahmata isaa godhuu beekhaa

*Yoo dhalaa fuutanii odoo ittin ida'amin hiiytan, takkaa odoo mahrii maqaa isi`iif hin dhawin hiiytan maalif odoo ittin ida'amin hiiytan, yookaa odoo horii maqaa isi'iin dhawin hiiytani'iif hin yakkamtan, isiin tun tan mahriidhan male'etti fuudhanii,

*Isii odoo hin tuqin,yookaa odoo mahrii isiidhaa maqaa hin dhawin hiiytan tanaaf waan jiraattun kenna,

*Waan isi'ii kennan kana dureessi, hanga dandayu kennaafi,

*Hiyyeessinis hanga dandayu kennaaf,

*Wanni waan kana isi'ii kennitaniif rakkoo eega hiikkamtee isi'itti dhuftu jalaa isii baasu'uufi,

*Karaa Rabbiin haqa isi'ii godheen

236} *waan dubbanne isi'ii kennuun warra sodaa Rabbiitif waa kennurratti jira.

*Yoo beera fuutanii mahrii, yookaa horii maqaa isi'ii dhooytan hiiytan,odoo biran gayin, yookaa wajji hin rafin,

*Cinaa mahriidhaa kenna'aafii, cinaa irraa deeffadhaa,

*Berri yoo waan mahri'irraa haqa godhatu hunda jaarsaa lakkise malee,

حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكَرْبَ أَجَلَهُ

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ

فَأَحْذَرُوهُ

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُورٌ

حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ

تَفَرَّضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً

وَمَتَّعُوهُنَّ

عَلَىٰ الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ

وَعَلَىٰ الْمَقْتَرِ قَدْرَهُ

مَتَّعًا

بِالْمَعْرُوفِ

حَقًّا عَلَىٰ الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾

وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ

فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً

فَنَصِفْ مَا فَرَضْتُمْ

إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ

*Takkaa namni hidhaan nikaahaa harka jirtu dhiise malee, yoo jaarsi mahrii hunda isi'ii dhiise malee, duuba yoo dhiisef isi'iitu hunda fudhata,

أَوْعَفُوا الَّذِي يَدِرُهُ عَقْدَةَ التِّكَاحِ

*Waan walirraa haqa godhattan , walii dhii-

وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ

su'uutu sodaa Rabbitti isin dhiyeysa, jaartin waan jaarsarraa haqa godhattu yoo dhiiftef, jaarsinis waan jaarti'irraa haqa godhatu yoo dhiisef saniitu isaan lam-
aanifuu irra caala , Rabbiifii nama birattillee,

*Waliif tola ooluu, takkaayuu waliif arja'oomuu hin irraanfatinaa, yookaa hin dhiisinaa,

وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ

237} *Rabbiin waan isin dalaydan ni argaa jazaa isinii galcha.

إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

*Salaata shanan Rabbiin itti isin dirqe salaataa , waytii isi'ii keessatti akkaataa isi'iitin , salaanni shanan zuhrii, asrii, maghriba, ish-
aa'ii , subhii,

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ

*Salaata jiddu'uu akkaan tiyfadhaa, salaanni

وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ

jiddu'uu salaata shanan keessaa akkaan hin beekkamne subhi'imoo , asri'imoo , zuhri'imoo tan biraatin hin beekkamne, wannin beekkaminiif akka salaata shanan hundatti akkaan jabaannu'uufi, haa tayuu yaanni gariin asrii je'a, gariin subhii je'a,

238} *Rabbi keessan dhagayaa , salaata`aa

وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ

Rabbi keessan dura dhaabbadhaa , waan salaata balleessurraa fagaadhaa , qibla'atti gara gala'aa salaataa, sossoo'uudharraa fagaadhaa , hoggaa salaattan waa dhawwu'urraa fagaadhaa, kun hundinuu yoo wanni sodaattan isinittin argamini

*Yoommoo odoos salaattanuu wanni sodaattan isinitti argamte, waan akka xilaataa faa , waan akka bineensaa faa , galana faa, yoo sodaattan,

فَإِنْ خِفْتُمْ

*Miilan yaa'aadhaa salaataa yabbata'atis qibla'atti gara gala'aatis sujuudaa rukuu'a guuta'aa, takkaa akeeka'aa akkuma isinii mijjaawetti salaataa ,

فَرِحَالًا أَوْ رُكْبَانًا

*Yoommoo sodaan isinirraa deemtee if amantan,

فَإِذَا أَمِنْتُمْ

239} *Akkuma Rabbiin akkaataa salaataa isinii addeessee waan hin beyne isin barsiisetti qibla'atti gara gala'aa, rukuu'affii sujuuda

فَادْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا

تَعْلَمُونَ

guuta'aa salaataa.

*Warri isinirraa beera dhiisee du'u,

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا

*Beera isaanitiif waan hanga amata tokkoo nyaatanii uffatan haa dhaamaniifii,

وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِمْ مَّتَّعًا إِلَى الْاَحْوَالِ

*Kan mana keessatti isi'irraa du`anirraa isii

غَيْرِ اِحْرَاجٍ

hin baafne, gaafa jaarsi du'erraa qabdee hanga amata tokkoo, manuma keessatti irraa du'e keessa teessi, kan nam tokkolleen mana sanirraa isii baasuu hin dandeenye,

*ammoo yoo isiin mana sanirraa fedhii isi'itin baate , isin jarri aanaa namichaa, dilii hin qabdan,

فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

*waan beerri namni irraa du`e ifitti dalage-

فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ

rraa isin hin gaafatamtan,yoo waan shari'aan hin dhoowwineef manaa bayan, amata san keessa,haa tayuu heerri kun heera duraati,ammoo eega sanii amanni beerri taa'u,baatii afuriifii guyyaa khudhanitti jirjiirame,waa isi'ii dhaamunis dhaalatti jirjiirame,

*Rabbiin isa nam tokkolleen isa injifatuu hin dandeenye,

وَاللَّهُ عَزِيزٌ

240} *Kan waan malu malee waa takkallee hin dalayne,takkaayuu dalagaan isaa akka maleen taane.

حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾

*beera hiikkameef waan jiraa taniin kennuun warra isaan hiikerratti jirti, hanguma dandayaniin akka shari'aadhatti,

وَالْمُطَلَّقَاتِ مَتَّعٌ بِالْمَعْرُوفِ

241} *Beera hiikame akka isiin hin rakkanne horii kennaniifii gargaarun dalagaa warra Rabbi sodaatuti.

حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾

*Akkasitti Rabbiin karaa diinaa isaa isiniif ibsa,

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ

242} *Akka waan isinii tolu,kan warra keessaniif tolu ,ayli'iin laaltanii dalaydaniif jecha, waan ka-na beekha'aa itti dalagaa.

لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾

*Yaa ergamaa kiyya muhammad oduu jara tokkoo hin dhageenyee jara kuma meeqaatam gayu, kan du`a soda`aaf biyya isaanitii

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ

أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ

bayan,jarri sun lolli Dhufnaan biyya lolli hin jirre dhaqu'uuf biyyarraa bayan, takkaayuu dheysan, yookaa dhukkubni iyya sanitti buunan biyya dhukkubnin

jirre dhayn'a je'anii biyyaa baqatan akka je'anitti; lakkooyi jara kanaa kum torbaatama ni gaya,

*duuba jara lola soda'aaf takkaa dhukkuba soda'aaf biyyaa baye saniin Rabbiin du'aa je'ee, bakka dhaqan sanitti hundi isaanii du'an,

*Duuba eega du'anii guyyaa sadiimoo , ak-

فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا

ثُمَّ أَحْيَاهُمْ

kana taa'anii,Rabbiin isaan jiraachise, nabiyyichi isaanii kan {hizqiil} je'amu naa jiraachisi je'ee khadhannaan, akka bakkiti Rabbi jalaa itti bayan hin jirtuu beekhanii, dandeytii isaa hubatan,

*Rabbiin kan kennee nama qananiisu , qan-anii inni nama qananiisurraa takka orma dhume san jiraachisu',

إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ

243} *Haa tayuu irra hedduu namaa qananiin Rabbiin isaa kennurratti galata isaa hin galchu

وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

*Yaa warra Rabbitti amane eega dheefni

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

du'a jalaa naman baasuu beytanii,eega namuma Rabbiin ajjeesutu du'a malee, lolaafii dhukkubnilleen nama hin ajjeessuu beytan, lubbuu teessan kenna'aa, horii keessan kannaa'aa, karaa haqaa jabeessu'uuf qabsoo godhaa, lolaa,

244} *Rabbiin waan isin jettan mi dhagayaa , haala keessan hunda ni beekhaa hubadhaa ,duuba namuufuu waan inni haqa godhatu kenna.

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

*Eenyu namni horii isaa liqii gaarii Rabbiif liqeessu? Rabbiif liqii gaarii liqeessun qalbii gaari'in,jihaada haqaatii je'anii horii ifii kennu'

مَنْ ذَا الَّذِي يُقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا

*duuba Rabbiin dacha dacha godheeti isaa deebisa, nama horii tokkicha jihaadaa je'ee kenne,Rabbiin kudhanirraa qabeeti hanga dhibba torbatti galata isaaf heddommeysa,

فِيضْلِعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً

*Rabbiin abbaa fedhe mokoruuf jecha, horii yookaa rizqii irraa qaba,yookaa itti xiqqeessa,

وَاللَّهُ يَقْضِي

*Akkasuma Rabbiin abbaa fedhe horii itti bal'isa ,waan inni itti dalaguu laalu'uu jecha,

وَيَبْضِطُ

245} *Eega duutanii kaafam taniiti gara Rabbi deeffamu'uu teessan,duuba dalagaa

وَالِيَهُ تُرْجَعُونَ

teessaniin jazaa isiniif galcha.

*Oduu jara tokkoo kan ilmaan israa'iilirraa tayan,kanneen eega nabi muusan dabree argaman,hin dhageenyee? yaa ergamaa kiyya muhammad,

*Hoggaa isaan yookaa gaafa isaan nabiyyii isaanii kan {shamwiil} je'amu tokkoon je'an

*Mootii nuu godhi je'aniin,

*Kan karaa Rabbii keessatti isaan wajji lollu, kan harka tokko nu godhu,

*Isaan akkas isaan jennaan, nabiyyichi wanni isaanin je'e; yoo Rabbiin lola isinirra je'e kaaye, takkaa itti isin dirqe akka sodaattanii lolarraa hin deebine if hubattanii? akkana jechuun isaa ,yoo lolli isinirratti wajabe, waan lola saniin hin dhaabbanne natti fakkaata jechu',

*Nabiyyichi akkas isaanin jennaan, wanni isaa je'an; akkamitti yoo Rabbiin lolatti nu gidde karaa Rabbiitii jennee nuti hin lolle je'an,

*Odoo biyya teenyafii, takkaayuu manootii

teenyafii,ilmaan keenya keessa ari'amnee jirruu,namni biyyaa isaan baasee ilmaan isaanii isaan jalaa boojiyee fixe,mooticha tokko kan orma {amaaliqaa} je'aniinirraa taye,

*Duuba Rabbiin lolatti isaan giddinaan, takkaayuu ajajnaan,

*Sodaatanii lolarraa deebi'an, takkaayuu loluu didan

*Nama xiqqaa malee, nama kum torbaatamarraa nama dhibba sadiyiifii nama kudha sadiyiitu lola seene,hangi kuun sodaateti lola dide,

246} *Rabbiin warra lola didu`uun if miidhe

ni beekhaa,isaan qixaaxu'uu jiraata,duuba nabiyyichi isaanii ,waan isaan motii wajjiin lollu nuu godhi je'anii isa khadhataniif jecha, Rabbi khadhannaan Rabbiin qeebaleefii.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى

إِذْ قَالُوا لَنَبِيِّنَا لَهُمْ

أَبْعَثْ لَنَا مَلِكًا

فُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

فَقَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ

الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا

فَقَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

وَقَدْ أَخْرَجْنَا مِنْ دِينِنَا وَأَبْنَايَنَا

فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ

تَوَلَّوْا

إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ

وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

*Nabiyyichi isaanii wanni isaanin je'e;

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ

*Rabbiin namicha {xaaluut}je'amu tokko akka mootii isinii tayu isinii ergee je'een,

إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا

*Jennaanin ,akkamitti {xaaluut} mootii nur-ratti taya,

قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا

*Nuutu mootummaa isarraa haqa godha-taa,nuti shanyii mooti'iitii ,inni warra gogaa halluu, takkaa horii tiyfatuu,

وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ

*Horii hedduu mootumma`aan dhaabu hin qabu,takkaayuu hin kennamnee, akkamitti namni akkanaa mootii nurratti taya je'an,

وَلَمْ يُوْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ

*Jennaan nabiyyichi akki je'een; Rabbiitu {xaaluut} maraxee isinirratti shuumee

قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ

*Bal`ina beekkomsaatifii,guddina qaama

وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ

bareedumina isaa isaaf ida`ee, mootummaa isaa qeebalaa je'een, akkana je-chuun ;wanni nu beysisu,akka mootummaa haqa godhatuun, beekkomsaaffii guutummaa qaamatiini malee,horii qabaatu'uufii, shanyii mooti'ii tayu'uun hin tayin,

وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلِكَهُ مِمَّنْ يَشَاءُ

*Rabbiin mootummaa isaa abbaa fedheef kennaa, namni isa dura dhaabbatuu dandayu hin jiru,

247} *Goytan kennaan isaa bal'oodhaa, warra kennaa isaa haqa godhatu isaatu beekha.

وَاللَّهُ وَسِعَ عَلَيْكُمْ

*Duuba ormi yahuuda'aa sun mee akka sun

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ

mee akka xaaluut mootii Rabbiin shuume taye beynu milikkata nuu godhi je'-anii nabiyyicha isaanii gaafatan, gaafannaan wanni je'een, akeekkan mootummaa isaa,

أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ

*Sanduuqni tokko, kan nabi muusan duunan Rabbiin samii geese isinii dhufu` ,

فِيهِ سَكِينَةٌ مِّنْ رَبِّكُمْ

*Sanduuqa san keessa waan qalbii teessan booharsu Rabbiin isiniif kaaye,

وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ

*Ammallee sanduuqa san keessa, waan warri nabi Muusa`aatifii, warri nabi haaruun lakkiseetu, yookaa isaanirraa hafeetu jira

هَارُونَ

wanni nabi muusa'aafii nabi haaruun lakkisan,kan sanduuqa san keessa jiru ulee nabi muusa'aatifii khophee isaatifii ,imaamata nabi haaruunifii, ammallee waan biraatii,

*Taabuunni sun takkaayuu ,sanduuqni sun ,isaa malaaykan ba'attuutu isinii dhufa

تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ

*Duuba sanduuqni ,tanaan dura isin harkaa baye, isinii dhufuun yookaa deebi'uun akka {xaaluut} mootii Rabbiin shuume taye ra-gaa isinii taya,

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ

248} *Yoo kan dhugaadhan dhugo`oom-

إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

sitan taatan akkasitti malaaykan taabota san ba'attee,dachi'iifii samii jiddu'uun deema'aa xaaluut bira keesse odoo isaan arganuu,akkasitti ormi yahuuda'aa {xaaluut} mootii Rabbiin isaanii maraxe tayuu beekhanii jaalatan ,takkaayuu eehamanii duulatti ka'an, duuba ka'eeti {xaaluut} dardara yahuuda'arraa kum torbaatama maraxatee, xilaata isaanii jaaluutitti duulu'uu qophaaye.

*Duuba {xaaluut} hoggaa duulaf ashkaraan bayu,waytii oow'aa keessa bayee, ashkarri isaa dheeboteeti bishaan feena je'aniin,

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ

*Jennaanin xaaluut wanni Je`een ;Rabbiin laga tokkoon isin mokkoru'uu jiraataa, nama dubbii tiyya dhagayuufii kan dhageenye ad-daan baasu'uu jecha,

قَالَ إِنِّي لَمُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ

*Duuba namni isinirraa bishaan laga sanii dhugee dheebuu baye,nama naan wajji jih-aada godhuu dandayuu miti,waan obsan qa-bneef,

فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي

*Ammoo namni waa takka bishaan laga sa-nirraa hin dhandhamin,

وَمَنْ لَمْ يَطْعَمَهُ

*Inni narraayi,jama'aata kiyya, kan obsa qa-bu ,kan naan wajji jihaada yookaa qabsoo godhuu dandayurraayi,

فَإِنَّهُ مِنِّي

*Nama hoggaa takkittii harka isaatin bish-aan hammaarratee dhuge malee inninis na-rraayi

إِلَّا مَنْ أُغْرَفَ بِعُرْفِهِ بِإِذْنِي

*Duuba ashkarri isaa hanga xiqqaa malee

فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ

bishaan laga sanii dhuge,ashkara kuma torbaatama gayurraa nama dhibba sadi-yiifii kudha sadii qofaatu bishaan laga sanii hin dhugin yoo waa xiqqo dhan-dhamuu taate malee, harka tokkichaan,

*Duuba hoggaa xaaluutifii warri isaan wajji amane, kan bishaan laga sanii hin dhugin , laga san ceyu,takkaayuu laga sanirra dabru,

فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ

*Warri bishaan laga sanii dhuge wanni motii isaanitiin je'an ;jaaluutifii ashkara isaatin loluun dandeenyu je'anii sodaatanii jala hafan, kan laga san hin ceyin,

قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ
وَجُودِهِ

*Warri eega du'anii ka'anii Rabbii isaanii

قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْكُوا اللَّهَ

arguu yaadu,kan qabsoo haqarratti galata Rabbirraa argannaa yaadu, isaan warra bishaan laga sanii hin dhuginii,kan xilaatan lolu'uu je'ee laga san ceyee, yookaa dabree,akki je'an,

كَم مِّن فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ قَوْمَهُ
كثيرة يا ذن الله

*Jara xiqqaa haqaa deemmu meeqaatamiitu jara hedduu haqaa hin deemne injifatee jira ,gargaarsa Rabbiitin, fedhii isaatin,

وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾

249} *Rabbiin warra obsee jihaada godhuun wajji jira, isaanif tumsa.

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُودِهِ

*duuba ashkarri xaaluut hoggaa ashkara jaaluutif dirree bayu, wal dhayu'uuf, wal dura dhaabbatan,

قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا

*Wanni isaan je'an; yaa Rabbii keenya sabrii, takkaayuu lolarratti obsuu nuu kenni je'an, {afrih} jechuun; nutti dhangalaasi jechu'

وَسَيِّتٍ أَقْدَامَنَا

*Miila keenyas gad nuu dhaabi,qalbiitennya jihadarratti jabeesuudhan,

وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾

250} *Warra sitti kafareerratti nu gargaari irra nu aansii je'anii Rabbii isaanii khadhatan.

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ

*Duuba fedhii Rabbiitin ashkarri {xaaluut} kan mu'minaa ashkara { jaaluut } kan kaafiraa cabsee ari'atee,

وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ

*Namichi {daawuud} je'amu kan ashkara {xaaluut} keessa jiru {jaaluut} mataa ashkara uffaaraa ajjeesee,

وَأَتَاكَ اللَّهُ الْمَلِكَ

*rabbiin ,daawuudif ,eega nabi {shamwiilifii} {xaaluut} du'anii mootumma'aafii,

وَالْحِكْمَةَ

*hikmaa isaa kenne,ergamaa isa godhee , nabi daawuud dura mootumma'aafii ergamaa Rabbii tayuun nam tokkole'eef walitti hin qabamne,

وَعَلَّمَهُ مَا يَشَاءُ

*Akkasuma Rabbiin nabi daawuud waan fedheraa, waa isa barsiise, akka qoloo takkaa qamiisa lola kan sibiilaa tolchuu isa barsiisu'uu, akka afaan shinbirro'oo isa barsii-

su'uufaa,

*Odoo Rabbiin nama gari'in nama garii hamtu'urraa deebisuu baatee,

*Silaa kuffaari lafa fudhateeti dachiin baddi ,orma islaamaa ajjeesu'uun masaajida diigu'uun,

251} *Haa tayuu Rabbiin kan waan uumef qanani kennu ,nama haqaa deemu gargaaree ,nama waa balleessu'uu deemu qixaaxee

akka xaaluutii karaa haqarra jiru,kan bilisummaa warra biyyarraa, baafameetii je'ee lolu gargaaree ,jaaluutii nama gabroonfatu cabse

*Wanni dubbanne sun akeekkaa dandeytii Rabbiitii,

*Akka gorsa irraa fudhattu'uuf haqaan sii dubanna yookaa sirratti qaraana ,waan dhuga'aa,

252} *Yaa ergamaa kiyya muhammad ati dhugumaan ergamoota kiyyarraayi.

*ergamoota, san ,kan, tanaan dura dubanne ,takkaayuu ati beyte san,

*Garii isaanii garii isaanirra caalchifnee ,jirra , waan kanaaf hin kenning kaanif kennu'uun .

*Ergamoota sanirraa nama Rabbiin dubb-

iseetu jira,dawo'oon male'etti,takkaayuu malaaykan dubbii Rabbii itti fidu'uu male'etti,kan akka nabi muusa'aa faa,Rabbiin irra hedduu ergamoota isaa karaa jibriil itti ergu'uutin dubbisa,jibriiltu dubbii Rabbii isaanitti geessa,duuba Rabbiin ergamaa isaa jibriil itti ergu'uun male'etti dubbisuun,darajaa inni isa biraa qabu nu garsiisa,

*Ammas Rabbiin garii argamoota isaa dara-

jaa hedduu ol fuudhe, namni isaanirraa Rabbiin, darajaa guddo'otti, ol fuudhee, anbiyoota isaa,hundarra caalchise nabi Muhammadi ,waan anbiyoota biraatii hin kennin isaa kennu'uun ,akka booddee anbiya'aa isa godhu'uu,akka nama hundatti isa ergu'uu,kan ergamooni biraa gosuma isaanii qofatti ergamuu turan , ammallee akka ummata nabi Muhammad , ummata biraa hundarra caalchisu'uu, ammallee akka mukgjizaa isaa akkaan heddommeysu'uu, kan irra guddoon mukgjizaa sanii, qur'aana taate,

*Nabi{iisaa} ilma maryamiif mukgjizaa he-

وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ

لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ

وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى

الْعَالَمِينَ ﴿٢٥١﴾

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ

تَنْزِلُهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ

وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

﴿٢٥٢﴾ تِلْكَ الرُّسُلُ

فَضَلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ

مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ

وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ

وَأَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْنَتِ

dduu mul'attuu kenninee jirra akka nama
du'e jiraachisu'uu akka nama ija malee dha-
late fayyisee akka argu godhu'uu faa, fedhii
Rabbiitin,

*Ammallee{ ruuhgal qudsiin } isa jabeessi-

وَأَيَّدَنَّهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

nee jirra {ruuhgal qudsi} jibriili kan bakka nabi {iisan} deemu hunda wajji
deemuu ture ,wanni Rabbiin anbiyoota ergee,mukgjizaa kenneefii, garii isaanii
mukgjizaa isaa heddommeysu'uun,garii isaanirra caalchiseef, akka ummanni
isaanin qajeelu'uufi ,hundi isaanii qajeeluu, gariin isaanii qajeeluu,

*Odo Rabbiin namni hundi qajeeluu fehee,

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ

*Ummanni ergamoota sanii , kan isaan bo-
oda dhufe silaa wal hin ajjeessan .

مَا أَقْتَلُ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ

*Eeguma, ragaan ,yookaa akeekan karaa qa-
jeello`oo Rabbirraa isaanii dhufee karaa
dhuga`aa arganii

مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ

*haa tayuu waan Rabbiin dabarseef jecha ,
ummanni sun wal dhabe .

وَلَكِنْ اٰخْتَلَفُوْا

*Ummata sanirraa nama amantii isarratti
hafe , yookaa cimeetu jira

فَمِنْهُمْ مَنْ ءَامَنَ

*Ammas warra eega ergamoonni isaanii

وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ

dabree karaa isaanirraa jallatee kafareetu jira, akka ummanni , nabi kgiisa'aa
,eega isa if jiddu'uu dhabanii,waan inni isaan itti yaamuu ture, tokkummaa
Rabbii yaaduu dhiisanii rabbiin sadii je'anii ,kafaranitti ,ummanni biraatis ka-
faree, warri karaa haqarra jiruufii, warri jallinarraa jiru wal fixe,

*Odo silaa Rabbiin fedhee wal hin fixan,

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلُوا

253} *Haa tayuu Rabbiin waan fedhe jallisa

وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ

waa takkalleen isa duubaa dalaga, kan fedhe qajeelcheti,kan hin taatu, hamt-
u'uufii toltuu isumaatu uuma,haa tayuu karaa gaarii deemaa hama'arraa maqaa
je'eeti nu ajaje, eega karaa tola'aafii badaa addaan nuu baasee aylii nuu kennee
anbiyaa nuu ergee.

*Yaa warra Rabbitti amane,

يَتَّيِبُهَا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا

*Waan isiniif, kenninerraa waa kennadhaa

أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ

dhaa,horii keessanirraa waa kenna'aa,warra haqaa je'ee lolu gargaaraa ,hiyy-
eessa gargaaraa,zakaa horii keessanirraa baasaa,horii keessaniin waan boru
isiniu tolu dalagadhaa, □

*Odoo guyyaan maallaqaan if bituun isa keessa hin jirre , hin dhufne .

مَنْ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمَ لَا بَيْعُ فِيهِ

*Odoo guyyaan isa keessatti jaalummaan namaan tolle, kan hiriyaan hiriyaan furre, takkaayuu rakko'oon hin baafne, hin dhufne,

وَلَا حُلَّةٌ

*Odoo guyyaan isa keessa araara Rabbirraa

وَلَا شَفَعَةٌ

walii barbaadun hin jirre, yoo nama Rabbi fedhe taate malee, hin dhufne Rabbitti amanaa, waan guyyaa san keessatti isiniif tolu, horii keessaniin dalagadhaa

254} *Warri Rabbitti kafare kan waan Rabbi itti ajaje didu, isuma namni if miidhe ,galata warri Rabbitti amane argatu dhabee ,qixaxa warri Rabbitti kafare mudatu mudatu'uun.

وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ

*Waaqni yookaa Rabbiin,

اللَّهُ

*Kan isa malee waaqni biraa hin jirre,

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

*Waaqni sun jiraa duuti isaan hin malle,

الْحَيُّ

*Kan amrii takkaayuu imam waan uumameetin akkaan dhaabbatu .

الْقَيُّومُ

*Kan mugaatin xiqqolleen isan qabne { sin-

لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ

atun} jechuun; mugaati' jechu,akkana jechuun, waaqni mugaatin itti dhuftee waan uume hin dagatu jechu', maalif mugaatin wahi nama dagachiiftii,

*Ammas hirriibni waaqa hin qabu , silaa

وَلَا نَوْمٌ

odoo hirriibni isa qabee, waan uume dagateeti, dachi'ii samiin, ammallee wanni biralleen waliin gara galti, ammas hirriibni obboleesa du'aati, namni hirriibatti haajamu waan uumamu malee, nama waa uumuu miti, ammoo Rabbiin isa waa uumu malee ,kan waa isa uumuu miti, Rabbiin dureessa waa takkattilleen haajamne, kan wanni uumame hundi isatti haajamtu,

*Sami'iifii, achiin, akkasuma wanni, sami'iifii ,dachii, keessa jiru hundi kan isaati ,kan Rabbii isaatu uumee, isumaaf gad je'an, wanni isatti mataa ol qabu hin jiru,

لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

*Eenyu namni waaqarraa araara namaaf

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ

Barbaadu ? namni araara isarra namaaf barbaadu hin jiru, sodaa isaatif jecha, yoo waaqni irraa jaalate malee, fedhii waaqatiin malee, namni dubbatuu dandayu hin jiru,

*waaqni waan, gabroottan isaa dura jiruufii

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ

waan isaan duuba jirullee ni beekha ,waan gabroottan isaa irra dabraniifii, waan isaan dura dhufu'uu taa'u,kan addunya'aatifii kan aakhira'allee ni beekhaa, wanni Rabbirraa dhokhatu hin jiru,

*Wanni Rabbiin uume, wa an Rabbiin beekhu beeytee fixuun dandeyisu,hunda dhiisii takkitti'ii beeytee fixuu hin dandeyisu,

وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ

*waan Rabbiin isaan beysisuu fedhe malee , araa, rabbiin ,ergamoota ,isaatii, odessee, isaanis gabroottan isatti odeysu'ootin, ammallee karaa aylii namaa kennu'ootin,

إِلَّا بِمَا شَاءَ

*Marcumni Rabbiin uume tokko dachi'iifii sami'irra bal'ata jechu',

وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ

*Dachi'ii amii eegun Rabbi hin dhibdu { ya`uuduhuu } jechuun , hin dadhabsiiftu jechu`

وَلَا يَؤُودُهُ حِفْظُهُمَا

255} *Rabbiin dandeytii isaatin ,waan uume

وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

hunda olii, inni guddicha waa takkattin haajamne kan wanni isa malee jiru hundinuu gara isaa ,haajamtu, karaa, hundaan ,aayanni , boodaa ,tun {aayatulkursii} je'amti, **Allaahu laa ilaaha illaa huwal hgayyulqayyuum** hanga **Al azgiim** gayutti, aayanni kursi'ii tun, darajaa khopha'aa guddoo qabdi, nabi muhammad akki je'an nageenyi isaanirratti haa jiraatuu; {namni salaata hunda booda aayata kursi'ii qara'e jannata haqa godhate, wanni seenuu isa hanqisu du'a qofa,yoo du'e jannatuma seena}, je'an, namni aayata tana salaata duuba qara'urratti obsu nama dhuga'aan Rabbi dhugo'oomsu takkaayuu isaaf gad je'u,namni hoggaa rafu, yookaa hirriibaf ka'e, aayatulkursii qara'e isaafii ollaa isaa hunda waan hamtuu hundarraa najaa baase ,yookaa nagaya godhe,ammas nabi muhammad akki je'e; {aayatulkursiin mana tokko keessatti qara'amtee sheyxaanni mana san keessaa godaanuu hin oolle, ammas mana san hanga halkan afurtamaa falfala'aafii falafaltuun hin seentu}.

*Diinaa keessa dirqiin hin jirtu,maalif,

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ

*Karaan qajeello'oo,karaa jallinarraa fooyamee jiraa, karaan qajeello'oo karaa islaamati, karaan jallinaa karaa kufri'iiti ,karaa waaqa moromu'uuti,

فَدَّبَّيْنِ الرُّشْدِ مِنَ الْغَيِّ

*Namni sheyxaanatti kafaree,

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ

*Rabbii tokkichatti amane,takkaayuu dhugo'o'oomsu,

وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ

*Dhugumaan haada jabaa qabate,diinaa dhuga'aa qabate,

فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ

*Haada citii hin qabne,kan nagayaan ja nna-
ataan isa gayu {kgurwaa} jechuun ; hidhaa
jechu',{ wuthqaa } jechuun; jabduu jechu',
{infisgaama} jechuun;kan hin cinne jechu,

لَا انفِصَامَ لَهَا

256} *Rabbiin waan isin jettan ni dhagayaa ,
waan isin dalaydan ni beeka

وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

*Rabbiin aanaa warra isatti amaneeti ga-
rgaaraa mu`mintootati .

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا

*dukkanarraa,ifa'atti, saan, baasa ,dukkana
kufri'irraa ifaa diina'atti isaan baasa

يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

*Warra waaqatti kafare aanan isaanii she-
yxaana,

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الطَّاغُوتُ

*Ifaa iimaanarraa gara dukkana kufri`itti
isaan baasa , karaa gaari'irraa karaa ham-
a`atti isaan maysa .

يُخْرِجُونَهُمْ مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ

257} Jarri,sun,warra,ibiddaati, kanneen
zalaalamii ibidda itti gubatan keessaa
hin baane.

أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا

خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad oduu nam-

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ

icha tokko kan tokkummaa Rabbii didu'uuf,nabi ibraahiimin morome hin aga-
rree? takkaa hin dhageenyee? namichi nabi Ibraahiimin morome sun, namicha
tokko kan {numruuzh} je'amu,

*Sababaa Rabbiin mootummaa isaaf ken-

أَن آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ

nee,isa qananiisef qooqee, wasanaa bayee,Rabbitti gara galee,bakka Rabbiif
galata galchu, ifumaan an Rabbi je'ee jallatee,namas jallise, duuba numruuzh
eega nama hunda jallisee Rabbi isaan je'an, nama ibraahiim je'aniin tokkootu
Rabbi siin hin jenne jechaa dhagaye,duuba nabi ibraahiim yaamee, Rabbiin
kee eenyu je'ee gaafate, gaafannaan,

* Rabbiin kiyya kan ajjeesu kan jiraachisu
je'een, jennaanin,

إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ

*An nan jiraachisa ,nan ajjeesa,hunoo argi
je'ee, nama lama yaamee tokko ajjeesee ka-
an lakkisee,kunoo ajjeesee jiraachisee je'ee
nabi ibraahiimitti morome,

قَالَ أَنَا أَحْيِي وَأُمِيتُ

*Nabi ibraahiim akka numruuzh dubbii

قَالَ إِبْرَاهِيمُ

laaqu'uu je'ee akkana je'u,takkaa dalagu garraan,ragaa tokkummaa Ra-bbii, milikkata dandeytii isaa, kan biratti dabree,wanni numuruuzhin je'e

*Mee yoo dhuga'aan Rabbi taate ,Rabbiin nuti itti amanne,aduu gara bayaatii fidaa ,ati aduu gama dhiyaatii fidi je'een,

فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ

*Hoggaa san numruuzhin Rabbitti kafare sun dhama'ee,si'amee waan nabi ibraahiimif deebisu wallaalee, akka inni Rabbin tayin namuu beeke

فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ

258} Rabbiin ,warra, kafaru'uun if miidhe , karaa gaarii hin qajeelchu, karaa dubbii ifi-itin jabeeffatan isa hin agarsiisu.

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

*Yaa ergamaa kiyya Muhammad , nama

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْبَةٍ

tokko kan odoo deemuu ganda beytul maqdisirra dabre,oduu isaa hin dhage-enyee?namichi beytil maqdisirra dabre sun {uzeyri} je'ama, isaatu harree yaa-bbatee,qirceeta keessatti midhaan mukaa asheeta kan tiin je'amu fudhatee ge-eba keessatti yookaa qarbata keessatti cunfaa inabaa fudhatee, isaa imaltuu de-emu beytil maqdisitti dhufe,

*Ganda beytul maqdis kan caccaphee man-

وَهِيَ حَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا

ootin Isaa ,gonbisaan ,dhaabarra ,jiggee gandi one arge,namni akkasitti, beytil ,maqdis, balleyse, mooticha tokko ,kan { bukhtunuussar } je'amu,duuba gabri-chi Rabbi {uzeyri} hoggaa beytil maqdis jijjiydee namni isi'ii dhume argu,

*Mee akkamitti Rabbiin ganda kana jiraachisee,akka duritti deebisa je`ee, ajaa`iba godhee if gaafate .

قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا

*duuba rabbiin ,akkaataa waan dhume itti deebisu isa garsiisu`uu jecha isa ajjeessee

فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ

*Eega du'ee amata dhibba tokko taa`ee , isa kaasee , yookaa jiraachisee

ثُمَّ بَعَثَهُ

*Hangam bakka tana turte ,takkaayuu tee-sse je`ee Rabbiin uzeyri gaafate .

قَالَ كَمْ لَبِثْتُ

*Jennaanin ,guyyaa,tokko, yookaa cinaa

قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ

guyya'aatin,as ture je'een,wanni inni guyyaa tokkomoo cinaa guyya'aatii se-yeef, ganama rafeeti du'ee, galgala kha'e,duuba guyyaan inni keessa ka'e, gu-yyuma keessa du'e tayuu yaade, takkaa seye,

*Duuba Rabbiin akki je'een hanga ati eega

قَالَ بَل لَّبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ

duutee teesse, guyyaa tokkoo mitii, yookaa cinaa guyya'aatii mitii, amata yookaa bara dhibba tokko teesse, yoo akka dhibba tokko teesse hubatuu feete,
*Nyaata kee mee laali, dhugaatii teetis mee

فَأَنْظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ

laali ,nyaanni isaa midhaan mukaa kan tiin je'aniini, asheeta qirceetattiin deemmatu, dhugaatin isaa inaba cunfame, duuba nyaatafii dhugaatin isaa sun tan bara dhibba teesse,

*Hin jirjiiramne,

لَمْ يَسْئَلْهُ

*harricha ,kee , mee ,laali , akkuma ati dhii-

وَأَنْظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ

ftetti jira moo akka biraati taye? Duuba {uzeyri} harree isaa yoo laaluu ta duutee lafee adii taate arge, duuba Rabbiin akki je'een wanni akkana sitti dalayneef akka dandeyyii teenya agartu'uufi,

*Ammallee akka nama biraatif akka Rabbiin nama du'e kaasuu dandayu akeekkaa si goonu'uuf,

وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِلنَّاسِ

*Lafee harree teetii mee laali,

وَأَنْظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ

*akka itti jiraachifnu ,agartaa,

كَيْفَ نُنشِزُهَا

*Eegasii akka itti lafee adii foon itti uwwif-

ثُمَّ نَكْسُوهَا لِحِمَاءٍ

nu agartaa, duuba harree lafee adii taate, laalee wanni arge lafee isi'ii ta walitti qabamtee, foon irratti mayree, lubbuun itti afuufamtee iyyitu,

*Duuba {uzeyri} hoggaa dandeyyii Rabbii ijaan argu,

فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ

259} *Akki je'e Rabbiin waa hundarratti dandayaa akkuman qalbi'iin beekhun arga'alle'een beekaa je'e, qaraatin gariin {ikglam} jetti makgnaan isi'ii ,akka Rabbiin waa hundarratti dandayaa taye beekhi jechu.

قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

*Yaa ergamaa kiyya muhammad, waan nabi ibraahiim je'e dubbadhu, wanni nabi ibraahiim je'e,

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ

*Yaa Rabbi akka ati waan du'e , itti jiraachiftu , ijaan na garsiisi je'e .

رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ

*Jannaanin Rabbiin akki je'e een:akkan an waa jiraachisuu dandayu hin dhugo'oomsituu je'een,

قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنَ

*Jannaan nabi ibraahiim yaa Rabbi nan dhugo'oomsaa,

قَالَ بَلَىٰ

*Haa tayuu wannin si gaafadheef akka arg-
a'aan qalbiin tiyya guutamtu'uufi, akka arg-
a'aan qalbiin tiyya gammaddu'uufi,
*Jennaan Rabbiin akki je'een,

وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي

قَالَ

*gosa shinbirro'oo,afur fuudhi , gosti afran ,
shokhoriisa risaa , harraagesa hindaqqicha .

فَخَذَ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ

*Duuba shinbirroo afran san ifitti as fuudhii
,qalii mummurii foonifii,baallii isi'ii walitti
makhii akka addaan hin beekkamne godhi,

فَصَرَّهُنَّ إِلَيْكَ

*Duuba foonifii baallii shinbirroota afran
sanii, tan walitti laaqamterraa gaara biyya
teetii hundarraa qoodii kaayi

ثُمَّ أَجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا

*Eegasii foonifii baallii Shinbirroota sanii ,
koottaa ji'ii ifitti yaami .

ثُمَّ ادْعُهُنَّ

*Hundi isi'ii jiraatteti, oriitee sitti dhuftii,

يَأْتِيَنَّكَ سَعِيًّا

*Rabbiin kan waa takka isan dadhabsiifnee
beekhi,

وَأَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ

260} *Kan waan malu dalagu duuba nabi

حَكِيمٌ

ibraahiim shinbirroo afran san fuudheti,gorra'ee,mataa irraa mummuree ,mato-
otii if biratti lakkisee,waan mataan tayin foonifii baallii isi'ii walitti tumee,akka
Rabbiin je'eenitti,isa walitti makame kana gaara hundarraa qoodee ,eegasii ya-
ame, duuba humniti shinbiroota sanii hundi gara humna isi'ii ceetee, takkaayuu
barartee, mataa ifitti deebitee, isi'ii guutamtee barartu gara nabi ibraahiim
dhufte ,wanni Rabbiin dubbii tana addeesef dandeytii isaatifii ,beekkomsa isa-
atifii,akka nama du'e kaasu ,akka eeg-asii dalagaa isaa agarsiisu nu beysisu'uufi
.Waan Rabbiin nuuf addeyse dhugo'oomsuu dhabuun , waan gabroottan Rab-
biitin maluu miti, haa tayuu waan qalbi'iin dhugo'oomsan ijaan nu garsiisi
je'anii Rabbi gaafatuun waan dhoowwamuu miti, amantii yookaa dhugo'o-
omsuu ida'atu'uu jecha, akka nabi ibraahiimifii, uzeyri gaafatan, haa tayuu
wanni amma gaafii akkanatti nama geessu hin jiru eega Rabbiin karaa shari'aa
isaa nuu guutee wahayyuu nuu ibsee.

*Haalli warra horii isaanii Rabbii je'ee ken-
nuu wanni fakkaat

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

*Akka haala nama firii takkittii dachii gaarii
keessa buusee,duuba magartee dame torba
baaftee .

كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ

*Damee yookaa sumayyoo hunda keessa

فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ

firiin dhibbi tokko jiruuti ,duuba Rabbiin nama firii takkittii facaafateef,firii takkittii san magarsee damee torba itti atalchee,damee torban sanitti mataa torba godhee, firii dhibba dhibba dhalchiise dandeytii saatin, akkasuma nama Rabbii je'ee horii isaa kennatuuf kan karaa Rabbiitii je'ee karaa haqaatii je'ee horii isaa baasuf, kennaa takkittii inni kennatu galata isaa yookaa sawaaba waan inni kennatuu hanga dhibba torbaa isaa godha.

*Rabbiin nama fedheef sawaaba yookaa galata kennaa takkitti'ii dhibba torba isaaf dabrsa,

وَاللَّهُ يَضَعُ لِمَنْ يَشَاءُ

261 } *Waaqa yookaa Rabbi kennaan isaa bal'oodhaa Daangaa ,yookaa wasana hin qabduu, nama kennaa isaa haqa godhatu ni beekha.

وَاللَّهُ وَسِعَ عَلَيْهِمْ

*Warri horii isaanii karaa haqaatii je'anii kennan karaan haqaa karaa Rabbiitii,

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

*Kan waan kennatan jala dhaaddannaa

ثُمَّ لَا يَسْتَعِينُونَ مَا أَنْفَقُوا مِمَّا

hin deemsifne,takkaayuu isaan hin dhaaddanne,kan nama agarsiifatu'uuf hin kennine, {mannii} jechuun;dhaaddatu'uu jechu',abaluuf akkanan godhe, waan akkanaa kenneetifan rakko'oo baase jechu'uu,

*Ammallee kan {azhaa} takkaa nama laa-

وَلَا أَدَى

llessuu kennaa jala hin deemsifne, {azhaa} jechuun; nama waa kennaniif laalessu'u, nama waa kennaniif laalessuun, waan akkanaatin sii kenne je'anii, nama inni isa dhageysisuu hin feene duratti dubbatu', duuba warri waa kennatu, kan nama kennuuf arrabaafii waan biralle'een hin laalessine, kan waan kennuun hin dhaaddanne,

*Galata isaaniti Rabbii isaanii biraa waan kennanirratti argatan .

لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

*Wanni isaan addunyaa tanarratti sodaatan hin jiru , waan hamtuu hin dalaynee

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

262 } *Aakhira'attis hin yaaddawan, waan feenu dhabne je'anii, maalif ? waan gaarii dalagatanii sawaaba argatanii waan fedhaniin qanani'anii.

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

*Dubbi gaarii ,yookaa jecha gaarii je'anii, nama,waa khadhatu, takkaa waa barbaadu yoo waa kennu'uuf dadhaban deebisu'uutu

﴿ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ﴾

*Ammas nama afaan jabaatee waa khadhatu ,kan afaan hammaatu itti aaruu dhabanii isaa araaramu'uutu

وَمَغْفِرَةٌ

*Sadaqaa ,yookaa kenna dhaaddannaan

حَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعَهَا أَذَىٰ

jala deemturraa caala, afaan gaari'in khadhataa deebisu'uutu waa kennaniifii, eegasii waan kanan sii kenne je'anii qaannessu'urra, yookaa laalessu'urra caala .

*Rabbiin sadaqaa gabroottan isarraa du-reessa,

وَاللَّهُ عَنِّي

263} *Rabbiin kan obsa qabu , kan qixaaxa warra sadaqaa kennatuun dhaaddaturraa bo-oda aansu.

حَلِيمٌ ٢٦٣

*Yaa warra Rabbitti amane , waan kennataniin dhaaddatu'uun ,ammallee nama ken-nitaniif laalessu'uun sawaaba sadaqaa teess-anii ifirraa hin balleysinaa ,galata waan ken-nattanii ifin dhoowwinaa, yookaa irraa ifin hoongessinaa,

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يُبْطِلُوا صَدَقَتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ

*Akka namni horii ifii namni haa nu argu-'uuf kennatu ,sawaaba if duraa balleysutti, isin if duraa hin balleessinaa,

كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ

*Inni sun kan Rabbiifii guyyaa qiyaama'atti hin amanne, takkaayuu hin dhugo'oomsine ,inni sun munaafiqa,kan afaanin amanee ga-ra'aan hin amanini,

وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ ءِآخِرِ

*nama namni haa, na argu'uuf waa kennatu kenna, an isaa sun wanni fakkaattu dhagaa siidaa mucucaataa biyyeen waa xiqqo gub-baa jirtu .

فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ

*Kan roobni yookaa bokkeenya jabaan dha-gaa sanitti roobee biyyee san irraa haqee, yookaa dhiqee,

فَأَصَابَهُ، وَأَبِلَ

*Dhagaa san siidaa calalaqaa homaa irran jirre lakkise,duuba warri namni haa na arg-u'uuf waa kennatu akkasii,

فَتَرَكَهُ صَلْدًا

*Sawaaba waan kennataniin takkaa sadaqat-

لَا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا

anii guyyaa boruu Rabbi biraa hin argatan, akkuma warri oyrun isaanii dha-ga'aa ,hoggaa roobe bu'aa roobarraa argataniin facaafatuu hin dandeenye, warri haa na argani'iif waa kennatu guyyaa boruu galata waan kennataniin hin arg-anne,

264} rabbiin,warra, isattin, amanin,karaa ga-arii isaanii tolu isaan hin qajeelchu

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ٢٦٤

*Ammoo kennaan warra jaalala Rabbii barbaadu'uu je'ee waa kennatuu,

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ

مَرْضَاتِ اللَّهِ

*Kan ammallee waan islaamni, dhufeen dhugo'oomsu'uu jecha ,dalagaa, lubbuu,isa-anitiin galata Rabbii barbaadu'uu kennatu, kennaan isaanii wanni fakkaatu,

وَتَشْبِيحًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ

*Masnoo bakka ol fuudhamtuu wal qixaa jirtu , tan roobni guddaan itti roobee

كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ

*Midhaan isi'ii dacha dacha gootee dhalte, sababaa rooba guddaa saniitin,

فَعَانَتْ أَكْطَافًا ضَعْفَيْنِ

*Ammoo masnoon dachii ol fuudhamtuu wal qixaa sun yoo roobni guddaan ittin robin .

فَإِن لَّمْ يُصِيبْهَا وَابِلٌ

*Roobuma xiqqa'aatu gayaafii isumaan dha-

فَطَلَّ

liti,bakkeen isi'ii gaarii tayu'uu jecha, duuba kannaan warra Rabbii je'ee jaalala isaa barbaadu'uu je'ee kennatuu,akka masnoo gaara gubbaa dachii wal qixarra jirtuutii,akkuma masnoon tun roobni itti guddatuu, xiqqaatuu bu'aa fiduun oolle ,sadaqaan namni jaalala Rabbiitii je'ee kennatus xiqqaatuu guddatuu Rabbi biratti guddifamtee galata dacha dachaa isaa fiduun oolle,

265} *Gooytan ,takkaayuu waaqni waan

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾

isin dalaydan xiqqaatuu guddatuu ni argaa, waan kennitaniifis ni beekhaa ,Rabbii jecha kennitanuu namni haa nu argu'uuf kennitanuu, duuba hundaafuu karaa maluun galata galcha,rabwaa} jechuun; tabba jechu', {waabilun} jechuun ; rooba gudda' jechu', {xallun} jechuun; rooba xiqqa'

*Si takkoon keessan masnoo qabaatuu jalalataa?,

أَيُّودٌ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ

*Masnoo timiraatifii inabaa

مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ

*Masnoo lagootin hedduun isii jalaa yaatu,

تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

*Kan masnoo sanirraa, waan midhaan mukaa taye kan nyaadhamu hunda argatu .

لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ

*Kan dulloomee dalagaa hin dandeenye,

وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ

*Kan ilmaan xixiqqaa dalagaa hin gayin qabu,

وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضَعْفَاءٌ

*Duuba qilleensi jabaan roobni keessa jiru takkaa bakhakkaan keessa jirtu itti bu'ee, takkaa amadeeyni itti bu'ee,

فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ

*Masnoon sun duraa gubattee , duuba nami-

فَأَحْتَرَقَتْ

chi dullachi joollee xixiqqoo qabuufii , joolleen isaa dhama'anii hafan, kan waan dalagan hin beyne, kan waan jiraataniin hin qabne, duuba isin yaa mu'mintoota namni isinirraa akka namicha kanaa tayuu fedhu jiraa? hin jiru jechu', wanni Rabbiin haala namicha kanaatin nuuf akeeku ,haala nama waan gaarii namni haa na argu'uuf jecha dalaguuti,akkuma namichi masnoo gaarii waytii akkaan itti haajamu dhabee rakkatu, takkaayuu rifatu,namni waan gaarii kennaa tayuu waan biraa tayuu namni haa na argu'uuf dalagu guyyaa boruu sawaaba waan dalagee san dhabee rakkatu'uu jiraata ,

*Rabbiin akkuma haala nama waan gaarii Rabbii je'ee hin dalagin isinii ibse, nama masnoo yaroo itti haajamu dhabetti fakk-eesse ,waan birallee wahitti isinii fakkeessee isinii addeessa,

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ

266} *Akka ,waa ,wahirratti ,Laalattanii dammayxanii barattaniif,takkaayuu gorf-amtaniif jecha.

لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

*yaa, warra, rabbiifii rasuulatti amane,

يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا

*Waan dalagattanii argatta nirraa,waan gaarii jaalattan, kenna'aa nama haajamu gargaaraa ,

أَنفِقُوا مِنْ طِبَابَتِ مَا كَسَبْتُمْ

*Ammallee waan dachi'irraa isinii baafne-

وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ

rraa,waan gaarii qalbiin teessan jaalattu namaanis jaaladha'aa kennadhaa, wanni Rabbiin dachi'irraa nuu baase kan irraa waa kenna nuun je'e ,midhaanifii meetafii ziqiya,yoo zakaan itti wajabe, likkii zaka'aa kennuun dirqi yoo zakaa hin gayin tola oolani waa irraa kennuun ni barbaadama hanga dandayan ,

*Beeka'aa,waan hamtuu ifii hin jaalannirraa

وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ

nirraa sadaqaa waan dubbannee hin kenninaa, akka hoggaa zaka'a mishinga'aa faa baafatan ,midhaan xaliilarraa midhaan xaliilan tayin,kan akka midhaan hinchinnii qabuu faa,haajama'aa kennu'uuti,sun waan Rabbiin irraa nu dhoowwe

*Waan nafii hin qabne san,odoo namni haqa

وَلَسْتُمْ بِتَاغِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ

irraa qabdan, bakka haqa keessanii isinii kennee,yoo ija irraa gad qabattanii, haa tayuu jettaniituma fudhattan malee, silaa bakka haqa keessanii hin fudhattan ,duuba waan hoggaa haqa keessan barbaaddan yoo ija irraa qabattan malee fudhatuu hin jaalanne ,akkamitti hoggaa haqa Rabbii kennitan, waan gaarii dhiiftanii waan hamtuu kennitan?,

*Waaqni yookaa Rabbiin ,kennaa teessani-
rraa dureeysa beekhaa .

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ

267} *kan akka maratti faarfamuu hu-
badhaa

حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾

*Sheyxaanni yoo sadaqaa kennattan ni de-
ydan takkaa ni hiyyoomtan je`eeti isin sod-
aachisee haajamaa gargaaru`urraa isin dho-
owwa.

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ

*Sheyxaanni waan hamtuu Hundatti, isin
,kaasa,wanni hamtuun inni itti isin kaasu ,
takka doyn'ummaa karaa haqatti horii ba-
asuu dhabu' ,

وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ

*Ammoo Rabbiin sababaa waan sadaqatta-
niitif jecha,dilii isinii araaramee bakka waan
kennatanii waan biraa isinii kennu'uuf baa-
llama isinii seenee jira,

وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا

268} *Kennaan Rabbi bal'o'oo,nama ke-
nnaa isaa haqa godhatu ni beeka .

وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾

*Waaqni beekkomsa bakka qabu , kan na-

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ

fii qabu,kan dalaga'atti nama kaasu, abbaa,fedheef kenna {hikmaa} jechuun:
beekkomsa faaydaa qabu,abalu hikmaa qaba jechuun beekkomsa qabutti da-
laga jechu', kan dalagaa hunda waytiin isi'iin maltu keessa dalagu,

*namni,hikmaa yookaa beekkomsa faaydaa

وَمَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

qabu Isaa kenname dhugumaan kheyriin yookaa qananiin hedduun isaaf kenn-
amte ,maalif namni hikmaa qabu yookaa beekkomsa faaydaa qabu argate,
dalagaan gaarin addunya'aa aakhira'atti isaaf toltu, takkalleen isan dabartu,
duuba namni akkanaa kun isumaatu qanani zalaalami'ii keessa jira,

269} *Waan Rabbiin dubbate kanaan warra

وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾

aylii qajeello`oo qabu malee warri kuun hin gorwarri aylii qabu sadaqaa Rab-
biin itti nu gorse kennateeti, galata isaa argatee, sheyxaana injifata.

*Wanni isin kennattan, sadaqaa tayuu za-
kkaa tayuu,

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ

*Takkaa qodhaan if qabsiiftanii dalayda nii
Guuttan,nazriin akka yoo Rabbi dhukkuba
kanarraa na fayyise hiyyeessafan sadaqaa
kenna jechu'uutii,

أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ

*Rabbiin waan isin dalaydan san hunda ni

فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ

beekhaa galata isinii galcha waan daleyd-anirratti,

270} *warri Rabbitti balleessu`uun if miidhe

وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٢٧٠﴾

tumsan argatan,warri zakaa hiyyeessa dhowwatu'uun takkaa qodhaa if qabsiise guutuu dhabu'uun, takkaa karaa badi'itti horii baasu'uun qixaaxa Rabbii mudatee if miidhe, nama isaa dirmatee qixaaxa Rabbii jala isa baasu hin argatu.

*Kenna waajiba hin tayin tan ifuma biraa tola,oolu'uu jecha kennattan,yoo dirree baaftanii nama haajamuu kennitan

إِنْ بُدُوا الصَّدَقَاتِ

*Waan gaarii mul'iftan,

فَنِعْمَ هِيَ

*yoo mmoo dhoysitanii warra haajamuuf kennitan,

وَأِنْ تُخْفَوْهَا وَتُؤْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ

*Sadaqaa dhoysitanii warra haajamee kenn-

فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ

itantu, sadaqaa dirree baaftanii kennitanirra caala, akkasuma sadaqaa warra haajamu kennu'uutu warra hin haajamnee kennu'urraa caala, ammoo wanni kennitan kun yoo waan Rabbiin ajaja jabaa dalaga'arra oolchu'urraa hafiinsi hin jirre kan itti nu ajaje taate,kan akka zakaataa faa dirree baasanii hiyyeeyyi'ii kennu'uutu irra caala, akka namni sirratti laallatee zaka baafatuuf,

*Rabbiin yoo akka inni je'utti waa kennattan dilii teessan isiniif araarama,

وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ مِّنْ سَيِّئَاتِكُمْ

271} *Rabbiin waan isin dalaydan hunda

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾

keessa beeka waa takka wanni isarraa dhokhatu hin jiru,waan dalaydan hundarratti akka maluun galata isinii galcha.zamana nabi muhammad nageenyi isaanirratti haa jiraatuu, namni gariin orma islaamarraa warra hin amaniniif yoo aman malee sadaqaa hin kenninu je'anii, warra haajan itti jirtu karaa kaanan isalaamatii seensisu'uu kaanan Rabbiin warra akkas dalagu'uu ka'een akki je'e.

*Islaamatti isaan seensisuun sirratti hin jiru ,wanni sirratti jiru islaamatti isaan yaamu'uu ,yoo islaamatti isaan seenan tolte , yoo kaan ati dalagaa tee geessiftee wahuu sirratti hin jiru,

﴿ لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ

*Kan abbaa fedhe islaamatti seensisu Rabbi, isaatu isaan qajeelchee islaamummaa isaan jaalachiisa ,

وَلَا كُنَّ اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

*Wanni isin hori'irraa kennattan,

وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ

*Lubbuma teessaniif kennattan galanni waan kennitanii isiniif kennama .

*Waan kennattan galata Rabbii barbaadu'uu jecha malee waan biraatii hin kennatinaa takkaa hin kennattan,

*Wanni isin Rabbii jettanii kennattan xiqqaattuu , guddattuu, galanni isi'ii isiniif kennama,

272} waa takka isinirraa ir'atee, hin miidhamtan.

*Wanni kennattan,tan akka sadaqa`aa , ta hiyyeeyyi`iiti , ta nama waan qabneeti

*Isaan warra qabsoo haqaatii jecha qoph-aayanii ,taa'an , kan dalagaa jihaadatii je'anii dalagaa addunya'arraa citan

*Warra biyya keessa deemee naggadatuu hin dandeenye sababaa qabsoo haqaatii hidhatu'uutii jecha, {dgarban} jechuun: biyya ke-essa deemu'. Jechuu,

*namni ,haala ,isaanii ,hin ,beyne, warra dureeyyii wahitti hin haajamne isaan seya .

*Sababaa isaan waa nama hin khadhaanneef,

*Jara san akka isaan warra haajaman tayan milikkataan beyta ,milikkanni yookaa asxaan isaanii rakkoo yookaa cingii fuulafii, qaama isaanirraa mul'attu,

*Isaan kanuma akkasitti rakkoon itti jirtu waa takka nama hin khadhatan .

*Khadha'aan nama hin rakkisan , matumaa-

nuu nama hin khadhatan,duuba jara kana kan waan kennattan fudhatuu haqa godhatu, {ilhgaafan} jechuun: nama rakkisu yookaa hiffisu' jehuu,

273} *Waan horii keessanirraa nama haaja-

mu haajaa baasu`uu baaftan,rakkataa furu'uuf,warra qabsoo haqaa godhu gargaaru'uuf xiqqaattuu, guddattuu Rabbiin ni beekhaa galata dacha dachaa godhee isinii galcha.

*Warri horii isaanii halkanii guyyaa sadaqatu

فَلَا تَنْفُسِكُمْ

وَمَا تَنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ

وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤَفِّ إِلَيْكُمْ

وَأَنْتُمْ لَا تَظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾

لِلْفُقَرَاءِ

الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ

مِنَ التَّعَفُّفِ

تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ

لَا يَسْتَأْذِنُ الْتَّاسِ

إِلْحَاقًا

وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِالْإِجْلِ وَالنَّهَارِ

*Karaa ,dhoysa'aatin ,ammallee karaa mu-
l'atuun , warra haajamee kennu

سِرًّا وَعَلَانِيَةً

*Galata,isaanii,gurguddaa,Rabbii isaanii
biraa qaban .

فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

*Addunyaa tanarratti waan sodaatan hin
qaban waan hamtuu hin dalaginiif

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

274} guyyaa,boruutis,hin yaaddawan, takkaa
hin rifatan,waan namni biraa argate dhabne
je'anii hin yaaddawan,waan waan fedhan
hunda argataniif jecha.

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

*Isaan takkaa warri ribaa, yookaa horii
dhalaa nyaatu , takkaa fudhatu ,

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا

*Guyyaa boruu hoggaa qabrii isaanitii ka'an,
nama hoggaa jinniin dhooytee, qalbiin tuqa-
mtee, akka demu gamaa gamana kufa`aa

لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ

الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ

deemutti,qabrii isaanitii ka'an malee nagayaan qabrii isaanitii hin ka'an, mili-
kkata kanaan warri ribaa nyaatu guyyaa qiyaama'aa beekkama ,{yatakhabb-
axuhuu} jechuun :batachu' ,takkaa,amna,yookaa deemsa bakka miila kaayan
hin beyne ,kufa'aa deemu' jachu' ,{minal massi} jechuun: maraatu'urraa jechu'u

*Warri ribaa nyaatu,hoggaa qabri`ii ka`u
kukufaadhaa ka`uun .

ذَلِكَ

*Sababaa isaan dubbii Rabbii didu'uuf gur-
guraafii ribaan akkuma tokko je'anii, Rabbi
mokkoraniif,

بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا

*Rabbiin biti'ii gurgura baqqaasiseeti takkaa
geessiseeti ,riba'arraa dhoowwee jiraa,

وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا

*Duuba namni gorsi Rabbii isarraa isa
gayee,

فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ

*Ribaa nyaatu'urraa dhoowwame,

فَأَنْتَهَى

*Wanni inni odoo gorsi Rabbii isan gayin
Riba'arraa nyaate isaaf dhiifama, namni de-
ebisi je'ee isarra barbaadu hin jiru

فَلَهُ مَا سَلَفَ

*Ammoo dilii isaaf araaramuun gara Ra-
bbiiti, deebiti dubbiin sanii harka Rabbiiti
jirti jechu'

وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ

*ammoo namni eeguma heera Rabbii kan
riba'atti rarra'u kana dhagayee,akka Rabbiin
irraa dhoowwe beekhee ,duuba sanumaan
wajji ribaan akkuma biti'iiti je'ee, ribaa nya-

وَمَنْ عَادَ

atu'utti deebi'e,

275} *Isaan warra ibiddaa ,kan zalaalamii keessaan baane.

فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

*horii karaa riba'aatin argatan Rabbiin barakaa irraa fuudha,ni ir'isa, {yamhgaqu} jechuun: ni haqa jechu'

يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا

*ammoo,Rabbiin ,horii, sadaqaa yookaa

وَيُرِي الصَّدَقَاتِ

zakaa irraa baasan ni heddommeysa,sawaaba sadaqa'aa yookaa horii warra haajame gargaaru'uu kennanii Rabbiin ni guddisa, galata dacha dachaa godhee ,namaa kenna,zakaan kennatan,sadaqaan baafatan, waan horii eegee gabbisu, ammoo horiin karaa riba'aatin nyaatan yookaa argatan waan horii balleysu tanaaf jecha riba'arraa fagaadhaa, zakaa baafadhaa , nama haajamu gargaaraa, jaalala Rabbii argadhaa,

*Rabbiin nama isaan moromu kan ribaan halaalii ni gaya je'u,

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ

276} *Kan ribaa nyaatu'uun dilaaye hin jaalatu qixaaxa guddaa isa qixaaxu'uu jiraata.

أَشِيمِ ﴿٢٧٦﴾

*Ammoo isaan Rabbitti amananii waan gaarii namaa sa`aa tolu dalagan

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

*Warri salaata salaatee zakaa baafatu,

وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَءَاتَوُا الزَّكَاةَ

*Galata guddaa Rabbii isaanii biraa qaban,

لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

277} *Jarri sun addunyaa tanarratti waan so daatan hin qaban, aakhirattis waan dhabne je`anii yaaddawaniif hin qaban

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾

*Yaa warra Rabbitti amane Rabbi sodaadhaa,

يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

*Waan ribaa durirraa isinii hafe hin barbaadina`aa dhiisaa , {zharuu} jechuun

وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا

278} *Yoo kan dhuga'aan Rabbitti amantan

إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾

taatan,wanni aayanni tun buutef, gariin namaa horii odoo riba'arraa hin dhoo-wwamin, riba'aan nyaatuu turan kan namarratti isaanii hafe barbaannani ribaa haarawa dhiisu'uun wajji. ma'naan kanaa waanuma ribaa taye cufa dhiisaa jechu' ,yoo kan dhuga'aan Rabbitti amantan taatan ,riba haarawa tayuu kan dur tayuu.

*Ammoo yoo waanan itti isin ajaje kana da-

فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا

laga'arraa oolchuu baattanii ribaa nyaattan,
*Duula Rabbiifii rasuulli isaa isinitti duulan

فَأَذْنُوبُ يَحْرَبِ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

lola isaan isiniin lolan beekkadhaa duuba aayanni tun buunan lakkii waa Rabbiifii rasuula isaatin loluu hin dandeenyu je'anii waan riba'arraa namarratti isaanii hafe hunda dhiisan, duuba Rabbiin akki je'een,

*Yoo ribaa nyaatu'urraa deebitan,

وَإِنْ تُبْتَمَّ

*Mataan horii keessanii keessani,

فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ

*Horii keessanitti dhala ida'attanii nama hin miitan,qarshii takka namaa liqeessitanii qarshii lama faa irraa galfatu'uun,

لَا تَظْلِمُونَ

279} *Isinis mataa horii keessanii dhabda-

وَلَا تَظْلِمُونَ

nii hin miidhamtan, ribaan Rabbiin irraa nu dhoowwe bakka lamatti baya yookaa karaan lamaan argama,tokko karaa liqi'iitini,namni horii namaa liqeessee hanganarraa ida'ii naa galchi je'een,ribaa nyaate, ammoo kuun karaa biti'ii gurguraatin argama ,namni midhaan gosa takkaa wal caalchisee walitti gurgure , akka suguda qamadi'ii tokko kennee ,suguda qamadi'ii lama fudhatu'uutii, ribaa nyaate ,ziqiyaa'fii ziqiya meetafii meeta walitti gurguruunis akkasi gosa ribaadhaarraa tokko, jooniyaa ta-kka namaa kennitee gaafa midhaan bilchaatee tumame, jooniyaa lama irraa fudhatu', ribaan akkanaa kun waan ummata ware-erse, maalif namni kenne midhaan bakka gayeeti, namni narraa fuudhe kun dachaa godhee naa galchamoo, takkaa midhaan badeeti matumaanuu horii kiyya dhaba je'eeti halkanii guyyaa yaaddawa,yoo inuu hin maraatin ,namichi irraa fuudhes akkasuma ,waanin fuudhe kana galchuu dandayamoo hin dandayu ,namni jooniyaa takka naa kennee jooniyaa lama narraa fudhatu kun haqa malee horii kiyya fudhate, haajaa natti argamte argeeti horii xiqqaa naa kennee waanin an qabu na harkaa dhadhawate je'eeti halkanii guyyaa yaa-ddawa,yoo inuu hin maraatin tanaaf je'eeti Rabbiin riba'arraa nu dhowwe ,dii-naggee takkaayuu horii ummataa eegu'uuf ,ammallee jaalala namayyuu jidd-u'utti gad dhaabu'uuf ,tanaaf jecha namni obboleessa isaa kan rakkate arge, waan qabu dhalaan male'etti liqeessefii rakkoo keessaa baasu', eegasii hoggaa inni rakkoo keessaa baye hanguma liqeesef irraa fudhatu'.

*Namni horii irraa qabdan yoo hiyyoomee waan amma isinii kennu dhabe .

وَإِنْ كَانَتْ ذُو عُسْرَةٍ

*Wanni isinirraa barbaadamu hanga inni waa argatee isinii kennuu dandayu isa afatu`

فَنظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ

280} Nama horii keessan isinii galchuu dha-beef , horii San dhiiftaniifii irratti sadaqatu`-uutu, yookaa gargaaru`uutu isinii irra caala

وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾

odoo silaa beytanii,yoo kuma namarraa qabaattanii, kuma san isinii galchuu dadhabe dhibba shan dhiiftaniifii ,dhibba shan irra barbaadu'uutu irra isinii caala ,inumaa nama hiyyoomee,waan isinii galchu dhabe kanaaf ,waan isarra jiru hunda isaa dhiisu'uutu akkan irra caala ,wanni dhiisan kun sadaqaa,yookaa gargaarsa je'ama,akkasuma hanga inni argatee isinii kennu afatuun sadaqaa je'ama,nabi muhammad akki je'e: {nama ,nama deynii kennuu dadhabe afate, takkaayuu irraa bu'eef Rabbiin addunya'aa aakhira'atti waan jabaate jalaa isa baasu'uuf if qabe} je'an

*Yaa,gabroottan,Rabbii guyyaa isa keessa gara Rabbii deebitan sodaadhaa

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ

281} *duuba eega gara Rabbii keessanii, deebitanii,namuu waan,dalage,ni, argata kan , waan gaarii inni dalage duraa ir`isu`uun hin

ثُمَّ تَوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

﴿٢٨١﴾

miidhamne ,kan akkasuma dilii inni hin dalagin irra kaayu'uun hin miidhamne, aayanni tun aayata maayyii yookaa booddee nabi muhammadirratti buute nageenyi isaanirratti haa jiraatuu.

*yaa ,warra ,rabbitti,amane ,yookaa dhugo'-oomse,

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا

*Yoo deynii yookaa waan akka liqi'ii faa walii kennitan,

إِذْ أَنْتَدَايْنِمُ بَدَيْنِ

*Hanga waytii yookaa yaroo beekkamtu'utti yoo walii liqeessitan, takkaayuu gati'iin walii gurgurtanii, walirraa bitattan,

إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى

*deynii san yookaa waan walii liqeessitan san hanga inni tayeefii,yaroo inni itti isinii galu katabaa, yookaa barreysaa, akka wal diddaan isin jiddu'utti hin dhufne ,

فَأَكْتُمُوهُ

*Namni waa barreessuu yookaa katabuu beeku,waan walirraa qabdan karaa haqaatin isin jiddu'utti haa katabuu, kan horii namarra jiruufii yaroo itti galchan hin idaane, kan hin ir'ifne,

وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ

*namni waa barreessuu beekhu, yoo koottaa waan kana nuu katabi je'aniin katabuu hin didin,

وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ

*akkuma Rabbiin waa isa barsiisee nama birarraa isa caalchisetti, inninis galata isaa galchee gabroottan isaa haa gargaaruu,

كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ

*Haa katabuu,

فَلْيَكْتُبْ

*Namichi deynin,yookaa hayn'i isarra jiru haa katabsiiuu,wanni innumti katabsiisuf, akka waan isarratti katabamu ehamuun isaa beekkamuufi,

وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ

*namani hayn'i irra jiru, kan nama katabsiisu sun Rabbii isaa haa sodaatuu .

وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ

*tanaaf jecha horii isarra jiru,ir'isee hin katabsiisin, ammallee waytii jirjiiree hin katabsiisin

وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا

*Yoo namni hayn'i isarra jiru nama dunooro akkaataa jiru`uu hin beyne taye

فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا

*Takkaa yoo nama katabsiisuu hin dandeenye teye,joollumma'aaf yookaa dullumma'aaf

أَوْ ضَعِيفًا

*Takkaayuu kan mataa ifiitin katabsiisuu hin dandeenye taye, afaan wallaalaf, yookaa arrabaa qabamuu fa'aaf,

أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ

*Namni isarraa bakka dhaabbatu kan akka abba`aa , haa katabsiisuu .

فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ

*Karaa haqaatin,

بِالْعَدْلِ

*Waan qaaxaro'oon walirraa bittanirra-tti yookaa walii liqeessitanirratti, dhiira teessanirraa nama lama ragaa lakkaawaa takkaayuu godhaa,

وَأَسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رَجَالِكُمْ

*Yoo dhiirti lama tan ragaa isinii taatu hin argamin,

فَإِنْ لَمْ يَكُنَا رَجُلَيْنِ

*Dhiirticha tokkoofii dhalaa lamaatu ragaa isinii taya ,

فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ

*Warra ragaa tayurraa,nama isin jaalattantu ,ragaa isinii taya,wanni dubartiin lama bakka dhiira tokkichaa dhaabbattee ragaa batuf,

مِمَّنْ رَضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ

*Akka yoo isaan lamaanirraa nama , to kko ,irraanfate tuun ,yaadachiiftu`uufi, maal if dalagaa beeraa tan mana keessatiifii tan alaa heddommina keessa isii irraanfachiisun ni mala,

أَنْ تَضَلَّ إِحْدَهُمَا فِتَدَكَّرَ إِحْدَهُمَا

الْأُخْرَى

*Warri ragaa tayuu andayoo kootta`aa ragaa

وَلَا يَأْتِ الشُّهَدَاءُ إِذْ أَمْدُعُوا

tayaa je'aniin hin didin takkaa waan tanaan dura ragaa taye,yoo koottaa ragaa bayaa je'aniin ragaa bayuu hin didin, maalif? ragaa tayuu diduun takkaa ragaa bayuu diduun haqa walii balleessuu je'amaa,

وَلَا تَسْمَعُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ

*waan ragaa irratti baatan katabuu hin hifatinaa ragaa qabna jettanii katabuu hin dhiisinaa, haqaafii raga'allee katabaa

صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِۦ

*Wanni katabdan xiqqaattuu guddattuu ha nga waytiin isii keessa haqa isinii galchan geessutti katabaa, guyyaa namni horiin irra jiruufii, abbaan haqaa itti walii galan katabaa,

*Waan walirraa qabdaniifii ragaa katabuun,

ذٰلِكُمْ

*Rabbi biratti irra qajeelaa,

أَفْسَطَ عِنْدَ اللَّهِ

*Warra,raga ,bayulle'eef, gaari'i waan katabbiin ragaa yaadachiiftuf yoo ragaan waa irraanfate,

وَأَقَوْمٌ لِّلشَّهَادَةِ

*Ammas waan walirraa qaban katabuun ha nga inni tayeefii waytii inni galu, shakkuu dhabu'utti isaan geessiti,

وَأَدْنَىٰ أَلَا تَرْتَابُونَ

*Yoo waan harkarratti walirraa bittanii gurgurtan taate malee,

إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً

*tan qaaxaroo malee walii kennitanii walirraa fudhattan ,waan odoo addaan hin yaane isin jiddu'utti argamee dhumu yoo taate malee jechu',

تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ

*waan, akkasii , san , katabuu, dhabuun dilii isinitti hin fidu, yookaa yakki isinirratti hin jiru,

فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا

*hoggaa,walirraa,bittanii ,walitti gurgurtan ragaa yookaa misikkirii godhadhaa , akka yoo wal dhabdan addaan isin baasu,

وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ

*Miidhan nama katabuufii nama raga bayu-

وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ

ttillee hin dalagamtu,akkuma abbaa haqaatifii nama hayni irra jirutti hin dalagamne,namni ragaa bayu akka malee ragaa bayee, namni waa katabus akka malee katabee, ir'isee takkaa ida'ee, abbaa haqaatifii, ammallee nama hayni irraa jiru hin dararu yookaa hin miidhu, akkasuma abbaan haqaatifii namni hayn'irra jirus, nama katabuufii nama ragaa bayu hin rakkisan, waan ragaa bayu'uufii katabuun hin malletti dirqanii,

*Yoo waan irraa isin dhoowwine diddani
dalaydan,

وَأَن تَفْعَلُوا

*dalagaan,sun,Rabbitti,yakku' karaa Rabbi-
rraa bayu',

فَأَن تَهْتَفُوا بِكُمُ

*Rabbi sodaadhaa, waan inni itti isin ajaje
dalagaa,waan inni irraa isin dhoowwerraa
dhowwamaa,

وَأَتَقُوا اللَّهَ

*Rabbiin waan addunya'aafii aakhira`atti
isinii tolu isin barsiisaa .

وَيَعْلَمُكُمُ اللَّهُ

282} *Waaqni beekhaa waa hundaati.

وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾

*Yoo imaltuu jiraattanii waa walii liqeess-
itan, yookaa gati'in waa walii kennitan,

وَإِن كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ

*Kan nama waa isinii katabu hin argatin,

وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا

*Nama deynii irraa qabdanirraa qabdii qab-

فَرِهْنَ مَقْبُوضَةً

dii fudhaa takkaayuu {baajaa} qabadhaa , akka hayn'i keessan isinii eegamu
akka yoo namni haqa irraa qabdan isin duraa bade,waan irraa qabattan san
bakka haqa keessanii fudhattan,

*ammoo'yoo,gariin ,keessan Garii ,keessan
,amanee deynii takkaa liqii walii kennitanii
qabdii walirraa qabatuu baattan,

فَإِن أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا

*Namni amananii ,amaanaa yookaa liqii ke-
nnaniif amaanaa san nama isaa kennee haa
galchuu, takkaa haa tolchuu,

فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمْنَتَهُ

*Rabbi isaa haa sodaatuu , amaanaa ganu`-
urraa haa fagaatuu .

وَلِيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ

*Yoo kootta'aa waan gartan ragaa bayaa je'-
anii isin yaaman ,hin dhoysina'aa waan gar-
tan himaa,

وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ

*Namni ragaa bayuu didee waan arge dho-
ysu qalbiin isaa baddu'u ,inni nama yakka-
mee ,qixaaxamu'uu jiraatu,

وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ دَخَأ إِثْمَهُ قَلْبُهُ

283} Rabbiin,waan isin dalaydan hunda
beekha, wanni isarra dhokhatu hin jiru .

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾

*Wanni dachi'ii samii keessa jiru hundi kan
Rabbiiti, isaatu uumee isaatu qaba ,

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

*waan hamtuu qalbi'in yaaddanii dalag-
u`uu murattan , yoo dirree baaften .

وَأَن تَبَدُّوا مَا فِي أَنفُسِكُمْ

*Takkaa yoo dhoysitanii dalagu'uu murattan,

أَوْ تَخْفَوْهُ

*rabbiin waan san guyyaa boruu isin garsiisa, waan mul'iftaniifii waan dhoysitanillee isin beysisa, irraa isin gaafata,

يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ

*duuba Rabbiin eega waan isin dalaydan akka quba qabu yookaa beekhu isin agarsiisee , nama fedhee waan inni balleeyse ni araarama,

فَيَعْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ

*nama , fedhe , waan , inni , balleyserratti ni qixaaxa,

وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ

284} *Waaqni waa hundarratti dandaya', waan inni dandayurraa tokko isin qixaaxu', jazaa'ii isinii galchu'.

وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾

*Ergamaan Rabbii muhammad qur'aana Rabbiin isarratti buuse dhugo'oomsee jira , takkaayuu itti amanee jira,

ءَا مَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ

*Mu'mintoonnis itti amananii jiran,

وَالْمُؤْمِنُونَ

*Hundinuu Rabbiifii, malaaykaa isaatiffii ki-taabban inni ergamoota isarratti buuseffii , ergamoota isaa hundatti amananii jiran , yookaa waan kana hunda dhugo'oomsanii jiran , mu'mintoonni waan akkanatti amanani akki je'u,

كُلٌّ ءَا مَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

*ergamoota Rabbii addaan hin babaafnu ta-

لَا تَفْرُقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ

kkaayuu hin layyanuu, hunda isaanitti amanna, akka yahuuda'aafii nasaaran ergamoota Rabbii addaan babaaftee, gari'itti amantee, garii moromtetti, nuti orma mu'minaa addaan hin babaafnuu itti amannaa je'an,

*Ammas wanni je'an: yaa Rabbi waan ati itti nu ajajje hunda dhageenye .

وَقَالَ أَسْمِعْنَا

*Waan ati itti nu ajajjeef gad jenne,

وَأَطَعْنَا

*Yaa Rabbii keenya araarama sirra barbaanna,

عُفْرَانَكَ رَبَّنَا

285} Eega duunee, kaaneti gama kee deebinaa nuu araarami.

وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾

*Rabbii lubbuu namaa waan dandeessutti malee waan isiin hin dandeenyetti hin giddu , yookaa hin dirqu

لَا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

*Lubbuun ,hundinuu, sawaaba, yookaa , galata waan dalagatteeti argatti .

لَهَا مَا كَسَبَتْ

*Ammas lubbuun hundinuu waan hamtuu ifii dalaydeef qixaaxamti namni waan namni biraa dalageef qixaaxamu hin jiru .

وَعَلَيْهَا مَا أَكْتَسَبَتْ

*Yaa Rabbii keenya waan ati irraa nu dhoowwite kan irraanfi'iin dalaynerratti nun qixaaxin,

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا

*Akkasuma waan kara'arraa baanee takkaa

أَوْ أَخْطَأْنَا

gufanee dalaynerratti nun qixaaxin, akka ummata nu dura dabre waan irraanfatanii, yookaa gufatanii dalaganirratti qixaaxxetti nun qixaaxin

*Yaa Rabbii keenya waan nuti ba'atuun dandeenye nurran kaayin dalagaa nuti dalaguu hin dandeenyetti nun ajajin,

رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا أَصْرًا

*Akka warra nu dura dabre gootetti takkaa-

كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا

yuu waan isaan hin dandeenye itti feetetti, ummata nu dura dabre yahuudaa balleesaa keessa wasanaa isaan baanan, waan ulfaatu'utti isaan ajaje, sun akka zaka harka afurirraa harka tokko kennu'utii, ammallee yoo xuriin salaata dhoowwitu qaamafii huccuu takkaa wayaa isaanii tuyxe, bakka xuriin tuyxe san qaamafii huccu'urraa muru'utti isaan ajaje, ammoo ummata nabi nuhammad, san hunda irraa maare, {isgran} jechuun: waan ulfaata jechu',

*Yaa Rabbii keenya; waan nuti humna itti hin qabne nun ba'achiisin dalagaa tayuu balaa tayuu

رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَأَطَافَةٌ لَنَا بِهِ

*dilii nurraa haqii, nuuf, araarami , ammallee ra-hgmata nuu godhi, takkaa nuu nayi

وَأَعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَأَرْحَمْنَا

*Yaa Rabbi ati goftaa keenyaa, sumaatu nu uumee, sumaatu dubbii teenya harkaa qabaa

أَنْتَ مَوْلَانَا

286 *Warra karaa badaa deemurratti nu

فَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

gargaari, Warra siin mormerratti nu gargaari, yookkaa nuu tumsi akka karaa lolaatifii karaa beekkomsalle'een isaan injifannu nu godhi , akkana je'aadhaa khadhadhaa je'eeti Rabbiin nu barsiise, Rabbiin suuraa baqara'aa tana aayata lama tan barakaa guddoo qabduun fixe ,aayanni lamaan Lillaahi maa fissa-maawaatifii} {Aamanarrasuulu}, nabi muhammad akki je'e: {namni aayata lamaan tana halkan tokko qara'e, halkan san isaaf geessi}, ammas akki je'an: {Yoo halkan sadii mana tokko keessatti qara'an sheyxaanni mana sanitti hin dhiyaatu} akkasuma suuraa baqara'aa tana qara'uun {sawaaba guddaa qaba, nabi muhammad akki je'an: {Mana keessan keessatti suuraa baqara'aa qara'aa, akka

qabriidhaa hin godhinaa, namni suuraa tana qara'e jannata keessatti shillimaata guddaa argata}.